

România literară

Apare săptămânal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editori:

- Fundația România literară
- Director general
Nicolae Manolescu
- Ion Rațiu

9 - 16 februarie 1994
(Anul XXVII)

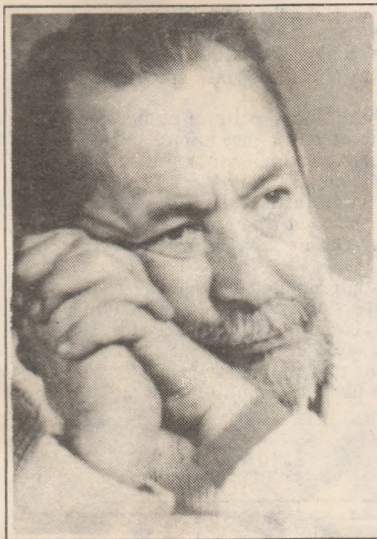
5

SALA
DE
LECTURĂ

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Pagini inedite din jurnalul intim al lui Florin Mugur

(pag. 12-13)

Intoxicatorii

Tehnologia manipulării

(pag. 14-15)

Buimăceala unei generații

(pag. 3)

ISTORIE LITERARĂ

Mircea Streinul și Iulian Vesper

(pag. 12-13)

(pag. 17)

Interviu cu

Mircea

DANELIUC

Premiul Pulitzer pentru poezie

(pag. 21)

Vladimir Nabokov

(pag. 23)

Pentru
prima
dată în
România
LOLITA
de

Și premiile au soarta lor

(pag. 16)

Cioclii intergalactici

(pag. 2)

Balcanism

AM AVUT, cum se spune, gură rea, când am avertizat opinia publică în privința restaurației din cultură. Noul ministru al culturii, dl. Marin Sorescu, pare a continua netulburat opera predecesorilor săi. Mai mult: pare a-l adăuga și unele trăsături specifice.

Dl. Sorescu a semnat numirea în fruntea casei de presă și edituri „Cultura Națională” a poetului ceaușist Ion Văduva Poenaru. Încă un nume compromis pe lista, tot mai lungă, a funcționarilor culturali. Am aflat și eu, ca toată lumea, de acuzațiile care i se aduc ministrului în legătură cu această numire. E vorba de incompetența pe care dl. Văduva Poenaru ar fi dovedit-o deja ca director al regiilor autonome „Arcadia”. Să vină oare promovarea poetului ca o recompensă pentru erorile de gestiune săvârșite? Dl. Sorescu mai este acuzat și de faptul de a fi profitat, cu ocazia publicării unei cărți, de ajutor financiar din partea „Arcadiel”, ceea ce ne-ar putea determina să credem că promovarea d-lui Poenaru vine și din dorința de a se revanșa personal a ministrului.

N-am cum să verific aceste acuzații. Aș fi fericit ca ele să nu fie întemeiate. Rămâne însă evidentă că dl. Sorescu numește în funcții importante prieteni ai d-sale ori persoane cărora le este obligat. Este singurul criteriu în stare să explice cea mai mare parte a deciziilor de acest ordin luate de ministrul culturii. Numirea recentă a d-lui Poenaru ne arată că nu numai de o restaurație comunistă se cade să ne temem, ci și de una așa zicând balcanică, în proasta tradiție a cumpărării la noi a funcțiilor publice.

Tot din dispoziția d-lui Sorescu, a fost refăcut un concurs pentru ocuparea postului de consilier teritorial șef al Inspectoratului pentru Cultură al județului Neamț. Concursul, organizat în august 1993, fusese câștigat de dl. Cristian Livescu, critic și istoric literar cunoscut, animator de ani buni al vieții culturale nemțene. La presiunea prefecturii, care dorea în locul d-lui Livescu un om care să facă politica guvernului actual, ministrul a admis organizarea unui al doilea concurs, deși cel dintâi întrunise toate condițiile legale, iar comisia de examinare cuprinsese pe toți directorii de resort din minister, ca și pe fostul ministru al culturii, dl. Golu. Și de această dată e vorba de o restaurație balcanică, fiindcă insistențele prefecturii erau motivate de satisfacerea unei anumite clientele politice. Gestul i-a atras d-lui Sorescu o scrisoare deschisă, publicată în *România liberă* din 2 februarie a.c., semnată de personalități ale vieții culturale, între care mulți colegi de breaslă ai ministrului.

Deprimant în toate acestea este că se accentuează nu numai tendința restauratoare în sine, dar și componenta ei materială, joasă și nedemnă. Nu ne-am desprins cu adevărat nici de comunism, nici de morala pe care foștii guvernanți au lăsat-o moștenire actualilor guvernanți: o morală a combinațiilor și aranjamentelor din interes, dincolo de orice criterii de valoare ori de competență. Iar faptul că un scriitor de însemnătate d-lui Sorescu patronează acest balcanism cultural întrece previziunile noastre cele mai pesimiste. Îți vine să te întrebi ce mai este de făcut. Ibrăileanu spunea pe drept cuvânt: e naiv să te miri, dar ar fi imoral să nu te indignezi.

Buimăceala unei generații

LA DOI ani de la stingerea trupească a lui Petre Țuțea, duhul său e mai prezent între noi ca oricând. Declarându-se el însuși, printr-un oximoron, „geniu idiot“, calități contrarii ce nu se pot uni sinergic decât în paradigma sfântului (care prin Kenoza, recte idiotenie, se îndumnezeiește), Țuțea a proiectat în posteritatea sa două categorii de urmași: genii și idioti. Spun „a proiectat“, fiindcă n-a mai apucat să-i formeze pe cei dinții și nici să-i cearnă, ca neghina de grâu, pe cei din urmă. Așa că proaspăta generație '89 merge în pluton compact, deocamdată nu se știe unde, pe ce drum și în ce sens. Buimăceala acestei generații '89 vine, cred eu, tocmai din această neînțelegere a măștrilor direcți (ori din refuzul de a-i mai înțelege), din negarea lor totală și irevocabilă, precum și dintr-o prelungire utopică și riscantă a acelui sentiment de coeziune și euforie născut cândva (aș spune chiar *in illo tempore*) în Piața Universității. Atunci într-adevăr am trăit minunea reiterării modelului hristic la scara unui grup social. Atunci am trăit în duhul lui Petre Țuțea. Pentru unii eram „geniali“, pentru alții „idioti“. De fapt, îngemănasem involuntar și suprafiresc amîndouă calitățile. Adevărata schimbare la față a tinerei generații s-a produs acolo, în jurul bornei care marca și marchează încă pentru noi kilometrul 0 al istoriei. A ne întoarce în acel loc înseamnă a ieși din timpul teribil al minciunii. Nu trebuie să uităm că personajul consacrat al acelei perioade, Marian Munteanu, era încă elev al lui Petre Țuțea. Înțeleptul se revărsa în istorie printr-un mesager, el însuși eludînd-o de fapt. Ca persoană publică Petre Țuțea a fost un actor, un „idiot“ adică, sub ale cărui măști tragicomice n-ai fi putut intui decât cu greu chipul sau mai bine zis icoana cea adevărată. El captiva prin histrionismul său „solemn“, prin armătura de citate, prin aerul ambiguu de savant șugubăț sau de „bătrîn teribil“. A pozat întrucît i s-a cerut doar să pozeze. După alegerile din mai 1990, un grup de învățăcei s-a dus să-i ia un interviu. Țuțea, furios și dezgustat, a vrut să-l dea afară pe cel care începuse deja să filmeze. Gestul acesta mi s-a părut semnificativ. Bătrînul care se bucurase ca un copil pentru că apăruse o jumătate de oră la televizor refuza cu încrîncenare să mai pozeze. „Gata, s-a terminat cu cirul, mi-e lehamite“, părea să spună el, „mi-am isprăvit rolul de idiot“.

Ceea ce la Țuțea era numai rol, la urmașii săi a devenit o funcție în sine. Urmașii săi au monopolizat funcția de idioti ai istoriei. Drama posterității lui Petre Țuțea s-a născut din drama lui proprie de a nu-și fi explicat la timp destinul. Neînțeles, acest destin ne-ar putea strivi și pe noi. A confunda o ideologie cu un destin înseamnă a anula sensul însuși al istoriei, *realitatea* istoriei și, prin urmare, a trăi sub o veșnică teroare. Generația interbelică a trăit deopotrivă teroarea și ispășirea, coborîrea în bolgiile istoriei și purificarea prin credință. Idioții sînt agenți ai istoriei, ideologi și cabotini. Ei joacă istoria ca pe un rol *neasumat*, așa, ca să se afle în treabă. Definindu-se ca „geniu idiot“, Țuțea de fapt își intuise, într-o formulă paradoxală, destinul: „M-am crezut atît de genial încît am ajuns la capătul vieții un idiot“. Numai cine și-a înțeles destinul are dreptul la transcendență. Și am spus la începutul acestor rînduri că expresia „geniu idiot“ proclamă în fapt un model mistic de existență. Greșeala fatală - Hybrisul sancționat fără excepție de istorie - este *precocitatea* înțelegerii sau a cunoașterii de sine. Destinul se trăiește, înțelegîndu-l pe

parcurs, iar pilda grăitoare o constituie *Jurnalul* lui Mircea Eliade. Urmașii lui Țuțea însă par a-l fi înțeles deja ca pe un adevăr conceput mental și care mai urmează a fi asumat existențial. Dacă n-am depăși intențiile acestui articol, am face o incursiune prin accepțiunea termenului de „adevăr“ la Socrate, al cărui discipol - prin filieră creștină se proclama și Petre Țuțea. Putem spune aici doar că acest adevăr, numit de Socrate însuși *exétasis*, este de fapt perpetua și spornica cercetare, căutare de sine prin ațîțarea daimonului bun. Aceeași idee o găsim însușită, pe tărîmul misticiei creștine, și de Grigorie de Nyssa în *Viața lui Moise*. „Devenirea întru ființă“ nu era chiar o prostie de adormit conștiințe ci un asemenea tip de adevăr prin care se trezesc suflete. Noica și Țuțea se completează sinergic în succesiunea momentelor istorice. Noica sacraliza cultura, lăsînd, în clară descendență platonice, ideea în zarea ei teoretică; Țuțea a resacralizat omul, înobilîndu-l prin taina jertfei. Dar traseul pedagogic al lui Țuțea nu ocolește Păltinișul. Dimpotrivă, îl asimilează, încreștinîndu-l însă: „Pe mine, îi mărturisește lui Radu Preda, mă interesează un tînăr în măsura în care e savant în știința lui și e religios“.

Urmașii lui Țuțea sînt doar credincioși (unii!) dar prea puțin savanți. Se plîng pe toate drumurile de semidoctism și inapetență culturală jignind cu orbire pe singurii oameni care știu ceva carte în țara asta. Atîta timp cît posteritatea lui Țuțea (generația '89) va pluti în incultură și isterie misticoidă, nu vom scăpa de răul comunist. „Geniul idiot“ veghează supărat peste noi.

A M FOLOSIT sintagma „generația '89“. Cred că se cuvin cîteva explicații. Într-un eseu al lui Mircea Vulcănescu apărut sub titlul „Generație“ în nr. 3 din 1934 al revistei *Criterion*, apare următoarea definiție, după mine, totală: „O generație este o grupare socială bio-psiho-istorică, în care predomină oamenii de aceeași vîrstă, care se manifestă simultan, spontan, cu conștiința solidarității lor de vîrstă. Manifestările acestei grupări sînt condiționate de faptul că membrii componenți au participat la un anumit eveniment istoric, a cărui influență au suferit-o în perioada lor de formație intelectuală - fapt care face să predomine în manifestările lor preocupări de aceeași natură, precum și o asemănare de material și de măștri“. După M. Vulcănescu, la părerea căruia subscriu, elementul care fixează realmente o generație în spațiul și timpul unei culturi este participarea la un eveniment istoric major. Cum orice act cultural este produsul și martorul totodată al unei „lumi“ (în sensul heideggerian al cuvîntului), el are legătură, măcar prin personalitatea creatorului, cu ambianța politică. Nu privim fenomenul din punct de vedere sociologic, ci ontologic. Astfel, făcînd o inventariere a generațiilor care s-au succedat în istoria modernă a României, vom constata că fiecare dintre ele stă în preajma unui eveniment istoric important, se află, așadar, la o răspîntie de destin. Culturalul dublează politicul, iar politicul (o știm prea bine) își lasă amprenta asupra culturii fiecărei generații. Între generația lui Stănescu, afirmată pe fondul deschiderii din '68, și răsturnarea regimului, din '89, în cultura română se perindă un sir de „promoții“ (termen folosit de Mircea Eliade și repus în circulație, astăzi, de Laurențiu Ulici). Mai mult decît atît, pe plan strict estetic, în cadrul aceleiași generații pot coexista foarte bine

Vlaicu Bârna

Din Argos

Toți cei din Argos mint de sting
zicea un filozof helen
iar eu în frunte mă disting
a mai spus el ca un refren.

Dar când se laudă așa
cu a cetății lume-n par,
te-ntrebi, sentința ce-o dădea
mai poate fi un adevăr?!

Apel

Pe fabricantul de statui
opriți-l ca să nu mai facă
alte momâi cu mîna lui
din fantezia-i mult săracă.

Nici să ridice-un par în cîmp
ornat de două bube coapte
care să-ți stea în drum, scâlâmb,
iradiind urât și noapte.

Pe făcătorul de momâi
opriți-l să mai strice lemnul
și piatra erelor dintâi
lăsându-și doar în așchii semnul.

Quimper

Poteria de Quimper
tandă, dulce poterie,
în culori de-albastru cer,
crini pictați cu gingășie,
mi-o păstrați podoaba fină
atârnată în perete
în risipa-i de lumină
zi de zi să mă desfete.

mai multe curente literare. Asta nu înseamnă că fiecare stă sub semnul altei generații. De altfel și în cadrul generației '89 există diversitate - așa-numiții nouăzeciști, care continuă, într-o oarecare măsură, poietica optzecistă și o cu totul altă direcție, tradiționalistă, care se înscrie în matca spiritualității interbelice configurată de Blaga, Nae Ionescu, Crainic, Eliade, Noica, Petre Țuțea. Această diversitate își are originea, după părerea mea, în „neasemănarea de material și de măștri“, parafrazîndu-l pe Vulcănescu. Din păcate, dacă în cadrul direcției moderniste, există o sincronizare benefică a culturalului cu politicul, „tradiționalismul“ actual e profund marcat și deformat de criteriul politic. O renaștere culturală pe linie tradiționalistă ar duce la echilibrarea tabloului cultural contemporan precum și la eliminarea dăunătoarelor confuzii între, cităm pe Eliade, „Eminescu și Cațavencu, adică între intelectualul creator și parvenitul papagal“.

Cristian Bădiliță

Actualitatea culturală

„Clipa locuită de eternitate”

GEORGE BANU, critic teatral, profesor titular de arte la Institut d'Études Théâtrales de la Sorbonne Nouvelle, directorul Academiei Experimentale de teatru din Paris este o personalitate importantă a fenomenului teatral din toată lumea, un subtil teoretician care, după '89, vine, tot mai des parcă, în România cu diferite prilejuri legate de profesia dumnealui. De data asta a fost vorba despre GALA PREMIILOR UNITER și despre lansarea volumului *Teatrul memoriei*, tradus de Andriana Fianu la Editura Univers, Colecția *Recuperări*, după originalul în limba franceză apărut la Actes Sud în 1987. Lansarea, care a fost găzduită de Teatrul Mic marți, 1 februarie, a avut doi protagoniști care au cucerit asistența numeroasă prin finețea și profunzimea observațiilor, pe de o parte, și prin ținuta propriei analize și mărturisiri, pe de altă parte. Este vorba despre domnul Mircea Martin, profesor la Universitatea din București, directorul Editurii Univers, care prin discursul sintetic mi-a provocat memoria afectivă, nostalgică a minunatelor cursuri și seminarii ale domniei sale, adevărate întâlniri spirituale, și domnul George Banu, autorul cărții. „Cartea reprezintă pentru

opera lui o carte rezumativă, semnificativă pentru propriul mod de a înțelege teatrul și spectacolul său. [...] Privirea lui George Banu este atentă la toate detaliile reprezentării. El «pierde din ochi» spectacolul, adică îl fixează într-unul din momentele lui semnificative, într-un fel de contemplare asiatică care își absolutizează obiectul pentru a se regăsi pe sine în absolutismul plăcerii.”

Prezentarea profesorului Mircea Martin nu poate fi decât o provocare de a citi eseuul lui George Banu despre funcția mitologică a memoriei în teatru, despre memoria eului, memoria teatrului, memoria originilor. (M. C.)

Mai 1985. Florin Iaru, Nicolae Iliescu, George Cușnăreanu (Fotografie de Tudor Jebeleanu)

Salut voios de pioner

O VESTE de ultimă oră: noul director al Teatrului „Lucaefărul” din Iași este domnul... domnul Mircea Radu Iacoban. Restaurația ieșeană o urmează pe aceea națională. După dl. Andrieș, dl. Iacoban. În secolul trecut, Iașul dădea tonul. În secolul nostru, el doar ține isonul. Alte timpuri, ce să-i faci! Important e că dulcele țîrg moldovenesc are o politică geamănă cu aceea bucureșteană. Deși atîția dintre oamenii lui de cultură au luat drumul noii capitale, începînd cu junimiștii, Iașul nu se dă bătut și nu rămîne de izbeliște. Își redescoperă cadrele valoroase din epoca de aur și le promovează în funcții postdecembriste.

Cît îl privește pe dl. Iacoban, el este pe cale de a-și regăsi tinerețea entuziastă. Teatrul „Lucaefărul” fiind unul pentru copii și tineret, dl. Iacoban are ocazia de a face educația generațiilor de mine. Nu-i dorim succes-care-i este asigurat! - și nu ne facem iluzii. Mereu tînărul director e un om cu o experiență bogată, pe care va ști s-o exploateze spre binele șoimilor patriei. Salut voios de pioner, domnule Iacoban! (R.L.)

„Lumea asta-ntreagă...”

A APĂRUT o carte (autori: Popa D. Marcel, Matei C. Horia; editura Iri) ale cărei utilitate și actualitate sînt indiscutabile. De aceea nu o comentăm ci o „colorăm” prin cîteva versuri pe care, poate, cititorul le va recunoaște singur: „Începînd la talpa însăși a mulțimii omenești/ Și suind în susul scării pîn' la frunțile crăiești./ De a vieții lor enigmă fi vedem pe toți muncii./ Făr' a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...” (L.R.)

MARȚI, 1 februarie 1994, la Institutul de cultură italiană a avut loc lansarea romanului *Cu mîinile în buzunare* de Romano Franco Tagliati (traducere de Andriana Fianu). Autorul și romanul au fost prezentați unui numeros public de dl. L. Godi, directorul Institutului, și de prof. Alexandru Balaci. Romano Franco Tagliati a vorbit despre cărțile sale, pornind de la romanul prezentat, apoi a răspuns întrebărilor puse din sală. (B. N.)

CALENDAR

* 31.I.1843 - s-a născut Ion Bumbac (m. 1902)
 * 31.I.1870 - a murit Cilibi Moise (n. 1812)
 * 31.I.1911 - s-a născut Florica Ciura Ștefănescu (m. 1985)
 * 31.I.1926 - s-a născut Dominic Stanca (m. 1976)
 * 31.I.1929 - s-a născut Constantin Mateescu
 * 31.I.1931 - s-a născut Andrei Băleanu
 * 31.I.1937 - s-a născut Micea Micu
 * 31.I.1952 - s-a născut Ludmila Sobiețchi
 * 31.I.1958 - a murit Al. Popescu Negură (n. 1893)
 * 31.I.1980 - a murit Valeriu Bucuroiu (n. 1934)
 * 31.I.1987 - a murit Nicolae Velea (n. 1936)
 * 1.II.1838 - s-a născut Nicu Gane (m. 1916)
 * 1.II.1912 - s-a născut Vasile Netea (m. 1992)
 * 1.II.1922 - s-a născut I.M. Ștefan (m. 1992)
 * 1.II.1923 - s-a născut Lia Crișan
 * 1.II.1932 - s-a născut Anatolie Paniș
 * 1.II.1934 - s-a născut Nicolae Breban
 * 1.II.1936 - s-a născut Nicolae Motoc
 * 1.II.1945 - a murit Ion Șugariu (n. 1914)
 * 1.II.1949 - a murit N.D. Cocea (n. 1880)
 * 1.II.1951 - s-a născut Rodian Drăgoi
 * 2.II.1868 - s-a născut C. Rădulescu - Motru (m. 1957)
 * 2.II.1913 - s-a născut Ion Gh. Pană
 * 2.II.1914 - s-a născut Nicolae Tatomir
 * 2.II.1928 - a apărut primul număr din „Bilete de papagal”
 * 2.II.1944 - s-a născut Lidia Hlib

* 3.II.1828 - s-a născut Dora D' Istria (Elena Ghica, m. 1888)
 * 3.II.1921 - s-a născut Sergiu Filerot (m. 1985)
 * 3.II.1926 - s-a născut Tudor George (m. 1992)
 * 3.II.1938 - s-a născut Ana Mășlea-Chirilă (m. 1980)
 * 3.II.1954 - a murit Ionel Teodoreanu (n. 1897)
 * 3.II.1944 - s-a născut Petre Anghel
 * 3.II.1958 - s-a născut Vasile Gârnet
 * 4.II.1809 - s-a născut Vasile Cârlova (m. 1831)
 * 4.II. 1849 - a murit Costache Conachi (n. 1778)
 * 4.II.1907 - s-a născut N. Ladmiss Andreescu
 * 4.II.1924 - s-a născut Gheorghe Dumbravă (m. 1992)
 * 4.II.1931 - s-a născut Simion Mîoc
 * 4.II.1953 - s-a născut Victor Pânzaru
 * 4.II.1954 - s-a născut Denisa Comănescu
 * 5.II.1916 - s-a născut Alexandru Baciu
 * 5.II.1920 - s-a născut Irina Eliade
 * 5.II.1928 - s-a născut Hristu Căndroveanu
 * 5.II.1932 - s-a născut Virgil Ardeleanu
 * 5.II.1936 - s-a născut Ana Barbu
 * 5.II.1939 - s-a născut Mihai Dolgan
 * 5.II.1944 - s-a născut Vlad Zbârțioag
 * 5.II.1950 - s-a născut Tudor Vasiliu
 * 5.II.1988 - a murit Igor Block (n. 1918)

Premiile Galei UNITER

● *Diploma pentru producțiile școlilor de teatru* - ACORDAT - *Beatrice Bleonț* pentru spectacolul *Jocul de-a măcelul* de Eugen Ionescu.

● *Premiul pentru debut* - Zoltan Octavian Butuc pentru rolul din *Ora linxului* de Per Olov Enquist, regia Tudor Mărăscu, la Teatrul Odeon.

● *Premiul pentru cel mai bun spectacol de teatru radiofonic* - *Patima roșie* de M. Sorbul, regia Dan Puican.

● *Premiul pentru întreaga activitate (scenografie)* - ACORDAT - *Adriana Leonescu*.

● *Premiul pentru cea mai bună scenografie* - Dan Jitianu pentru scenografia la spectacolul *Antigona*.

● *Premiul pentru întreaga activitate (istorie și conservarea memoriei teatrale)* - ACORDAT - *George Franga*.

● *Premiul pentru critică* - Victor Scoradeț

● *Premiul pentru întreaga activitate (actorie)* - ACORDAT - *Marieta Rareș*

● *Premiul pentru cel mai bun spectacol de teatru TV* - nu s-a acordat.

● *Premiul pentru integrarea valorilor culturii românești în circuitul universal* - *Teatrul franco-român* - Acordat de FUNDATIA CULTURALĂ ROMÂNĂ

● *Cea mai bună piesă românească a anului* - *Spitalul special de Iosif Naghiu*.

● *Premiul pentru excelență* - ACORDAT - *Gina Patrichi*.

● *Premiul pentru cel mai bun actor* - *Horațiu Mălăele* pentru rolul din spectacolul *Teatrul descompus* de Matei Vișniec, regia Cătălina Buzoianu, la Theatrum Mundi.

● *Premiul pentru cea mai bună actriță* - *Oana Pellea* - pentru rolul din spectacolul *Mephisto*, adaptare de Horia Gârbea, regia Alexandru Darie, la Teatrul Bulandra.

● *Premiul pentru întreaga activitate (regie)* - ACORDAT - *Aureliu Manea*.

● *Premiul pentru cel mai bun regizor* - *Tompa Gabor* pentru spectacolul *Neînțelegerea* de Albert Camus, la Teatrul Maghiar din Cluj.

● *Premiul pentru cel mai bun spectacol* - *Richard III* de Shakespeare, regia Mihai Măniușu, la Teatrul Odeon.

de Ioana
Păvulescu

Tristețea unui top literar

„Pus-am temeiul culturii...”
(Ion Budai Deleanu)

NU ȘTIU în ce măsură scriitorii români contemporani ascultă la radio sau urmăresc la televiziune topurile de muzică pop, rock, heavy metal etc. Acestea sînt alcătuite pe baza scrisorilor și a telefoanelor primite de la adolescenții entuziaști și visători, din aceia care se plimbă pe stradă cu un walkman și dau sacadat din cap în ritmul misterios, auzit numai de ei, fără să le pese de ceea ce se află dincolo de casca lor. Topurile se schimbă de la o săptămînă la alta, idoli urcă spectaculos sau își pierd înfiietatea și încet-încet intră definitiv în uitare. Uneori fidelitatea sau frustrarea tînărului ascultător se manifestă grafic și el scrijelește la repezeală numele preferat, pe nisip, pe zăpadă, pe ziduri sau pe caiet, la orele plicticoase. Numele preferat nu durează mult, dar alegerea - o spun fără ironie - e făcută cu destulă competență. Cei care participă la

topurile muzicale au tăria de a fi serioși pe o temă pe care foarte mulți o consideră neserioasă.

Cu atît mai tristă este situația inversă, cînd oameni care nu mai sînt foarte tineri tratează superficial și în rîspăr o temă serioasă, iar o anchetă literară devine (de fapt, este din start) un simplu top, mai improvizat decît topurile rockerilor, *exceptis excipiendis*, desigur. Sau cînd unui joc i se dă o importanță prea mare. Este cazul anchetei din ultimul număr pe 1993 al revistei *Zburătorul*, cu tema *Cărțile românești importante ale anului 1993*. Gheorghe Isbășescu, inițiatorul ei, ne lămurește cum a fost realizată: „La Piatra Neamț un subțire caiet de matematică a circulat pe la mesele, fie din sala restaurantului, fie din camerele hotelului Pietricica, participanții notîndu-și, secretoși, răspunsurile ca pe-o taină. Așa au făcut: Adrian Alui Gheorghe, Marta Amariei, Minerva Chira, Nichita Danilov, Gellu Dorian, Ion Enache, Dan Giosu, Constantin Hrehor, Cristian Livescu, Mircea Petean, Dorin Ploscaru, Anamaria Pop, Nicolae Sava (care tot regreta că nu și-a tipărit o carte anul acesta ca s-o poată cita), Constantin Severin (totdeauna avar cu cuvintele), Dorin Spineanu (potrivindu-și în mustață un zîmbet voios ca un vin sclipitor într-un pahar de cristal), Cassian Maria Spiridon (veșnic cu gîndul la opera lui Petre Țuțea), Viorel Ștefănescu, Vladimir Tescanu, Lucian Vasiliu (de data asta fără fermecătoria sa Iolanda), Călin Vlasie (convins că numele cel mai potrivit pentru editura sa este chiar propriul nume)”. Au mai fost primite răspunsuri prin poștă sau telefon de la scriitorii ca Nicolae Breban, Florin Iaru, Mircea Mihăieș, Mircea Horia Simionescu, Mihai Ursachi și mulți alții astfel încît 60 de poeți, prozatori sau critici răspund la problema pusă de revista *Zburătorul*. Se precizează că ancheta s-a încheiat pe 14 noiembrie 1993 și că o a doua parte a ei va apărea în primul număr din '94

Lettre International

● DERUTA, criza morală și intelectuală care domină fostele țări comuniste din Europa de Est sînt coordonatele articolelor adunate sub titlul generic *După cădere*. Cu ele se deschide numărul 8 al revistei *Lettre International*, propunînd (prin intermediul unor personalități precum Vaclav Havel, Jan Urban, Kelemen Ianos, Bujor Nedelcovici, Pavel Câmpeanu ș.a.m.d.) o reflecție lucidă pe marginea unor teme fundamentale pentru societatea contemporană; simpla menționare a titlurilor e suficientă: *Post-comunismul*, *O paranteză de un sfert de veac*, *Neputința celor puternici*, *În apărarea iluminismului*. Iar concluzia nu e tocmai încurajatoare: domnește neîncrederea în noile valori.

● Oricît de actuale și de grave ar fi problemele dezbătute în această primă secțiune, oricît de inteligentă și de interesantă ar fi abordarea, semnalăm de data aceasta *Lettre International* mai ales pentru „biblioteca” ei, care conține numai oferte rare, piese de excepție. Scrisorile lui Kafka pentru Felice se

cuvine, poate, să ne rețină atenția în primul rînd. Dintr-un volum în pregătire (traducerea remarcabilă a Norei Iuga) redacția a ales (cu siguranță nu întimplător) scrisorile în care disperarea unui Kafka chinuit de lipsa inspirației și de absența iubitei e impresionantă. Dragostea pentru Felice și patima pentru literatură îl duc pe Kafka la asemenea mărturisiri: „Iubito, te rog cu miinile ridicate să nu fii geloasă pe romanul meu. Dacă oamenii din carte îți observă gelozia fug de mine; și așa nu-i țin decît de un colț al veșmintelor lor. Și gîndește-te, dacă fug, ar trebui să fug după ei, și dacă asta ar fi tocmai în lumea de sub pămînt, acolo unde sînt de fapt acasă? Romanul sînt eu, povestirile sînt eu, unde ar încăpea aici un loc cît de mic pentru gelozie?”

● Tot „crampa scriitorului” îl chinuie și pe F. Scott Fitzgerald, care după un curriculum vitae scris cu dezinvolvura celui care nu-și mai ia foarte în serios viața („stau și mă mir cum s-au întîmplat toate astea”), scoate literatură exact din blocajele în literatură. *O sută de starturi*

greșite este o colecție insolită de nuvele involuntare, un fel de concentrat de proză pe care fiecare n-are decît să-l soarbă după ce l-a dizolvat în propria lui imaginație.

● *Povestirile hoinare* ale lui Gabriel Garcia Marquez plus un Cortazar de excepție sînt „premiile” cele mari ale revistei, dar farmecul lor nu ne permite comentarii succinte care doar le-ar banaliza. Pe lîngă toți acești monștri sacri se impuneau probabil și exigențele modei, prin Toni Morrison, recenta laureată Nobel, cu un fragment de roman nu foarte convingător.

● În această companie celebră și literatura română face o figură bună (Augustin Buzura, V. Voiculescu), dar mai ales prin *Vinătoarea de prepelițe* a lui Constantin Ţoiu, o povestire în manieră Turgheniev, cu un personaj fascinant, un profesor „cu ris de haiduc și întunecoasă strălucire rembrandtiană”. (A.D.)

de Emil
Brumar

Nițică bîrfă

Printre lucrurile „mărunte” pe care Robinson amintește că le-a luat de pe corabie sînt și cîteva hărți marine și cărți de navigație. Apoi adaugă meticolos: „În bagajul meu am găsit trei Sfinte Scripturi într-o aleasă înfățișare... precum și trei cărți de rugăciuni papistașe și alte cîteva cărți. Am avut grijă să le duc pe toate pe uscat (sublinierea mea bucuroasă!)”. După asemenea ispravă, lăudîndu-i strădania cum se cuvine, ne-am aștepta să înceapă să mai și citească din cînd în cînd. Deziluzie! Robinson, incredibil, nu deschide un tom, în cei 28 de ani și aproape trei luni, cît stă pe insulă, decît o singură dată. Și atunci, spre stupeora noastră, deslușește doar, ca chestie, un rînd, două. Este impardonabil: vremea îi prisosise cu virf și îndesat. Texte, chiar dacă nu-i plăceau cele religioase sau de navigație, existau: „alte cîteva cărți” („alte” pentru că dînsul n-a avut nici măcar curiozitatea să le silabisească titlul!). Evenimentul unicei lecturi se produce după nouă luni de la naufragiu. *E 28 iunie 1660!* Într-o ladă găsește un balot cu frunze de tutun și, fiindcă-i alături, ia și o Sfîntă Scriptură în mină. Zice enorm: „Pînă atunci nu avusesem nici timp, nici poftă să mă uit prin ea.” Clar! Pe el îl interesa de fapt tutunul. Ne explică pe îndelete, cu delicii de opioman, cum l-a folosit. Continuă catastrofic: „În timpul acestor îndeletniciri (adică fumatul, n.m.), am luat Biblia și am încercat (atenție!, a încercat bietul om!! n.m.) să citesc. Dar capul mi-era amețit de tutun (scuză penibilă, trebuia să încerce în altă zi! n.m.) așa că nu am putut citi decît primele cuvinte de pe o pagină desfăcută *la întîmplare* (ei? n.m.) și care erau următoarele: «Cheamă-mă în zilele de necaz și te voi ușura, iar tu mă vei preamări.» Recunosc, conținutu-i esențial. Dar ca volum de lectură, la dispoziția atîtor ani de singurătate, netulburat de femei, ocrotit de o fortăreață, într-o climă ploioasă (săptămîni nesfîrșite...), e nu numai puțin, ci, aș îndrăzni, total nedelicat pentru prestigiul ilustrului Defoe și, ce naiba!, îndobitocitor pentru bunul nostru Robin!!!

al revistei.

Gheorghe Isbășescu se arată mirat că unii „critici importanți, solicitați, ne-au declarat că nu se pot pronunța deoarece n-au citit cărțile anului” (urmează trei semne de exclamare) și-i moralizează prin puterea exemplului înaintașilor: „În perioada ministeriatului, la București, oare Titu Maiorescu renunțase la ședințele «Junimii»?” La această întrebare cel mai potrivit ar fi să se răspundă chiar prin cuvintele lui Maiorescu: „Nu este în chestie” problema ședințelor de cenaclu. Problema „în chestie” pe care Gheorghe Isbășescu trebuia să și-o pună (fără să uite cele trei semne de exclamare) este dacă toți cei 60 de scriitori care „s-au pronunțat” au citit cărțile anului 1993. O mărturisire cinstită a petelor albe de pe harta lecturilor din 1993 (în cadrul anchetei o face, cu direcțea-i știută, numai Mircea Mihăieș) este, cred, preferabilă alcătuirii unei liste de „cărți importante” făcută după ureche sau cuprînzînd toate cărțile pe care s-a întîmplat să le citești recent, indiferent de valoarea lor. (Cer iertare celorlalți!).

Ancheta este de altfel de la început ratată: ea se încheie (pentru

„primii” 60 de participanți) la jumătatea lunii noiembrie deși se vrea o clasificare valorică pentru tot anul 1993, punîndu-i pe participanți în situația de a lăsa pe dinafară cărți importante apărute ori difuzate după această dată, totuși în 1993 (de exemplu extraordinarul roman al lui Alexandru Vona, *Ferestrele zidite*, sau jurnalul lui Liviu Ciocărlie, pe care, sînt convinsă, unii le-ar fi inclus în ierarhie). Singurul care explică, elegant, cusururile anchetei este Alexandru Cistelean: „Mi-ar fi plăcut ca, oricît de subiectiv, să pot da un răspuns tranșant anchetei dvs. Din rațiuni minime de bun simț mă văd însă silit ca, înainte de a-l da, să-mi iau precauția unor propoziții relativizante. Mai întîi pentru că producția editorială a anului e încă în curs și, sper, departe de capăt. A doua oară pentru că și din ceea ce a apărut pînă acum eu am văzut numai o parte, nu știu cît de însemnată cantitativ. Și, în fine, chiar din ceea ce am reușit să văd, am citit doar o, mult prea mică, altă parte. Toate acestea fac răspunsul mai degrabă hazardat decît îndreptățit”. (De fapt hazardată este ancheta). Un răspuns competent și sistematic, (ca și cel al lui Cistelean) dă și prozatorul Gheorghe Crăciun, neobosit cititor al contemporanilor săi, fie ei români sau străini. De pe lista sa, poate puțin prea generoasă, atrage atenția o propunere inedită „pentru cea mai proastă carte a anului”: *Doamna Ovary (Dicționar antologic '90)*, (Ed. Phoenix, București) de Dan-Silviu Boerescu. Sînt perfect de acord cu Gheorghe Crăciun: și cărțile proaste sînt importante în felul lor. Mă întreb dacă în sensul acesta a răspuns și Dan-Silviu Boerescu atunci cînd pe primele două locuri își propune propriile cărți, iar pe locul trei (oricum, după el) cartea prietenului său Horia Gârbea.

Din păcate, prietenii și interesele literare se pot citi perfect printre rîndurile acestei anchete. Ar fi imposibil și probabil fără rost ca un critic să comenteze opțiunile celor 60 de participanți la anchetă, (firește că unii fac alegeri valabile). Nici nu aș fi luat-o în discuție dacă ea nu ar fi reprezentativă: impresia cuiva care a fost obligat să citească și „cele mai importante” și cele mai puțin importante cărți românești tipărite în 1993 este că asemenea anchete (la modă) nu numai că nu ajută prin nimic (re)ășezarea valorilor în literatura română, ci sporesc confuzia. Este trist că nu se citește, însă se judecă și se dau verdicte. Putem să ne culcăm din nou liniștiți: „Pus-am temeiul culturii”.

Viață literară

ACEASTĂ carte îi pune laolaltă (convențional) pe fiii „mamei rătăcite” care se cheamă Uniunea Scriitorilor. La așa mamă, așa fii, am putea zice. Risipiți care încotro – și mai ales în Franța – ei au cam pierdut și spiritul de familie, și respectul matern și bunele sentimente frățești. Dar iată că acum, cel puțin unul dintre ei, Dumitru Țepeneag, se întoarce la toate acestea înțelept de trecerea prin viață. Într-o serie

Dumitru Țepeneag, *Reîntoarcerea fiului la sinul mamei rătăcite*, Institutul European, Iași, 1993, 190 pag., 1300 lei.

de însemnări și interviuri pe care le-a dat *Contrapunctului*, *Contemporanului*, revistelor *As*, *Apostrof*, *Cuvîntul*, *Tribuna tineretului* și *României literare*, publicate acum împreună, Dumitru Țepeneag îi evocă pe prietenii sau mai puțin prietenii săi, scriitorii, pe cei plecați în exil sau pe cei rămași acasă. El a fost aproape și de unii, și de ceilalți. Ultima carte pe care a putut-o publica în țară fusese *Așteptare* (1971), din 1975 a fost silit să se exileze la Paris. Din nefericire, o ruptură cu scriitorii români din Paris și în primul rînd cu Paul Goma (perioada e denumită de însuși autorul acestor confesiuni „supărarea văcarului pe sat”) îl plasează pe un loc original. Țepeneag e, în străinătate, printre puținii care susțin că adevărata literatură română se face în țară, ceea ce va trezi ostilitate în rîndul exilaților și suspiciuni în rîndul celor rămași. Din rememorarea ușor

patetică a unor asemenea „bătălii întrerupte” se naște o clasică galerie de portrete peste care tronează, se putea altfel, Paul Goma. Țepeneag are o scală fină după care își măsoară toți cunoscuții, ca să vadă ce îi lipsește, respectiv prisosește, fiecărui. Și nu e de mirare ca nimeni să nu se dovedească perfect.

În lumini neconvenabile sînt înfățișați, într-o măsură sau alta, Al. Paleologu, Virgil Tănase, Paul Goma, (acesta în postură de „Moș Ion Roată la Paris”). Portretul lui Lucian Raicu, „o inteligență rabinică, subțire, care se manifestă prin tușe juxtapuse, prin a poziții” e de-a dreptul caligrafic, în vreme ce acela al lui Gelu Voican e de natură „conjuncturală”: „Bărbat chipeș, zdravăn – cum se spune acum – ca un miner care a stat, din diferite motive, mai mult la suprafață”.

Mărturisiri de felul acesta prezintă dezavantajul de a se transforma în chestiuni mai serioase decît probabil sînt cu adevărat, dar în același timp au marele avantaj față de simplele răbufniri verbale că autorul lor și le asumă cu mai multă responsabilitate și delicatețe, căci, nu e așa, vorba cronicarului, „și eu voi da seama de cele ce scriu”. Pe undeva rămîne un gust amar – „E așa de mică literatură română. Ca un oraș de provincie...”

Nu pot să-mi imaginez acum toate aceste supărări de scriitori, decît recurgînd la următoarea secvență dubios-parodică, povestită de Țepeneag. Era prin 1968 (la invadarea Cehoslovaciei) cînd scriitorii au fost chemați să-și apere cu arma în mînă (vorba vine) Patria și Uniunea, în care scop pe Stadionul Tineretului grupul oniric, format din răcani, făcea exerciții de pre-militară sub comanda lui Petru Popescu, locotenent („Acum își poartă tresele pe la Hollywood”), autorul romanului *Dulce ca mierea e glonțul patriei*. (Romanița Constantinescu)

La umbra cărților din Purgatoriu

Dacă volumul I din *Jurnalul* lui Eliade pare să fie mărturia dramatică a unui naufragiat care-și caută liman în cultura

Actualitatea editorială

Occidentului, volumul al II-lea cuprinde, ca-ntr-o scoică (al cărei simbol este însăși Cartea), tristețea și dorul unui melancolic întors cu fața spre un paradis pierdut în ceturile Orientului. Pînă prin '70, nota dominantă a *Jurnalului* rămîne una „optimistă”, juvenilă aproape, proiectivă și stenică. Încetul cu încetul ea se schimbă vizibil, devenind ușor întunecată, retrospectivă, tînguitoare chiar, pe alocuri. „La douăzeci și unu de ani am pornit spre Orient, la trezeci și trei de ani am plecat în Occident, la patruzeci și nouă de ani m-am îndreptat spre extremul Occident... și acum, cînd și unde? ... Ghici ghicitoarea mea!” Poate în „extremul Orient” (adică pînă departe, cum îi plăcea lui Eliade să spună), la 79 de ani.

Trei sînt obsesiile permanente ale acestor ultimi 15 ani (1970-1985): terminarea operei, reînțîlnirea cu Istoria României a cărei teroare fusese pînă acum exorcizată prin cultură, și lichidarea bibliotecii. În privința operei, atenția se concentrează în primul rînd asupra vastului proiect științific – *Istoria credințelor și ideilor religioase I-III* (1976-1983), asupra *Jurnalului* și *Amințirilor*, toate trei, în mod straniu, nefinalizate (prin urmare, deschise). Ele constituie o *recapitulatio*, dar nu totală, automimetică, ci esențială, alcătuiind un scenariu al cărui deznodămînt stă în mîna Destinului însuși. Teroarea Istoriei (subiect trăit și dezvoltat în atîtea pagini, din *Mitul eternei reîntoarceri*,

mai bine de treizeci de ani. Însuși Manea Mănescu îl solicită pentru un autograf. Iar Ceaușescu îi trimite „salutări călduroase” prin Mihnea Gheorghiu, însărcinat să-l îmblînzească pe fostul legionar cu cîteva oferte editoriale. Românii apar în extrem de multe însemnări. Mai cu seamă cei din exilul american și francez, constituit deja pe două generații, de dinainte și de după 1956, total diferite ca mentalitate: „Refugiații (citim în pagina datată 3 febr. 1974) pe care i-am cunoscut la Paris între 1945 și 1956, oricare le-ar fi fost vîrsta sau meseria, aveau toți același „ideal”: fugiseră din țară ca să informeze „lumea liberă” de ce se întîmplă în România și să lupte pentru redobîndirea libertății. Foarte puțini dintre refugiații din ultimii ani mai cred că „informarea opiniei publice internaționale” ar putea avea rezultate concrete. În marea lor majoritate, cei care nu cred în miracole nu mai speră nimic. „Idealul” lor e mult mai modest: fericiți că au norocul să ajungă într-o țară liberă, se mulțumesc să-i împrumute „idealurile”: mașină, apartament și toate celelalte”.

În sfîrșit, a treia „temă” majoră a *Jurnalului*, lichidarea bibliotecii, mi se pare plină de tîlc. Și nu doar acea furioasă risipire a cărților și revistelor pe la prieteni, studenți sau donarea lor cîtorva instituții de cultură (printre care și bibliotecii Academiei R.S.R.), ci mai cu seamă incinerarea treptată, și fără nici o crispare, a cîtorva mii de note și manuscrise. („Mă întreb uneori de ce mai păstrez aceste sute de pagini și mii de fișe, care îngălbenesc și se prăfuiesc în rafturile bibliotecii”). Lună de lună, cărturarul își arde reziduurile Karmei. Se știe că s-a stîns din viață la 22 aprilie 1986, marcat de șocul suferit în urma incendiului biroului său din Meadville. Ca într-o ekpîroză (ori mahapralaya) s-a consumat, trecînd într-o *vita nova*, ultima clipă a acestui Destin blestemat de cultură. (Cristian Bădiliță)

Un autoportret foarte sincer

SUB UN titlu sumbru și nu foarte inspirat (*Cîntec de îngropat pe cei vii*), Adrian Alui Gheorghe adună versuri care simulează meditația în ironie sceptică. Cartea lui nu este una despre moarte, ci despre poeziile scrise în general pe tema morții, o punere în abis tipic postmodernistă care îi permite poetului avantajul de a fi serios fără a aluneca în platitudine sau filosofie caducă. Pe de altă parte e vizibilă tentația lui Adrian Alui Gheorghe de a depăși limitele unui joc textualist, astfel încît complicațiile formale au menirea să-i asigure protecția, să-i garanteze valabilitatea unor precauțiuni luate din teama de a nu fi tradiționalist. Inflexiunile bacoviene filtrate prin amărăciunea lirică a Ilenei Mălăncioiu devin un fel de

punte de trecere între stilistica postmodernă și o metafizică tipic modernistă; așa se întîmplă că textele par uneori contrafăcute, regizate cu un sîng dubios prin artificii curente: „Hai, nu mai suspina, e penibil, viața nu e literatură, nu e/ seara asta în care doi cîte doi/ și numai eu și tu comentînd o/ sîngeroasă reflecție, nu e/ pantomima unui copac în bătaia/ lunii (cea din amintire e mult/ mai, e uriașă) și-am povestit?” (*Aniversare în buncăr. 6 iulie*). Același rol îl are amalgamul de prozaic și tragic, de cotidian și sapiențial: de la poeme foarte scurte, aproape tip haiku, poetul trece la notații detaliate ale unor întîmplări oarecare, speculînd

Adrian Alui Gheorghe, *Cîntec de îngropat pe cei vii, Casa de Editură „Panteon”, 1993, 64 p., 750 lei.*

în termenii cunoscuți poetica banalului după ce a făcut în prealabil complicate piruete ermetice.

Impresia pe care acest volum nu o poate camufla (așa cum poate că și-a dorit Adrian Alui Gheorghe), este aceea că poetul se ascunde. Dintr-un fel de șovăială de a fi explicit preferă codul combinațiilor de registre stilistice antinomice dar și de concepții filosofice disjuncte. O asemenea carte ar fi putut sfîrși într-o incertitudine și inconstanță sîcîitoare, or dimpotrivă, tocmai labilitatea vocii lirice este miza volumului. Jucîndu-se de-a v-ați-ascunselea cu propriile lui gînduri, Adrian Alui Gheorghe izbutește performanța unui autoportret foarte sincer, care exclude dezavantajele curente ale artificialului, dedublării, narcisismului sau uneori chiar naivității îndoișătoare. Involuntar sau nu, acest spectacol al eului poetic este absolut captivant, toate alunecările, ezitățile, chiar banalitățile lui Adrian Alui Gheorghe nu mai sînt niște cusururi oarecare, ci o formă de confesiune. Gravă și tulburătoare. Adrian Alui Gheorghe e, în felul lui, un poet unic, pentru că ajunge la ipostazierea propriilor stări după ce a cochetat în fel și chip cu exteriorul. (Andreea Deciu)

Tatonări

TEMATIC, este ușor să-l recunoaștem, în povestirile din volumul *Însemnări din Sodoma*

Ștefan Agopian, *Însemnări din Sodoma*, Editura Eminescu, București, 1993, 126 p., 780 lei

pe autorul fermecător și ingenios din *Manualul întimplărilor* (mică bijuterie a literaturii române), *Sara, Tache de catifea* etc., stilistic însă nicidecum. Textele publicate la sfârșitul lui 1993 de Ștefan Agopian au fost scrise între 1968-1971, deci înainte de volumele amintite mai sus, iar bijuteriile începutului este vizibilă. Inspirația scriitorului pare mai degrabă secătuită decât în germene și ezitățile sale în jurul unor teme mitice nu au nici pe departe nebunia provocatoare, controlată și justificată prin stil, de mai târziu. De altfel autorul sau editorii au ținut să sublinieze de patru ori faptul că povestirile din cartea recent publicată au fost scrise acum aproximativ un sfert de secol: într-o notă de la începutul volumului, la sfârșitul fiecărei scrieri, în prezentarea de pe copertă semnată de domnul Mircea Ciobanu și prin sigla colecției DEBUT, siglă destul de comică în cazul unui prozator de mult consacrat. O atât de perseverentă datare dă de gândit și poate fi interpretată ori ca scuză (pentru valoarea modestă a textelor) ori ca laudă (consistența prozei lui Agopian în raport cu perioada când a fost scrisă). Prima ipoteză mi se pare mai plauzibilă. Ultima cronică pe care criticul *României literare* a scris-o despre Ștefan Agopian (la romanul *Sara*) se intitula *O aiureală simpatică*. Pentru noul (vechiul) volum al prozatorului, *Însemnări din Sodoma*, rămâne valabil numai substantivul, nu și adjectivul din sintagma lui Nicolae Manolescu.

Cele cinci povestiri (*Artistul în Macedonia*, *Viața la oraș*, *Scrisori din Sodoma*, *Însemnări din Sodoma*, *Bilciul spiritual*) sînt distincte, dar au un liant. Acesta este *Artistul*, prezentat din unghiuri diferite, ca autor (scriitor) și ca Dumnezeu. Omenescul și divinul nu sînt discernabile, la Agopian, după cum nici minciuna și adevărul unui mit nu sînt discernabile. Omenescul se apropie de divin din perspectiva creației ce trebuie stăpînită și totuși scapă, de la un punct încolo, oricărui control. Creația se revoltă împotriva creatorului.

Care sînt lumile plasmuite de Artist? În prima povestire (cea mai bună) este descrisă o lume post-revoluționară, cu un

Președinte, un procuror, un consilier, un șef al siguranței și, parcă rătăcită în mijlocul lor, o fată. Cu excepția fetei, toți vor muri - și nu de moarte „bună” - într-o atmosferă care amintește puțin de *Danton* al lui Camil Petrescu și de revoluția franceză. Atît în *Artistul în Macedonia* cît mai ales în *Viața la oraș* apar niște episoade (reveria Norei cu autobuzul arzînd) care par însăilate ulterior, într-o cusătură destul de vizibilă, poate în scopul actualizării textelor după ultimele „evenimente”. Sub o formă sau alta, sub un nume sau altul, personajele principale se regăsesc și în celelalte narațiuni construite cu procedee optzeciste, însă după principiul clasic al unității de spațiu (casa Matildei) și de timp (o zi anume).

Există și o idee care se infiltrează lent în cele cinci scrieri dîndu-le o misterioasă adîncime și ea e menționată de subtitlul cărții: *Portret al artistului murind*. Ascuns după personajele sale, Artistul e pe moarte, într-o lume gata oricînd și cu orice mijloace să-șiucidă Creatorul. Dacă această idee salvează cartea - rămîne ca viitorii cititori să răspundă. (Ioana Părvulescu)

Emanuel - în dispută cu francezii!

FAPTUL, nou pentru cititorul român, pe care cartea *Dumnezeu este un drept al omului* de Gérard Leroy îl aduce în atenție constă în semnalarea degradării sentimentului religios în societățile occidentale, cu referiri la societatea franceză contemporană. În această țară, susține Gérard Leroy, la ora actuală, creștinii adevărați sînt „minoritari”. La aceasta a contribuit gigantismul orașelor, care duce la izolarea individului în marile aglomerații urbane, împiedicînd dezvoltarea vieții spirituale în cadrul comunității religioase. Un alt factor, care potrivit acestui autor a determinat răcirea sentimentului religios, este formarea clasei muncitoare în afara civilizației creștine. Concomitent cu acest fenomen, creștinismul a fost asimilat conceptului de ideologie de masă devenind, prin aceasta, o ideologie la fel ca multe altele. Acțiunea de marginalizare a creștinismului, prin adaptarea lui la nevoile acestui secol, este numită de G. Leroy „fenomen de secularizare”. În viziunea lui, francezul de azi este creștin numai în măsura în care credința îi asigură un confort intelectual; viața occidentală „se consumă” fără o „finalitate religioasă”. Societatea franceză, propunându-și un proiect de realizare a unei „fericiri sociale”, preocupată numai de ea însăși, se îndreaptă spre „o finalitate antropologică, reducționistă și carcerală”.

Lucian Blaga spune că niciodată nu va fi nevoie de o legislație pentru protecția

miturilor căci „miturile vor exista întotdeauna”. Nu aceasta este și părerea lui Gérard Leroy care iată, crede că, la ora actuală, *mitul și simbolul* sunt „în pană” iar „sensul sărbătorii” s-a pierdut. Căzută în desuetudine, în Occident religia a ajuns să fie considerată „expresia muribundă a câtorva întăriați, monștri antediluvieni...” care în curînd vor mai figura numai în muzee cu eticheta de „animal religios”...

Trăim într-o lume, cugetă autorul, în care „Dumnezeu nu mai este util” și, ca orice lucru nefolositor, este dat la o parte. Exaltarea colectivă a fericirii materiale a occidentalilor în care, vai, până și „sărăcia și-a pierdut demnitatea” este pedepsită căci, iată, lor li s-au „închis porțile către Dumnezeu”. Așa le trebuie!

Autorul ne mai semnaleză încă un fapt, se pare des întîlnit în societatea franceză de azi, acela de mutare, de bunăvoie, a credinței în viața militanță și „mai ales în activitatea politică”. În felul acesta, profanarea inconștientă a atins „limita generalizării” iar „omul trăiește în lume limitându-se la lume”. La aceasta se mai adaugă și apariția unui „sacru indistinct” ce se sprijină pe instituții profane, ca statul, partidul... Șefii din diferite medii profane sunt zeificați sub denumirea nouă de „star-uri”...

Ne scotim, întotdeauna, „insuficient pregătiți pentru a vorbi despre Dumnezeu”, ne atrage atenția Gérard Leroy. În fața unei „logici totalitare”, pentru a-și păstra independența, societatea trebuie să păstreze tocmai instanțele pe care nu le stăpânește... din care își extrage libertatea de a fi

Gérard Leroy, *Dumnezeu este un drept al omului*, prefață de Claude Geffré, traducere și cuvînt introductiv de Simion Bărbulescu, Editura Geneze, 1993, 80 p., 395 lei.

„societate umană și nu jucăria manipulatorilor”. Omul fiind înzestrat cu „vocația comunicării”, e necesar să insiste asupra *mărturisirii*, „evenimentului istoric” al lui Iisus și, astfel, să contribuie la *permanențizarea* lui. Aceasta cu atît mai mult cu cît, în lumea contemporană, s-a instalat o „tăcere rea”, „o jenă de a vorbi despre Dumnezeu”, urmată de

„reaua înțelegere” izvorată atît din „mutismul” unora cît și din „limbuția iresponsabilă” a altora. Șansa francezilor constă în faptul că, totuși, în societate funcționează un sistem de relații care se neutralizează, unele pe altele: „nici Dumnezeu, nici oamenii nu se descurcă singuri”. Aplicînd singurul „criteriu de sacralitate” - Iisus, prin revelație, Dumnezeu i se dezvăluie omului „de la persoană la persoană, de la subiect la subiect” căci, El, „Emanuel este mereu actual!” (Maria Genescu)

Reflecții despre un sfîrșit de secol

CONVORBIRILE cu Le Monde - *Întrebări pentru sfîrșit de mileniu* - eșalonează principalele puncte de vedere în analiza crizei creatoare a ceea ce obișnuim să numim separat criza culturii sau limitele demersurilor științifice. După o introducere semnată de Christian Descamps, în care se precizează că „această culegere nu este un bilanț totalizator”, ci o carte care „jalonează actualitatea noastră”, descoperim între cei intervievați personalități ilustre: George Duby, René Thom, Jean Baudrillard, Yves Lacoste, Henri Lefebvre și alții poate mai puțin cunoscuți cititorilor români. Din cele spuse de ei rezultă cîteva aspecte generale la care ne vom referi în continuare. Analogia dintre știință și mit pare a fi nu numai posibilă dar și necesară, funcționînd la nivelul unei „infrastructuri” a Culturii prin extinderea imaginativului ca atribut determinant atît al filosofiei cît și al științei. Creația înseamnă acum reconstrucție, prin rezolvarea contradicțiilor dintre dogmă (tradiție spiritualistă) și funcționalitatea intrinsecă a științei, limitată la un anume obiect de cercetare. Modelul cultural suferă o „declassificare”, coboară din sfera purei elaborări și este folosit ca principiu activ în explorarea noilor potențiali de energie. Știința înseamnă și intuiție iar religia este contextul propice dezvoltării acesteia. Știința va asimila esența, nu doctrina, devenind ea însăși un model de creație și substituindu-se propriului ei obiect. Viziunile sînt fundamentaliste însă fără a abuza de concept. Împotriva oricărei forme de reducționism, realul și spiritualul nu pot fi deosebite, eventual „rezolvate”. Caracterul devenirii este însă duplicitar, după cum precizează Edgar Morin, căci miturile au în același timp realitate cît și irealitate, la fel ideile și teoriile. „Ideile ne ajută să concepem lumea, dar ne împiedică s-o percepem”. Atunci cum va comunica spiritualul cu realul? Spre deosebire de monismul organic al orientalilor, eruopenii se confruntă cu o aparentă izolare a biologicului de social și a socialului de cultural. De aceea, soluția nu se va limita la

interdisciplinaritate, interesul vizînd sinteza transdisciplinară. Dogma trebuie înlăturată, căci adesea teoria științifică evoluează în ostilitate, exemplu fiind cazul lui Galilei. Pentru eliminarea factorului religios din știință se pronunță și Paul Feyerabend iar Henri Atlan nu consideră tradiția talmudică asimilabilă celor spiritualiste, și o folosește

Convorbiri cu Le Monde - *Întrebări pentru sfîrșit de mileniu*, traducere de Gina Vieru, Editura Humanitas, București, 1992, 172 p., 190 lei.

ca metodă de cercetare pentru a reuși să introducă în spațiul de reflecție „circumstanțele imprevizibile”.

O opinie îndrăzneată aparține lui Ilia Prigogine care propune redescoperirea timpului considerînd relativitatea cadrului teoretic al „istoriei termice a universului”. Analogiile folosite sînt abstract/concret, calitate/cantitate, conținut/formă. Riscul căderii în formalism se încearcă a fi evitat prin punerea în structuri logice a unităților de sens. René Thom apreciază că aceste concepte folosite de umanisti „nu sînt susceptibile de o definiție intrinsecă”, iar stadiul „numărul unu ar fi cel morfologic”, lucru pe care științele umaniste nu l-au reușit. În ce privește cercetarea istorică, Georges Duby arată că sistemele sociale au propriul lor sistem de valori, „care au propria lor istorie, dar nu coincid cu Istoria”.

Pînă și determinismul poate fi speculat sau orientat spre cauze mai adînci care dau loc unor subdeterminări, dar care luate în considerare ca factori de prim ordin rezervă cîmpului de reflecție anumite fluctuații capabile să multiplice corespondențele subiective cu lumea obiectivă. Dar ce va fi această lume obiectivă, spre acest decisiv sfîrșit de mileniu? Un triumf al raționalismului mscat în metaforă sau triumful legilor macrocosmice asupra celor microcosmice? Oricum din aceste strălucitoare polemici poate va țîșni un Dumnezeu potențial unei noi culturi în devenire. La aceste întrebări încearcă să răspundă personalitățile gîndirii contemporane din Le Monde. (Nicoleta Ghinea)

Mihail GĂLĂȚANU

poem pe trei voci cu cor: a la vollette

încă se mai aude - pe trei voci -
corul băcanilor sub cerul înstelat
improvizînd cu îndrăzneală pe teme celebre
mon petit oiseau a pris a voler
l'oiseau a la vollette

desigur băcanul e preocupat în cel mai înalt
grad de realitate
tranzată în pachete litri calupuri
se extaziază în fața elocvenței galbene
a untului
il s'est apuyé sur un oranger
sur un o a la vollette
intimidat de conceptul de alb aplicat
concretei laptelui
în special de realitatea care există și nu de
realitățile care dau cu tifa
veux me soigner et me ma
sublim admirable lipsind cu desăvîrșire
a la vollette et me ma

acolo s-a făcut curat de curînd (jurnal)

azi ai scris mult aproape despre orice
și s-au învălămășit toate în minte
un fel de memorii; o răzbanare de holtei
ai încercat de mai multe ori să îți un jurnal
nu se lipește asta de tine
de scris scrii mult - simptomatic -
ce-o să faci cu atîta maculatură - poate
fiului tău o să-i ceară (că așa-s învățătoarele)
într-a doua a treia - cine știe
niscaiva maculatură el
o să nimerească teancul mucigăit ai să
afli cînd te vei întoarce de la servicii
vei arunca farfuria de ciorbă pe jos ai să
fumezi mult - tîrziu
vei pune o luminare aprinsă
pe cimentul debaralei unde
s-a făcut curat de curînd

domnișoara iarba dracului

amară. dulce. sibilină. domnița mea de nicotină.
care-mi lași degetele
îngălbenite tare de foite și țigare, care mă lași
asfixiat. extaziat. tăiat
cu o veche lamă marca sollinger. înnegrit.
carbonizat ca un plămîn
de miner. domnișoara mea de tutun care te înalți
prin fum la cer. care
dormi, te răscoli în săculețul meu de berber
prionit cu foi uscate, la gît lîngă fesier.
domnișoara conifer
- cu vizibile influențe livrești - dulce tardivă divă
din tusculum
atît de divină și de nocivă, naivă, fumată pînă la
capăt, aproape scrum

La 20 de ani, Mihail Gălățanu (născut la 11 septembrie 1963 la Galați), era autorul a peste 1000 de poeme. multe dintre ele superbe. Nu reușea să le publice, dar nu se descuraja. Le trimitea revistelor și editurilor și, înainte de a primi un răspuns scria altele. Reacționa la ostilitatea mediului ca păpădia, care lansează în văzduh semințe fără număr, pentru ca măcar una să ajungă unde trebuie.

Mă mândresc cu faptul că am remarcat primul aceste poeme, la rubrica *Cenaclu prin corespondență* pe care o susțineam în *SLAST*-ul lui Ion Cristoiu. Și le mulțumesc scriitorilor, mult mai importanți decît mine (Constanța Buzea, Nicolae Manolescu, Lurențiu Ulici), care mi-au autentificat, prin propriile lor cuvinte de apreciere, descoperirea.

În 1987, Mihail Gălățanu a reușit în sfârșit, să publice o carte, *Știri despre mine*, la Editura Litera. Dar cartea avea un coautor: cenzura.

Următorul volum *Scrășnind din pumni cu grație*, i-a apărut abia în 1993, la Editura Porto Franco din Galați. Întregul tiraj zace și acum în depozitul tipografiei, pentru că nu s-au găsit librari dispuși să-l preia.

Cum reacționează Mihail Gălățanu la aceste neșanse? Ca de obicei: scrie. De curînd a terminat o nouă carte, *Scrisori din colțul camerei*. Iar mie mi-a încredințat o sacoșă plină cu manuscrise, rugându-mă să-l ajut să facă o selecție.

De selectat, nu pot să selectez nimic, pentru că-mi place tot ce scrie Mihail Gălățanu. Nu mi-am pierdut spiritul critic, vîd că textele sunt inegale ca valoare, dar chiar și cele cu o valoare minimă prezintă interes, aparținînd (nu mă joc cu cuvintele) unei personalități.

Alex. Ștefănescu

- despre autonomia obsesiilor -

(în care personajele încep să-mi iasă din cap)

atunci am alunecat și mi-am spart capul
din el au ieșit imagini, multe amintiri, care
s-au împrăștiat pe jos
personaje de-o șchioapă (micșorate la scară) - tu,
alți prieteni (care scriu poezii)
au început să alerge încotro apucau
au mai ieșit, fără o ordine anume,
anumite obiecte, micșorate și ele în aceeași
proporție
cum ar fi: aparatul de ras, stiloul
a curs puțină cerneală
un top de hirtie, citeva cărți fundamentale:
biblia, un volum de poeme
al tînărului a. rimbaud, e. dickinson,
un cap de copil cu o cunună de flori înecate.
am încercat să le strîng la un loc
însă ele au început să inunde scuarurile cheiurile
străzile
să fumeze să bea să ridă să stea la taifas,
să mă ocolească

- pios omagiu celor care ne insuflă dragostea de patrie -

sînt unii patrioți care trăiesc mult
în afară de orice pericol
laborioși patriarhi longevivi
administrînd dragostea de patrie a maselor
(care, dacă nu mă înșel, sîntem noi)

venerabili revoluționari nonagenari
fără accese de prostată fără pietre
la rinichi clisme crampe hiper
tensiune arterială procese de conștiință
(pulsul reglat la secundă, sistemul nervos perfect)
care ne insuflă dragostea de patrie
nouă care am suferit de poliomielită în copilărie
care

sîntem oarecum șubrezi avem
lumbago pneumonie stăm prost cu nervii
surmenați cardiaci suspecti de boli lumești

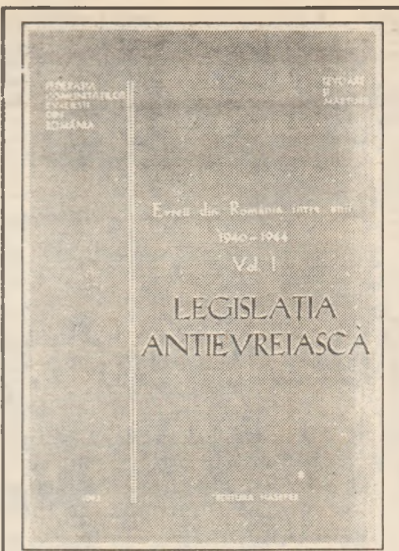
acestor revoluționari în redingotă, cu garoafe la
butonieră
aduc aici micul și piosul meu omagiu

- aplaudînd, desigur aplaudînd, la fiesta populară -

cu hernia cu psoriazisul lor cu zona zoster și
boala copiilor
cu scăunelul la poartă duminica dimineată vor
ieși sau
pe bancă pe o piatră rece ca pentru o fotografie
de familie
toți invalizii orașului toți handicapații sîcniții
neputincioșii
la apelul de seară bucurîndu-se
de singura lor zi liberă de soare de vișinele
putrede
din copacii din jur de agurida pe care au mîncat-
o părănții lor
și acum li se strepezesc dinții
se vor strînge acolo cu toții în jurul dezastrului
național
dozatorului mașinii automate de turnat sucuri de
prăjit pîine
și li se va împărți la toți din această mană a
pustiei
uscată de atunci și pînă acum fiecare va sări în
sus
aruncîndu-și capul cît mai departe saci umpluți
cu aer
pînă ce unii se pierd printre noi și aplaudînd
desigur aplaudînd aplaudînd

- mama mea a fost infirmieră, nu a primit decorații -

mama mea a fost infirmieră la spitalul militar
nu a primit decorații
ea a pus doar plosca sub fundul ălor de făceau pe ei
steaua româniei crucea de fier erou al poporului
a împins pe masa cu rotile adevărul spre sala de
operație

Evreii din România între anii 1940-1944. Vol. I Legislația antievreiască. Prefață, Șef rabin dr. Moses Rosen. Volum alcătuit de Lya Benjamin. Coordonator științific Sergiu Stanciu, Editura Hasefer, 1993.

Legiferarea antisemitismului

puseuri nu numai că s-au produs dar au crescut în frecvență și intensitate. De la spargerea geamurilor la prăvăliile evreiești, practicate de cuziști, s-a trecut la inițiative cu program, vizând soluționarea problemei evreiești în România. Intervenția punitivă și protejtoare a oficialităților era minimă, mișcările antisemite fiind bine utilizate de guvernanți ca instrument de diversiune. Treptat, în anii treizeci, naționalismul extremist cîștigă teren datorită ascensiunii, pe scena europeană, a Germaniei hitleriste și a Italiei fasciste.

Din 1938 încoace antisemitismul începe să fie legiferat ca politică de stat. Semnalul îl dă, evident, guvernul Goga-Cuza, promulgînd (în ianuarie 1938) legea pentru revizuirea cetățeniei, sancționată de regele Carol al II-lea, care spera, astfel, să cucerească simpatia deopotrivă a cercurilor extremiste de dreapta interne și pe cele ale Germaniei. Prin această lege, toți evreii care dobîndiseră cetățenia în 1918-1919 (inclusiv cei proveniți din teritoriile realitate) trebuiau să facă dovada (cu acte ce se obțineau greu și într-un termen delimitat) corectitudinii acordării, atunci, a cetățeniei române. Consecința acestei legi a fost că o treime (36,30%), adică 225.222 persoane, din populația evreiască supusă revizuirii, și-a pierdut cetățenia română. Pretexte s-au găsit (nedepunerea actelor la termen și termenul a fost foarte scurt – neîndeplinirea condițiilor legale pentru dobîndirea cetățeniei etc. etc.). În fapt, revizuirea a condus la anularea unor drepturi sancționate prin tratatele de pace din 1919-1920 și recunoscute de Constituția din 1923. O lege din decembrie 1938 stabilea că persoanele care, la revizuire, și-au pierdut dreptul la cetățenie au devenit străini (apatrizi), trebuind să se supună obligațiilor contrațului străinilor. Aceasta a fost numai începutul. La 8 august 1940 sub guvernul Gigurtu, e proclamată legea privind starea juridică a evreilor. Prin această lege se dispunea discriminarea juridică între românii de sînge și cetățenii români. În lege se precizează că „apărarea singelui constituie baza morală a recunoașterii drepturilor politice supreme”, stabilește că evrei „în sens legal (sînt) cei de religie mozaică”, că „situația de evreu, așa cum o stabilește decretul

cu putere de lege nu poate fi schimbată prin trecerea la creștinism a celor de religie mozaică, după data publicării decretului”. Căsătoriile între români și evrei erau interzise. Evreii, chiar cei a căror cetățenie era recunoscută, capătă statut de categoria a doua, care are parte de numeroase interdicții. Prin introducerea criteriului singelui se adaptau, de fapt, legiurile de la Nürnberg din 1935. Evreii sînt împărțiți în trei categorii și se definește calitatea de evreu: „Cei născuți din părinți de religie mozaică; creștinii născuți din părinți de religie mozaică, nebotezați; cei născuți din mamă de religie mozaică, în afara căsătoriei; evreii de sînge, atei”. Fie și existența unui bunic matern sau patern aducea cu sine integrarea în categoria evreilor.

Un decret lege emis de Antonescu în martie 1943, recunoscînd discriminarea, acorda cîtorva zeci de evrei posibilitatea de a fi considerați români. În iulie 1943, pe baza acestui decret lege, vor fi considerați români Ion Aurel Candrea și H. Sanielevici. Încă în octombrie 1940 Antonescu declara unui corespondent al ziarului *Stampa* că intenționează, de fapt, să curețe treptat țara de evrei. Într-o ședință a Consiliului de Cabinet din 7 februarie 1941 Antonescu mărturisea: „Dacă timpurile ar fi normale, eu aș proceda în mod normal la eliminarea din statul român în masă a elementelor evreiești, adică la izgonirea lor peste graniță.” Cum n-o putea face atunci a dat dispoziție să se elaboreze măsuri legislative menite să îngrădească populația evreiască. Mihai Antonescu a elaborat, la 4 octombrie 1940, (era încă pe vremea statului național-legionar) decretul lege pentru înființarea comisarilor de românizare prin care s-a instituit controlul absolut al statului asupra întreprinderilor și a societăților evreiești. N-au fost, bineînțeles, exceptate nici imobilele proprietății evreiești, oricînd evreul putînd fi evacuat în favoarea unui etnic autohton, inclusiv, în iunie 1942, proprietăți comunitare (sinagogi, cimitire, aziluri de bătrîni, băi comunale). Un Centru Național de Românizare, creat în mai 1941, diriguia întreg acest complicat proces de eliminare a evreilor din activitatea productivă (și nu numai). Violența acestor măsuri a creat perturbări în viața economică (pentru că firme

evreiești au trebuit să treacă în proprietatea unor români, finanțîndu-se acest greoi proces cu un fond special de la BNB), dezorganizînd comerțul, meșteșugurile și chiar compartimentul industrial. S-au luat, în consecință, măsuri de temporizare. Dar, pe vremea lui Antonescu, cu toate acestea, legi de românizare au fost destule, incluzînd și înlocuirea evreilor angajați în întreprinderi, proces iarăși complicat și perturbator. Evreii n-aveau voie să practice avocatura, medicina decît pentru populația evreiască. Au fost excluși din toate școlile și universitățile de stat, îngăduindu-li-se organizarea unui învățămînt evreiesc, fără drept de diplomă.

E de menționat că Antonescu e inițiatorul acestor măsuri discriminatorii, continuînd să le adopte și după eliminarea legionarilor de la conducerea statului. În iulie 1941 s-a dispus evacuarea forțată a tuturor evreilor din sate și comune rurale (tirgușoare) în capitalele de județ sau orașe mai mari (cele din Moldova în primul rînd). Antonescu intenționa, după cum a declarat într-o ședință a Consiliului de Cabinet din 7 februarie 1941, ghettoizarea populației evreiești („În Capitală vreau să fac un cartier pur evreiesc; ale cărui limite se vor fixa ulterior, dar ale cărui axe sunt trasate de jidani, căci este axa Văcărești și axa Dudești... tot ce este evreu în Capitală trebuie să intre în această cetate jidovească.”). Dar înțelegerea că această dorință depinde de rezolvarea ei pe plan continental și, deci, „vom vedea ce soluție se poate da acestei probleme cu timpul”. Odată cu eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, Antonescu a dispus evacuarea populației evreiești din aceste provincii, mai întîi în ghetto-uri apoi spre Transnistria, un ghetto de proporții. Cu această ocazie au fost uciși numeroși evrei, cifrele cele mai moderate atestînd 80.000 de suflete, altele urcînd cifra la 105.000. Legenda despre Antonescu salvator al evreilor din România trebuie abandonată. N-a admis practicarea soluției finale asupra evreimii din Vechiul Regat. Pentru cei din Basarabia și Bucovina a dictat măsuri drastice, care au dus la consecințele menționate mai sus. Și n-ar trebui uitate instituirea, în decembrie 1940, din dispoziția generalului Antonescu, a legii privind excluderea evreilor de la serviciul militar și trimiterea lor la munca de folos obștesc, devenită, în iulie 1942, muncă obligatorie pentru construcții de șosele și poduri.

Toată această tragedie, încă neluată în seamă de istoriografia românească, poate fi, de acum încolo, studiată, pe documente, datorită volumului *Evreii din România între anii 1940-1944. Vol. I. Legislația antievreiască*. Volumul, o excelentă culegere tematică de documente adnotate, îl datorăm d-nei Lya Benjamin. A adunat, cu acribie, toate documentele ce se referă la legiferarea antisemitismului în această perioadă, a cules, de la Arhivele Statului, stenograme ale unor ședințe ale Consiliului de Miniștri sau ale Consiliului de Cabinet, le-a comentat cu admirabilă știință de carte, oferînd exegeților un inestimabil instrument de lucru. Studiul introductiv al autoarei este cuprinzător, analitic și bogat informat. Dr. Moses Rosen prefătează mișcător volumul.

De acum încolo, de la apariția acestui volum de documente, va fi greu să se ocolească aceste realități dramatice, care au existat și trebuie înregistrate ca atare. Istoria e memorie și ea trebuie restituită, așa cum a fost, fără operațiuni de cosmetizare și fără mimarea necunoașterii.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Despre unele lucruri evidente

Există greșeli reconfortante: pe care multă lume le cunoaște și mulți profesori le repetă ca exemple negative; pe care vorbitorul mediu cultivat le observă cu satisfacție la semenii săi. E cazul pleonasmului – în cele câteva formule repetate pînă la sațietate: *a avansa înainte, a coborî jos, babă bătrînă* etc. Pe cit de dur e sancționat pleonasmul de vorbitori cit de cit avizați (în construcțiile „omologate” ca greșeli – și chiar în cele în care specialiștii îl acceptă și îl explică stilistic, ca mijloc afectiv de întărire – *am văzut cu ochii mei*), pe atît de neobservate trec de obicei nenumărate forme de tautologie și lapalisdă: formulări în care e explicitată, inutil, o idee evidentă de la început. Pentru că nu se manifestă prin repetiție sau prin sinonimie, ci la nivelul implicațiilor și al presupuzițiilor enunțului, lapalisdă nu a intrat în sfera de interes a lingvisticii clasice. Iar lipsa unei educații retorice prin școală (mai interesată de cazurile punctuale decît de tehnicile de construcție a textului) o ajută, probabil, la

noi, să prolifereze. Un exemplu publicistic (dintr-un articol despre descoperirea zăcămintelor de huiă, apărut în 1993, într-un cotidian) oferă surpriza unei lapalisdă subliniate prin modalizatorul *evident*; hazul involuntar e sporit de aspectul persuasiv, argumentativ, al unei precizări perfect inutile. Pietrele negre din zăcămint „au fost scoase la suprafață de... ritual unor porci care au scurmat pămîntul. *evident, fără a ști ce comori scot la suprafață*” (sublinierile, aici și mai jos, *evident*, îmi aparțin). Într-un alt caz, locul adverbului *evident* e ținut de o expresie și mai direct orientată către cititor: *vă dați seama*. O conștiință difuză a inutilității pare a-i face pe autori să-și ateste tautologia prin formule de complicitate cu cititorul: ceea ce, în loc să o salveze, o agravează. Textul de mai jos (finalul unui reportaj din același cotidian) se complică prin felul în care discută, cu ciudată seriozitate, sensul literal al unei expresii figurate: „Oamenilor le este frică și de umbra lor. *O umbră de care în mod normal nu te sperii*. Dar dacă

oamenii au ajuns să tresară și cînd își văd propria umbră, vă dați seama în ce calvar trăiesc” (1993). Efortul de a spune cît mai puțin în cît mai multe cuvinte mizează pe bunăvoința cititorului de a interpreta primul enunț – absolut suficient ca informație – în sens propriu, și de a accepta apoi să urmărească dezvoltarea circulară a explicației, pentru a reveni la sensul figurat: a-ți fi frică și de umbra ta înseamnă a-ți fi foarte frică. Sensurile îndelung explicate țin în acest caz de competența strict lingvistică a cititorului; în primul exemplu discutat, e presupusă mai curînd o „competență enciclopedică” („porcii nu au conștiință”); sînt situații în care cele două sînt greu de delimitat, ca în fragmentul de comentariu sportiv rostit acum cîțva timp la televiziune (și înregistrat de ziaristi de la „Academia Cațavencu”): „au loc sferturile de finală, apoi semifinalele și numai după aceea finală”. Orice comentarii asupra textului s-ar transforma, evident, într-o lapalisdă.

Mircea Streinul - repererele unei poetici moderne

ÎN ISTORIA literaturii române și a poeziei românești, Mircea Streinul este doar vag amintit, și nu atât pentru poezia sa - excepțiile sînt foarte puține -, cît pentru impunerea unei mișcări poetice bucovinene „nediferențiate” și „fără individualitate estetică”. Ultimii ani nu au schimbat prea mult nici imaginea asupra poeziei bucovinene interbelice și - prin cele două-trei articole preponderent descriptive, chiar enumerative - nici imaginea aceluia despre care Pompiliu Constantinescu spunea în 1937: „Experiențele sale vor afirma, într-o zi, pe cel dintîi poet bucovinean depășind atmosfera locală, atât de poetizată astăzi, de mai micii și mai inegal de sîrguincioșii săi confrăți. Dintre cei mulți chemați, va fi cel puțin unul și ales.” (În *Vremea*, 7 febr., 1937). În treacănt fie zis, un dicționar intitulat *Scriitori bucovineși* (1991) nici măcar nu-l amintește. În schimb, dintr-o altă perspectivă, într-o tendință mistificănt recuperatoare, abundă tonul encomiastic, din aceleași cauze și cu același efect: necunoașterea operei. Aceasta trebuie întîi citită și eventual reeditată. Apoi se poate discuta și despre caracterul „heteroclit” și „imitativ” al poeziei, eventual despre „superioritatea” prozei, dar se poate pune și problema unității întregii creații în care cîteva obsesii converg în expresii dintre cele mai diverse. Creația sa nu se supune atît unui program estetic, cît unei conștiințe care consideră cuvîntul în potențialitatea sa metafizică drept mijloc al revelațiilor. Situfndu-se la antipodul poeziei bucovinene antebelice pentru care piatra de temelie era mesianismul, creația lui Mircea Streinul este totuși în mod implicit o cale de descoperire a unui univers de valori și de sincronizare cu el, apoi un gest ritualic de cunoaștere și de întemeiere prin cuvînt, și abia după aceea este - fie că e vorba de poezie sau de proză - literatură.

Actul poetic este pentru Mircea Streinul mod de constituire a unei lumi care se manifestă prin identitate și complementaritate. Două lumi, aceea a eului și aceea a „universalelor divine” se contopesc, deseori într-o vitalitate exuberantă manifestată nu în planul senzorialității panice, ci în acela al conștiinței dramatice. Imagismul - de care a fost acuzat Mircea Streinul - are un substrat ontologic de tip romantic: el nu este joc gratuit și nici clișeu automat suprarealist. Revărsarea lirică abundentă în care s-ar părea că dispăre cenzura lucidității moderne este numai o formă de „tentare” a vizionarismului. Poetica lui Mircea Streinul nu este în nici un caz una a vederii, deși imaginile vizuale abundă, rezorbînd într-un univers poetic de o unitate incontestabilă - deși contestată mereu - tipare stilistice romantice și, în mod deosebit, expresioniste.

Imagismul, devenit uneori onirism, este un semn că poezia lui Mircea Streinul este una a viziunii, care ar putea fi considerată obscură, dacă nu cumva - îndreptățit - hermetică. Obscură - și sensul cuvîntului nu e axiologic - pentru că structura, organicitatea poeziilor pare să se piardă în învăluirea cuvintelor, deși un vers spune: „Semnul acestei cărți îl țin ascuns ție, cititorule...”. Hermetică - pentru că sensul există și este ocultat de o simbolică și într-o manieră caracteristică hermetismului (chiar numele volumului *Tarot sau*

călătoria omului - prea explicit parcă în a spune acest lucru - amintește de *Tarotul* sau *Cartea lui Thoth*, „instrument de divinație” și „un fel de rezumat concret al filosofiei secrete” - apud Serge Hutin, *Alchimia*, 1992). Oricum poezia se definește nu prin sensul care îi este ulterior și derivat, ci prin valoarea sa de echivalent, nu de oglindă, al universului. Reținem o *Artă poetică din Comentariile lirice la poemele într-un vers* de Ion Pillat: „Din teascurile vremii plîng lacrima de vers-/ mai pură-i ea amiaza cu soarele imens/ și-n ea rezumăm ideea cu-ntregul univers/ ca-n urmă - snob - să-i aflăm un oarecare sens”. Dincolo de această referențialitate a poeziei care vizează propriul ei statut, de echivalent al universului, conținîndu-l monadic, poezia nu mai urmărește transmiterea precisă și expresivă a unor „idei” (atît criteriul poetic clasic, cît și cel romantic sînt depășite), ci este o descătușare lirică și o revărsare de *literalitate* în care cuvintele nu ascund nimic, comunicînd ceea ce comunică în mod obișnuit. Ambiguitatea poeziei moderne în general se naște din excesul literalității care abolește literaritatea, „poeticul” și provoacă parcă o dimensiune ritualică.

Toposul definitoriu pe care textele lui Mircea Streinul îl nuanțează mereu este al visului, care nu implică însă, ca la romantici, pătrunderea în spațiul primordialității și în oceanul-timp - elemente paradisiace prin care datul istoric, social, biologic e anulat -, ci asumarea dramatică a acestor elemente printr-o încercare de a le repune în acord cu substanța creației divine și implicit cu substanța divină. „Conștiința poetului se identifică pregnant cu un fel de conștiință a vegetalului și a vieții de dincolo de aparențe, mergînd spre rădăcinile ascunse ale firii, care continuă în moarte, ca într-o a doua existență” - spune Pompiliu Constantinescu, dar conștiința cu care se identifică poetul nu este atît una a vegetalului, și deci de tip folcloric, cît una a sacralității.

Pe de altă parte, acest imagism - care nu înseamnă eliminare a mimesisului, întrucît acesta e de tip platonician - trebuie să aibă ca finalitate creația - copie a celei divine, nu neapărat în plan artistic și cu valoare estetică, ci ca laudă întrupată adusă sacralității: „Poetul întreabă: Oare cîntecul nu-i laudă/ Pentru mîștile lui Dumnezeu?”. Astfel, imagismul nu înseamnă recursul la imaginar, întrucît creația își justifică denumirea doar în momentul în care se constituie ca existență. Cităm din *Cuvintele la carte* din vol. *Drama casei Timoteu* (1944): „I-am spus unuia că e infinit mai frumos să cultivi o grădină de zarzavaturi, (...) decît o poezie onorabilă. O varză înrouată sau frunzele unui morcov bătut de soare sunt preferabile unei strofe cu trandafiri și amante imaginare. Țara noastră are prea mulți poeți mediocri și prea puțini grădinari.”

Harul creației este în poezia lui Mircea Streinul legat indestructibil de cuvînt, și nu de imagine. Asemănătoare poeziei lui Blaga dintr-o anumită perioadă, prin exuberanța în fața miracolului existenței și prin excesul dionisiac al trăirii, poezia lui Mircea Streinul se supune unei poetici orifice: „Intrarea în vis e aceasta:/ dacă tace odaia, mi se face seară;/ cînd cîntă știu ce se vântîmplă/ și soarele-ncearcă la inimi să stea-/ și totul e ca o vioară/ în mîștile

unei orb”. Imaginea deci nu aparține vederii care se oprește la suprafețele palpabile, ci sunetului care se lasă mediat de lumină. Existența este cuvînt („Totul poate să fie/cuvînt”) și între două lumi - cea „morală” și cea a „cerului înstelat” - se ivește o alta, a poeziei: „De-ați vedea ce e aici/ în suflet și-n inimă!:/ planetele sunt furnici/ și oceanele pahar/ pentru creion - și nici un hotar/ nu va sta împotriva:/ poezie”. Numai aparent această lume, stilizată în cîteva linii, se adresează vederii. Ea dă seama în fond de echivalența celor două lumi, de uniunea mistică a universului: „Totuși, poate că sufletul nostru va sta dovadă,/ frați iconari, pentru toate cerurile.”

În *Prefață sau cîteva însemnări dintr-un ad-hoc jurnal de poet*, din vol. *Opera lirică* (1939), Mircea Streinul susține clar ideea unui lirism nonantropomorf și lipsit de precizie referențialitate, chiar dacă la un moment dat se folosește cuvîntul *confesiune*, și chiar dacă sînt implicate consecințe de tip cathartic. Mircea Streinul disociază între statutul artistic al operei (implicînd comunicarea și deci receptarea) și dimensiunea sa „personală”, vizînd de fapt caracterul esoteric și inițiatic. Cuvintele din urmă vor părea improprie, dar într-un număr din *Revista Fundațiilor Regale* 1938 (V) le folosea însuși Persepolis: „Senzitivi și realiști, ei (poetii bucovineni, n.n.) sînt în aceeași măsură cerebrați și mistici. Și nu rareori, caractere contradictorii, dacă nu cumva sînt complementare, se întîlnesc în poezia unuia și aceluiași iconar. (...) Căci neliniștile lor și prezența așa de obsedantă a morții, temă comună celor mai mulți dintre ei, se rezolvă fie în construcții epice, în care visul și viața se împletesc și dau una din cele mai originale țesături, fie în construcții sobolene, ale rațiunii, pentru a numi astfel acea poezie hermetică, subiectivă pînă la paroxism, al cărei esoterism cere negreșit o inițiere și care ispășește o bună parte dintre iconari.”

S-ar părea că opera de artă impune în mod obligatoriu receptarea și sensul, dar pentru Mircea Streinul acestea sînt aspecte secundare și ulterioare ale unui text care are inițial o altă funcționalitate - nemediată, și alte repere ontologice. Elocvențele sînt chiar cuvintele poetului: „Înainte de a deveni bun cultural, opera de artă e act de iubire, confesiune și ritual. Mă apropii de poezia mea cu sfiala unui preot în fața sfîntului pristol. Tot ce e rău, meschin sau ușuratic în mine, dispăre în momentul apropierii de poezie.” (din *Prefață sau cîteva însemnări...*). Am citat inclusiv ultima frază întrucît ea este o mărturie a unei înțelegeri cathartice a operei, care nu implică numai receptarea, ci mai ales momentul genezei. Opera devine doar pentru ceilalți - și numai în măsura în care e „realizată” - artă, fiind pentru creator un mijloc de eliminare a tot ceea ce este individualizant, și de participare contemplativă la marele mister al facerii. „Chestiunea personală” nu se referă în nici un caz la dimensiunea confesivă și subiectivă a operei, ci la caracterul ei demiurgic care implică o transsubstanțiere a ființei. Cuvintele „iubire, confesiune, ritual” nu sînt deloc întîmplătoare. Ele stau mărturie pentru redescoperirea funcției originare a actului poetic.

POETII moderni - începînd cu E.A.Poe - au redefinit statutul poeziei făcînd, prin provocarea unei maxime lucidități asupra propriei esențe, ca poezia însăși să-și redescopere sensurile prime, mitice și sacre. Mircea Streinul se înscrie în această tendință, și alte opinii susțin ipostazele moderne ale creației sale. În aceeași *Prefață...* se afirmă: „Nu cred în inspirație. Cred însă în necesitatea unei sensibilizări lirice în timp. Atunci, cunoașterea lirică devine acută și travaliul tehnic e avantajat.” Inspirației i se opune deci travaliul tehnic și deci o sensibilizare lirică în timp. Aspectul lucid, cerebral al creației este dominant. Folosînd însă sintagma „cunoaștere lirică”, Mircea Streinul dezvăluie o concepție asupra poeziei în care elementul gnoseologic este esențial. Poezia este cunoaștere, dar cunoaștere lirică, deci vizionarism. Cuvintele mai sus citate îl așază pe Mircea Streinul în imediata vecinătate a lui Rimbaud. Poetul francez spunea: „Vreau să fiu poet și *muncesc* să devin vizionar”. Inspirația însă nu este abolită, ci capătă anumite nuanțe individualizante: harul nu mai vizează relația poetului cu cuvîntul, ci este unul originar, marcînd identitatea aproape substanțială dintre poet și Dumnezeu: „Eu sunt Dumnezeuul pămîntului” - se afirmă într-un vers, iar apoi: „Vinde stele numai cel ce s-a tulburat/ ca o oglindă, peste care/ Dumnezeu a suflat/ începutul - cum a făcut/ înainte de toate stelele”. De altfel, imaginea unui Dumnezeu-poet și a unei lumi-poezie este frecventă, acesteia din urmă aparținîndu-i și poetul: „În lume se știe/ atîta culoare/ atîta poezie/și-atîta alb de soare/ Pentru așezarea/ în mormîntul pămîntului./ În lume mai sînt/ cer și pămînt!/? Atunci, la ce hîrtie și creion?/? Ce otravă e asta?/? De ce scriu?/? Ce copaci așteaptă secură? - și cum vor putea să-mi ploaie/nourii deasupra mormîntului(...).” La fel de frecventă este însă și imaginea poetului-Dumnezeu sau a poetului-vrăjitor: „Acești indivizi siniștri cred că e suficient/ să vezi luna și stelele, ca să scrii poezie/ cînd, de fapt, trebuie să le faci din nou,/ ca Dumnezeu din nimic luna și stelele!” - afirmă poetul în *Bucolice* - text cu valoare programatică, din care mai cităm: „Arta poetică e înțelepciunea lui Dumnezeu/ trecută prin suava moarte de fiecare zi a poetului!” Altă dată se afirmase clar: „Sunt tînărul ucenic vrăjitor...” sau „scriitorul își ridică fruntea/simțîndu-se ca Dumnezeu după despărțirea apelor”.

Alternativa unei poezii intimiste stîrnește indignarea poetului. O antologie a 13 poeți tineri cuprinzînd poezii de dragoste îl face să afirme: „Față de ceea ce trebuie să însemne generația sacrificiului în noua spiritualitate românească, asemenea gesturi sînt mai mult decît puerile: ele degradează tineretea.” Vorbînd de o „nouă spiritualitate” și de „generația sacrificiului” sîntem imediat tentați să punem cuvintele lui Mircea Streinul din *Iconarul anului 1937* (nr.3) în descendența *Criterionului* și a celor numiți peiorativ „trăiriști”. Că de un anumit trăirism este vorba și în cazul lui Mircea Streinul, a iconarilor în general, pare evident, dar s-ar părea că el este o formă proprie a tinerilor scriitori din Bucovina perioadei imediat următoare Marii Uniri de a impune -

Iulian Vesper – destin și poetică

cu o anumită ostentație – imaginea unei renașteri culturale și de a realiza de fapt această renaștere culturală. Și s-a afirmat că estetica, impusă astfel inevitabil, ar fi una trăită instinctiv, care se împlinește și în planul creației, fiind însă consecința unui *modus vivendi*, mai ales politic. Dacă ideea „sacrificiului” s-ar fi găsit doar în plan teoretic, am fi vorbit de o „estetică implicită”, dar ea conține valențe artistice inepuizabile și aproape toate creațiile lui Mircea Streinul sînt mai mult sau mai puțin variațiuni pe aceeași temă: a morții și a revelației divinului. După ce am reținut că creația poetică este gestul de identificare a eului cu substanța sacră, să reținem acum că singura, marea creație este de fapt moartea: „Vrea robul tău să moară/ Doamne, // Vrea-n arbori iar să treacă, iar în grîne/ să circule, spre lauda Ta, și-n rouă/ să-și aburească răsuflarea, pine/ să-i fie inima ca-n două/ să i-o frîngi” (din *Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi*). Altă dată, afirmația este tranșantă: „Pot face orice nebunie./ Mi-am prins o stea la pălărie/ și fac repetiții pentru moarte” (din *Tarot..*). Mai mult decît atît moartea, concepută mioritic, transformă ființa nu în cuvînt, ci în lume, adevărata creație: „Rostul mi-l schimb cu pămîntul/ Orice poet din sufletul său răsare felurit/ arborii, ierburile, rîurile – totul e-n cuvîntul/ lui: dacă a murit/ fiecare om e poet.” (*Tarot..*)

Ideea sacrificiului este consecința unei anumite poetici pentru care a crea înseamnă de fapt a participa la misterul existenței cu maximă luciditate și a-l cunoaște astfel printr-un proces care dezintegrează eul individualizant risipindu-l în substanța divină. „Trăirismul” unei asemenea creații impune viețuirea prin moarte, și a discuta primordialitatea factorului politic asupra celui estetic este inadecvat și nerelevant. Dar în această semnificație a sacrificiului își găsesc motivațiile cele mai intime întregul univers poetic și proza lui Mircea Streinul, și tot aici poate, aderarea lui și a altor bucovineni la mișcarea legionară. Al. Paleologu, după ce presupune motivele care i-au făcut pe Eliade, Cioran, Noica să aparțină mișcării, afirmă: „Pentru toți, ideologia asta însemna un fel de romantism românesc de tipul *Sturm und Drang*-ului german, un fel de energie primordială. Într-un anumit context istoric, *Sturm und Drang*-ul e mai ales bucovinean, și implicațiile unei poetici nu pot fi minimalizate. Cel puțin pentru Mircea Streinul, artă poetică nu înseamnă doar situare față de cuvînt și prin cuvînt, ci situare față de Dumnezeu prin moarte.

Pe scurt: un vizionarism romantic trecut prin experiența poetică modernă, mai ales prin cea expresionistă, care elimină primatul „ideii” și construcția epico-dramatică, adăugînd însă puterea literalității pentru care versul este simultan semn și referent al acelui semn, și obsesia valorii simbolice a creației care devine un mediator între parte și tot, între cuvînt și creație, între poet și divinitate. Pentru Mircea Streinul poezia trebuie să inițieze și să metamorfozeze ființa – prin sacrificiu – în dimensiunea sacrului.

PE IULIAN VESPER, figură proteică, îl cunoaștem mai ales prin volumele de poezii editate după 1968, anul apariției unei antologii prefațate de Ion Negoitescu, din care lipsesc mai multe texte reprezentative, neagreate probabil de cenzură, și eventual printr-un roman, *Glasul*, din 1956, trecut destul de repede sub tăcere. Puțini știu că autorul publicase patru volume de versuri și un roman, *Primăvara în Țara Fagilor*, înainte de, sau în timpul celui de al doilea război mondial și că a știut să convertească „destinul frînt” într-o elaborare care cerea și efort, și erudiție, și talent, traducerea *Kalevali*. Nu asupra dramei trăite de Iulian Vesper vom insista, nici asupra destinului operei sale care după război pare să fie o continuă „trădare de sine”, ci asupra poeticii individualizante formulate implicit în volumele *Echinox în odăjdii* (1933), *Constelații* (1935), *Poeme de Nord* (1937) și *Izvoare* (1942). În creația lirică a Bucovinei interbelice, poezia lui Iulian Vesper, unitară în evoluția ei lentă, este una dintre puținele care a reușit să depășească ezitățile regionalismului, fiind susținută și de o conștiință estetică, de un program artistic coerent. Creatorul nu mai abordează nici problema provincialismului ori a ruralismului reprezentativ pentru coordonatele spriritului autohton, nici a etnicismului, rezolvate în favoarea universalismului, ci este preocupat de statutul cuvîntului poetic prin care poetul reface relațiile metafizice cu timpul, logosul și istoria.

În acest sens, chiar *Prologul* primului volum este o artă poetică ce se supune concepției platonice asupra degradării continue a gestului primordial de creație, o concepție îmbinată cu elemente pithagoreice, căci lira – și nu cuvîntul – devin emblemă a creației originare a lumii. Poezia tinde astfel spre sensul prim al lirismului asigurînd ieșirea din temporalitate și istoricitate și pătrunderea în Timp, prin întemeierea unui eu care să fie consubstanțial substanței divine. Această tranzație ontică înseamnă în fond punerea poeziei nu sub semnul mimesisului, fie el și psihologic, ori al referențialității, fie și etnice, ci în lumina principiului unic al existenței. Iar la nivelul ontologiei ființei creatoare, o renunțare la sinele concret, fixat în coordonate istorice și o topire în sinele cosmic. Tocmai de aceea poezia ieșirii din temporalitate și a orfismului implică inevitabil și o dimensiune thanatică. Ciudat cum același este – din această perspectivă foarte largă – cadrul poetic al lui Mircea Streinul, Traian Chelariu, ori Iulian Vesper. Golul existențial generat de moarte înseamnă de fapt nu atît stări de contemplație sceptică, sustrasă lumii, cît o tendință de a redefini omenescul și poeticul prin prisma mîntuirii pe care moartea și creația o oferă. Lirismul mistic al lui Iulian Vesper este susținut de convingerea că există o „spiritualitate a mediului” revelată în „metafizica morții”, acest „ultim și esențial aspect al existenței” – după cum afirmă poetul în cronică despre *Cartea de iconar* a lui Mircea Streinul din *Glasul Bucovinei*, 20 august, 1933. Opera literară, în natura sa antimimetică nu este nici străfulgerare a arhăității, nici armă pentru etnicism, nici măcar confesiune a angoaselor egoului. Eul poetic există doar prin obiectivarea acestuia și deci numai prin demiurgia limbajului care înainte de a fi noțional pare să fie imnic și liturgic. Creația este o funcție a omenescului și de aceea între poet și om, între eu și noi există o identitate ontologică. Aspirația poetului către timpul originar, al necuvîntului totalizant, înseamnă o obiectivare a lumii și astfel o desubiectivizare a eului, care se insituie în lucruri și în înțelesuri. Obiectivarea eului are drept consecință o exuberantă dezmarginire, viețuirea sub spectrul gratuității și al unității misterioase a cosmosului. Oximoronul, semn al „echinoxului”, este marca întregii poezii vesperiene pentru care moartea și suferința înseamnă viață și mîntuire, iar literatura cu rădăcinile într-o arhăitate mitică se dezvoltă ca „literatură pentru literatură”. Pentru Iulian Vesper, care topește influențe blagiene și rilkeene, poezia este expresia unui eu care se regăsește în suprapunerea dintre un sine individual și sinele cosmic stînd mărturie pentru identitatea dintre eu și lume.

Poezia modernă căreia Iulian Vesper îi aparține

reprezintă un neoclasicism trecut prin experiențele romantică și expresionistă. Corespondențele eu-univers devenite identități nu dau, în mod pregnant, senzația misterului, fiind ele însele, prin literalitate, mister fixat într-o imagistică bogată, aproape manieristă, copleșită uneori de o lentă oboseală, de un declin arhetipal care decantează spaimele, disperările trecerii, stăpînite astfel prin vizualizare. Poezia lui Iulia Vesper oferă un model existențial generic, mitic, și posibilitatea situării în timpul sacru „cînd se surpa lumina și adormea Isus” (*Apus gotic*). Ea este semnul unei conștiințe dramatice care oscilează mereu în soluția pe care o propune confruntării permanente între un eu teluric, individualizant, al disperării, și altul celest, cosmic, întemeietor, consubstanțial divinității. Echilibrul din primul volum se instituie în întreaga creație prin răbufnirile alternative tot mai pregnante, fie ale corporalității în fața trecerii, fie ale farmecului topirii prin moarte în lumina solară. *Laudă secerișului* este un autentic imn închinat morții, și deci existenței peste care s-a revărsat dumnezeirea. Spicele, așteptîndu-și secerătorii, se roagă Domnului să nu le fie răpite soarele și aurul. Răspunsul, o apologie a morții, este soluția în fața oscilării permanente între cele două euri: „Zise Isus: Spicelor înțelepte și bune. Darul vieții/ Mai luminos e ca aurul și soarele. Moartea răscumpără învierea/ Și viața de-a pururi. Veți răsări în ogoarele cerurilor liniștite și veșnice.” Volumul *Constelații* cuprinde chiar un *Poem pentru iubirea ogoarelor* în care omului implicit poetului, i se oferă modelul iubirii christice: „Să iubim ca Isus singurătatea tăcută a ogoarelor/ Pentru înfrățirea duminicală a oglinzilor cerești cu fața întunecată a pămîntului/...”. Aceeași problematică apare încă din prima poezie a volumului *Poeme de Nord*, volum care se pare că l-a impus pe Iulian Vesper în conștiința literară a vremii. Dorind să tranșeze „orizonturile trecătoare ale lucrurilor”, poetul, ca Isus, vrea să fie substanță eternă, „cîntecul strălucitului răsărit” și „lauda mîniilor înțelegătoare” (*Invocație*). Poetul, cîntec și laudă el însuși, impune poeziei statutul de „cîntec nou”, coborît din „stihie”, care metamorfozează toate aparentele forme în tipare originare. Cele două esențe ale eului rămîn decisive pentru *gesta* poetică. Nici disperarea, nici nihilismul nu pot învinge credința în alternanța structurală a celor două lumi, căci soarelui îi urmează noaptea și haosul iar lui Isus, omul, astfel încît poetica lui Iulian Vesper se dovedește a fi o etică, oferind ca soluție pentru ieșirea din criza existențială mîntuirea prin suferință și complemetaritatea care face din poet un mediator între cosmos și haos, între Dumnezeu și lume, între cuvînt și faptă. Numai asumîndu-și haosul, i se revelă poetului puterea logosului. Majoritatea poeziilor reiau și fixează liric acest cadru ontologic al punerii de acord „a bățăilor mici ale inimii cu înălțimile veacului” printr-o etică a înfăptuirii.

Poet orfic, Iulian Vesper știe că poemul suprem, întemeietor, este tăcerea și în ultimă instanță moartea, purtîndu-l pe poet în timpul genezei – așa se și explică titlul ultimului volum, *Izvoare* –, nerupîndu-l însă de materialitatea sa omenească. Soluția existențială propusă de poet pare să fie tot aceea a echinoxului în odăjdii, a unui timp mitic situat la egală distanță între cer și pămînt și cu o egală participare a poetului.

În linii mari, creația ulterioară a lui Iulian Vesper, va avea ca fundament această poetică, fie formulată într-o expresie mai concentrată, ca în ineditele dintre 1944 și 1967, fie ascunsă cu grijă în structuri epice largi. Însă pînă la capăt, Iulian Vesper știe că poetul, aflat sub vraja temporalității, caută mereu, într-un traiect inițiativ, toposul genezei, și că misterul, atunci cînd poetul îl aproximează în urma jertfei purificatoare care mîntuie și lumea, îi este spus de „un grai” străin. Tocmai de aceea poezia sa este a unui mediteranean îndrăgostit de nord, a unui solar fermecat de taina telurică, a unui diurn care visează în constelațiile nopții.

Articole de
Mircea A. Diaconu

Catalogul minutelor

Dacă ar fi trăit, Florin Mugur ar fi împlinit la 7 februarie 60 de ani. Cum i-ar fi sărbătorit? I-ar fi sărbătorit?

Tristă obligație mi-am luat – aceea de a răscoli printre manuscrisele rămase de la el. N-am putut să le tratez ca pe-o... arhivă, am avut sentimentul stânjenitor că săvârșesc o indiscreție. Îmi imaginam cu câtă ironie m-ar privi Florin Mugur dacă m-ar surprinde jucând caraghiosul rol de ... posteritate a sa.

La Editura Cartea Românească, Magdalena Popescu păstrează cu pietate o parte din manuscrise. Altă parte se află la Ștefan Iureș, care le-a salvat imediat după moartea scriitorului, atunci când un ins influent și obraznic a ocupat nerăbdător locuința rămasă liberă teoretic, dar plină încă de lucrurile celui dispărut.

Sunt foarte multe texte inedite: poeme, vrafuri de poeme, un roman, un scenariu pentru teatru radiofonic și, exercitând o atracție aparte, faimosul „jurnal” al lui Florin Mugur – nu mai puțin de 18 caiete de însemnări făcute pe parcursul a peste treizeci de ani (din deceniul șase și până la moarte).

Caietele cuprind și pagini de jurnal intim propriu-zis, dar și idei disparate, schițe de poeme, metafore notate ca într-un aide-memoire. Florin Mugur face referiri la numeroase personaje reale ale vieții noastre literare, referiri uneori tandre, alteori sarcastice, dar niciodată veninoase. Presupun însă că nu toți cei vizați le vor înțelege așa. Pentru un istoric literar informațiile cuprinse în caiete sunt o adevărată comoară.

Dincolo însă de informații rămâne lirismul amar – amestec desăvârșit de sentimentalism și luciditate – al celui care tot nu reușește să înscrie în Catalogul minutelor fericite și un minut fericit. Dorința de-a uita, de-a dormi și chiar de-a muri reprezintă starea de spirit dominantă.

Pentru acest număr al României literare am ales însemnări din 1983. Și citindu-le m-am gândit cu tristețe că, dacă ar fi fost în viață, de ziua lui, Florin Mugur ar fi preferat, în locul unui pahar cu vin, un diazepam. Pentru că în România se trăiește azi aproape la fel ca în perioada când erau făcute însemnările.

Alex. Ștefănescu

13 aprilie 1983

Lui Proust, Marcel, junele, o cunoscută curtezană îi trimite în dar o carte legată în mătasea juponului ei.

Vîrsta la care romanele îți apar drept niște nesfîrșite crize de delir al trîncănelii. Ale trîncănelii culte, vai.

Zi mohorîtă, un cal pentru o rază de soare.

Acestă explozie a intimității: strănutul. Poemele lui T., naturale și inconsistente ca niște strănuturi.

Schiopii ar trebui să știe multe despre moarte: la fiecare pas sint cu un picior în groapă.

În saloane, tînărul Proust se așeza tîndu-și pălăria alături. Pe jos. Moda! Reluată mai tirziu de cerșetori.

După ploaie străzile mirosoase a pepene verde despicat cu satisfacție.

Poetul – om de lume. În propria lui lume. O recepție în onoarea unei noi cești de cafea neagră. Balul pixului bleu. O chermesă în cinstea cuvîntului nou folosit – „o puberă” – la care sint invitați 77 bătrîni libidinoși, cu monocluri sparte.

13-14-15 aprilie

Nici urmă de minut fericit. Deși a fost aseară (15) o seară de exaltare. Trebuie să povestesc istoria Purcaru-Cristache-Tomozei-Păunescu, dar acum nu pot.

Să observ doar cum s-a terminat ziua de 13, cea cu observații blinde. Ora 21,30. Oboseală. Sună telefonul.

– Alo, Mugur.
– Da, eu.
O voce de om beat.
– Purcaru la telefon. Sint de serviciu la Flacăra. Trebuie să tai cinci rînduri și... Ca să nu spui că eu... Voi, jidanii...

Nu mi s-a mai spus „jidan” din 1944. Singura dată cînd s-a folosit o vorbă mai aspră – în orice caz, nu asta, și cu un zîmbet – a fost într-un dialog cu Marin Preda prin 1972.

– Coreligionarul dumitale Aderca n-a prea știut să-i ia un interviu ca lumea lui Rebreanu.

Nu-mi aminteam nimic, habar n-aveam în clipa aceea.

– Asta pentru că Rebreanu, coreligionrul dv., n-a fost în stare să-i răspundă inteligent.

Preda a rîs satisfăcut: îi plăcea să i se „răspundă”. Iar eu nici azi n-am la îndemînă cartea lui Aderca, să văd cum o fi fost de fapt cu interviul Aderca-Rebreanu (dacă există).

17 aprilie 1983

Nici urmă de minut fericit în aceste zile epice și pline de jonioie. Senzația că e cineva care vrea să-mi distrugă nu numai potențialele minute, ci și catalogul lor – ce nu există, desigur, dar nici minutele nu există...

Citesc biografii: Proust, Jammes, Faulkner... Dar soarele a dispărut, frînghia întinsă în fața ferestrei mele – rufe nu sint – face mici salturi dezordonate agitată de un vînt stupid, cenușiu.

Poezia care vrea cu tot dinadinsul să spună un anumit lucru – precis, determinat – seamănă cu o melodie în care, totdeauna impură și stricătoare, intervine vocea.

23 aprilie 1983

Elevul Francis Jammes a fost oprit „la arest” în școală, motivul: „S-a uitat la flori în timpul orei de istorie”.

Nimic.

Nimic. Somn. Visez că dau telefoane.

Mă uit la televizor: un spectacol al baletului canadian. Momente pline de spirit; mă surprind surzînd. Fericit, nu. Poate pentru că-mi simt trupul groi, burta umflată de nuga, singele încetinit... Dar în timp ce scriu aceste rînduri, foșnetul castanului de peste drum, o rază de soare în lentila dreaptă a ochelarului, o senzație aurie.

Ciorchini de flori – castanul e plin de strănuturile înflorite ale țigănușilor dulci și agresivi din cartier.

Cartile mele: un gol în care pică încet o frunză minjită de cerneală.

Singura glumă profundă pe care o cunosc. Dumnezeu aude în cer plîsete venind de jos. Se uită. În camera lui un bătrîn evreu credincios hohotește și-și smulge părul din cap.

Dumnezeu coboară și-i apare bătrînului uluit:

– Ce-ai pățit, omule?
– Doamne, fiul meu, singurul meu fiu...

– E bolnav, a murit?
– Nu, Doamne, ce rușine și ce durere pentru mine și ai mei: s-a creștinat.

Dumnezeu, înșeninîndu-se brusc. Colocvial:

– Lasă, dragă, că nu e o nenorocire atît de mare. Am pățit-o și eu cu fiu-meu...

5 mai 1983

Florăria din piață. Afiș în vitrină: „Aveți lalele extra”. În mijlocul pieții, o femeie urlînd: – O sută de cartoane!

Învățămîntul de partid. Profesor tînăr, cu pulovăr. Despre războiul atomic. Iminent. O cozerie dulce despre sfîrșitul lumii. La sfîrșit, Profesorul pleacă voios, încălăcîndu-și bicicleta.

9 mai 1983

În Scheii Brașovului, ochii rotunzi și goi-goluți ca două buci de copil ai unei fetișcane arătîndu-și fără zîmbet cei o sută de dinți lustruiți bine, mîndră de gulerășul ei de dantelă – în poză, o mutră în vitrină. Deasupra, firma: Foto Timpa.

La radio, o muzică lătăreață cu incheieturile slăbite.

10 mai 1983

Nimic. Nici o clipă.

11 mai 1983

De ce să mă simt vinovat că-mi pierd timpul, seară de seară, citind romane poliște? E cu adevărat Chandler inferior lui Hemingway? Nu cred.

Nu mai pot și nu se mai poate ai anilor 70-75 erau o dovadă de vitalitate. Acum nu mai vreau... Sau vreau atît de puțin!

12 mai

Nimic. Nici o secundă.

13 mai

Nunta de argint. Somn, boli. Nimic.

14 mai

Norman Manea îmi povestește că, la școlile de surdo-muți, pedagogii (nu profesorii), rău plătiți, sint veniți și ei de pe la diferite școli speciale (de reeducare a foștilor infractori, bănuiesc, de educare a deficienților mintali etc.). Unii dintre acești pedagogi își satisfac apetitul de putere pe seama elevilor neputincioși.

– Ți-am spus să fii cuminte și mi-ai promis, nu? De cinci ori ți-am spus.

E adevărat?
Elevul surdo-mut confirmă.
– Recunoști că nu m-ai ascultat?
Elevul confirmă.
– Ești vinovat?
Aceeși mișcare.
– Atunci, bate-te!
Și Gauleiterul contemplă satisfăcut pumnii, palmele, zgîrieturile, pînă ce

elevul – plin de singe – e aproape de leșin.

... Să fii eu acel elev? Și atunci cine e pedagogul (pedagogul!) care mă pedepsește?

Eu ordonîndu-mi mie să mă bat... „Autoantropofag” îmi spunea Labiș, într-o dedicație, iar Livius Ciocărlie, un om și un scriitor extraordinar, scrie negru pe alb: „Asemănarea (cu el, cu L.C.): nu crede nici Florin Mugur prea mult în vocația lui.”

Ba da, cred. Ba nu. Nu, Ciocărlie – cu simpatie, cu mare inteligență etc. – minte. Adevărul e că uneori cred și altelei nu, iar media între cele două note (zece și patru) nu se poate face. Acel „nu prea crede” e inexact.

Minut scurt de liniște privind o copertă verde-închis (oliv?) de material plastic, coperta în care e vîrît chiar acest catalog. Ora 14,45. Venit de la redacție obosit și fără chef. Dar coperta (un fel de mușama, s-ar fi spus disprețuitor în vremea copilăriei mele), dar coperta ieftină, cu mici intrînduri, are culoarea unei frunze mestecate mult în gură și scuipate jos: frunză strălucind de saliva unui băiețel.

Ce sint bărbății la 49 de ani. Niște ființe viguroase, cu pantaloni sifonați și pantofii largi care, din cînd în cînd, singuri în cușca ascensorul sau pe o stradă întunecoasă, se strîng în ei și care i-ar urmări ascuns ar auzi un hohot de plîns.

Oamenii au forma unui, văzut din avion, hohot de plîns.

21 mai

Zile urîte. Lașitate. Să fii laș, să fii oportunist pentru a apăra ce? Aproape nimic.

Zile cu ore tot mai puține. Cu minute tot mai puține. Zile de-o secundă.

28 mai

„Îl podidiră lacrimile. Era sentimental de felul lui. Hain și sentimental.” (Frații Karamazov)

15 iunie

Încep să scriu rîndurile astea cu un pix cu ceas pe care e marcat 12.02. Acum 12.03. Un minut neînsemnat, numărât de cristale. 12.04. Nimic. Ab-so-lut ni-mic. Discursul unui surdo-mut.

Ei, dacă m-aș putea crede genial sau mare sau formidabil. În momentele de inspirație, da, cred. Și nu știu: inspirația apare adusă de minutul de credință, sau credința e adusă ea de inspirație?

Cite ore trăiește un poet? Se adună într-o viață relativ lungă măcar 24 de ore de inspirație, adică de fericire?

Să dormi în plin soare și să visezi tîrfe.

Să dormi cu toate ferestrele deschise și să visezi fermecat curve ordinare.

Biblioteci vechi, toate cărțile legate în piele de vițel – cărți fragede, în zori; le deschizi și limba udă a vițelului gata să-ți lingă mîna...

Gingaș, băiatul, tîmpit și gingaș!

Somn dulce adînc. Visat curve ordinare.

Fericite

Sînt eu un lingușitor? Răspunsul e negativ. Dar sînt un lingușitor extrem otîngaci – ceea ce face lucrurile, în lași timp, mai penibile, dar și mai ne de scuzat. Nu am lingușeala învîltă. Fraza începe bine și sfîrșește r-o bilbfială a intelectului ce se smite, prin spasme, limbii. Ar trebui vorbit o dată despre gostea sinceră pe care o nutrim față de nenii de care depindem. Te iubesc stru că poți să-mi faci un serviciu ... ai făcut acel serviciu, te-am uitat.

17 iunie 1983

A te apuca să faci un catalog al butelor tale fericite într-o epocă în care trăiești nici un moment fericit ... Ai merit-o!

Să citesc (parțial, să recitesc) *În tarea timpului pierdut*. Eventual, un catalog – contabilitate în dublă – al minutelor fericite trăite de te și al celor din carte.

Swann: „Aprindeam un chibrit ca să uit la ceas”. Era în pat. P vremea lui ust nu se inventase veioza?

După luni și luni pierdute cu tristețea cu nimicurile agitate ale zilelor, *starea unei cărți*. O carte în care să te rzi altfel decît în romanele polițiste, a-ți risipi și demnitatea. Dacă citind e întregi – și ani întregi! – aproape de romane polițiste, îmi e rușine de ne, atunci înseamnă că există și un FM m și prob față de care mă jenez eu, alalt, oportunist, laș, lingușitor, tînd uitarea în somnul provocat de orbiturice. Dar cel dintîi, cel ferm și b, nu-l pot întîlni decît citind o carte isă de altcineva *pentru mine*.

„... din fața ferestrei *curticiii*” – brr!

Scos din luptă – o expresie la radio. A eu scos din luptă? Poate. Din ce tă?

La radio, voci de redactori cu salariu dest care spun fraze mari și hotărîte un ton umil, lingușitor de parcă s-ar a de acele fraze să pună un cuvînt bun tru ei, știu ele unde ... Și frazele se aie bruscă și se micșorează, aproape pîrînd în ascunzișuri de stambă ată în grabă.

Țîrîie o ploaie modestă, cu care m-aș tea împrieteni.

Viața eroului principal al lui Proust re a fi compusă aproape numai din mbări.

În urmă cu douăzeci de ani lucrul cel i dramatic al vieții din România era lința. Totul pornea de acolo și într- o ducea. Azi, ședința e o întîlnire la re se picotește (cu sufletul fricos și ont: reminiscență). Ce i-a luat locul? obabil, audiența, ori mai simplu – efonul. Convorbirea șef-om venit în diență. Sau convorbirea: șef-bordonat. Paradoxal. Într-o vreme în re se încearcă și se izbuteste strugerea individualităților, a rsonalității, topirea lor, unul dintre loace e chiar convorbirea personală în ; dar există o convenție care le cere îndurora să mintă. Și atunci cuvintele mai au nici o importanță – poate doar e nerostite – ci numai amenințarea tătă pe care țî se pare că... Cei doi nu nică, ci reprezintă puncte de vedere ective. Se întîlnesc deci nu doi oameni două ședințe cu inși care votează în nimitate.

Valter se gîndi fericit: n-am șefi, n-am subalterni, n-am șefi ...

Proust ar fi eroul din *Ai noștri tineri* (la Paris învăță), cei care viața nu și-o trăiesc, și-o plimbă.

Dar ce plimbări! Cită viața în ele! Și cită fericire. Proust își amintește de zilele lui fericite. Dar de fapt fericirea vine din faptul că izbutești să-ți aduci aminte și să notezi *precis*.

Cum ar putea fi Valter altfel decît un bărbat frumos! Frumusețea musculară implică încetineala, zăbovirea, lenea. O putere leneșă.

Bunica lui Proust era îngăduitoare față de notele false ale unui solist celebru, nu altul decît Rubinstein pe care-l vedeam acum doi ani, viu, la televizor.

Azi, la un moment dat, m-am simțit foarte aproape de un minut fericit.

Film la televizor: *Spre anul 2000*. – Ascultă, Iulia, dacă apuci anul 2000, fă din partea mea următorul lucru: scuipe-l între ochi.

Minciuni! Minciuni! Detestabilă, oribilă minciună. Detestăm într-adevăr minciuna, o urîm într-adevăr noi, scriitorii europeni, fiii lui Homer, nu? , cel care a scris *Odiseea*, cartea despre omul cel mai mincinos al epocii lui. Ura față de minciună, cită este, nu din literatura europeană vine, nu de la don Quijote care minte cu bună credință, ci dinspre cartea din Orientul Mijlociu, *Biblia*.

Oricum, marea literatură europeană începe bizar cu o grandioasă odă închinată omului celui mai nesincer al epocii lui, Odiseu.

sîmbătă, 25 iunie 1983

Forfotesc geniile, mișună, drumul e prea strîmt pentru ele și se calcă pe picioare, geniile își spun politicoase pardon și se uită de sus la poeții care sînt numai magnifici ori numai formidabili ori numai mari – citesc o culegere de cronici literare despre cărțile poeților contemporani – ce îmbulzeală! Unul mai profund ca altul – țî se face și frică. Și criticul e entuziast ca un ghid ONT care arată a o mia oară, cu aceleași cuvinte, ce strașnice sînt construcțiile noi ce se perindă dincolo de ferestrele autobuzului. Și ce folositoare sînt ele.

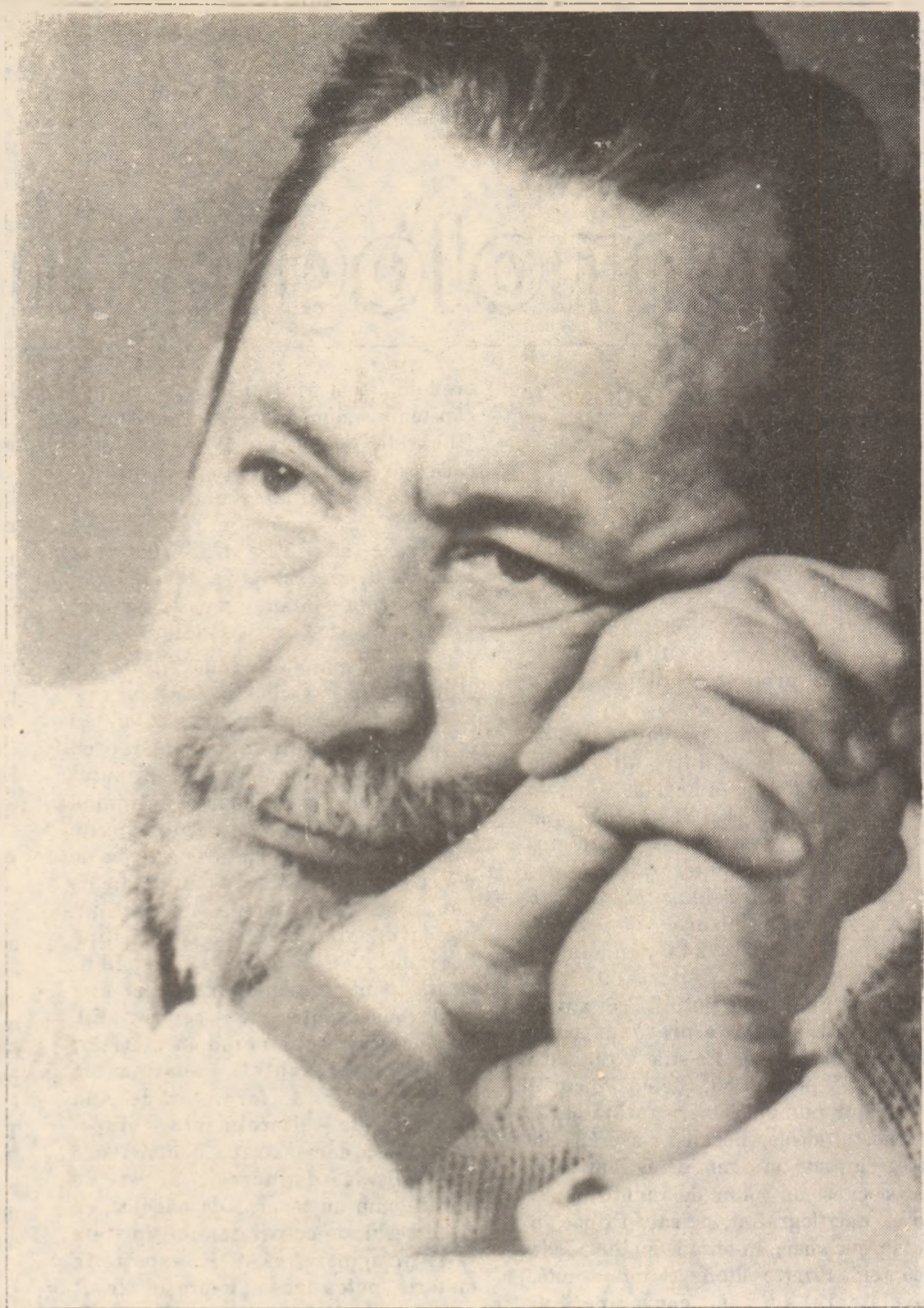
Citesc greu, în traducerea lui Modest Morariu, jurnalul lui Julien Green. 400 de pagini (sînt la 82) de fragmente serioase și triste. Monotonie. Plictiseală. Nu se uită la nici un animal, nu glumește, nu ironizează. Jules Renard, în aceeași traducere, o încîntare.

Dacă ești mîrocănos, nu scrie!
Dar eu ce fac?

Omul care nu știe să rîdă trebuie să-și refuze dreptul de a scrie. Să nu scriu. Să nu mai scriu. Dar în umbra care plutește pe pagina albă cu linii bleu a carnetului, pixul portocaliu are viața lui. Se mișcă. Desenează litere. Iată, eu care n-am fost în stare să desenez în viața mea nimic – lipsă de talent absolută, absență de care nu-mi pasă – n-am făcut nimic altceva, ani și ani, decît să desenez litere. Un titlu: *Desenatorul de litere*.

Omul este un produs chimic. Poate fi analizat chimic. Un roman despre iubirile, plimbările, ospețele, convorbirile, bolile unui om analizate nu psihologic ci chimic. Ființe acide. Ființe bazice. Ființe calcaroase. Sulfuroase.

La vîrst mea (49, 1949) Julien Green scrie: „Atîta vreme cît purtăm în noi un protest împotriva propriei noastre ființe, orice speranță este îngăduită. Partida

Fotografie de Ion Cucu

este pierdută atunci cînd ne acceptăm și renunțăm. Cu alte cuvinte (dacă aș vrea să fac o butadă) cită vreme sîntem neliniștiți putem fi liniștiți.”

De liniștit ce sînt, parc-aș fi mort. Butadă oarecare. Adevăr banal, adînc. Își mîngîie neliniștea ca un bătrînel o fetiță. Posedă cantitatea ics de neliniște, poate fi fericit. Să fie. Dar cine-i dă dreptul să nu rîdă niciodată?

26 iunie

Eforturile inutile pe care le fac pentru a-mi învăța sufletul să se joace.

2 iulie 1983

Hotel într-un mic oraș din Bulgaria, Vrața. Ora 18 și 25. Etajul 6. Soare. De jos de dincolo de perdeaua deasă de pînză maro care ocupă aproape tot ecranul ferestrei quadruple, glasuri de copii. Se văd bucăți de munți: brune, verzi, violete. Scriu țînd caietul pe un mic birou galben, avînd în fața mea o oglindă: un bărbat cu pieptul gol, barba și mustața mai mult albe decît blonde, ochelari, ochi plîngăcioși și neîncrezători, albastru-verzi, cu o senzație de mil ierbos, de apă putredă.

În colțul ferestrei un cuib de păsărele. Negre, ceva mai mari decît vrăbiile, fără eleganța rîndunicilor.

3 iulie

Hotelul din Vidin, camera 1101. Dunărea la o sută de metri.

Doamne, dacă aș putea scrie un roman cu femei tinere și fermecătoare! Cu camere în care ele se dezbracă, iar sutienele și bluzele de plastic pîrîie și scoar mîci fulgere verzi încărcate de electricitatea trupurilor grațioase.

Pretutindeni în orașel obiecte modeste și ieftine, părăsite de frumusețe. Fără entuziasm devii orb. Trăiesc printre lucruri pe care nu le mai văd.

4 iulie

Nichita Stănescu: „Matinale... Niciodată nu se scriu poezii la 5 dimineața.”

„Eram în pat și mi-am zis: dacă-mi se va împlini dorința să zboare o pasăre pieziș prin fața geamului. Brusc, a zburat o pasăre pieziș prin fața geamului. M-am speriat și am renunțat.”

Seara, ora 23,30 de minute, unsprezece și jumătate, băiatul privit de la etajul unsprezece și care fuge pe trotuarul luminat, atît de ușor de parcă ar fi în ciorapi, o invidie dulce: ce tînr e, ce n-aș da să, luminile orașului ducîndu-se către apa Dunării, vîntul subțire pe care-l simt pe piele. Fericit, o clipă, senzația de răcoare în miez de vară a fericirii, am uitat cîte ceva din viața mea și din viața la dializă a Iuliei... Pot fi un minut altfel decît ...

Nichita Stănescu, în autobuz, pe un ton victorios (așa era tonul lui, așa avea chef să fie atunci): „Ah, cordialitatea asta acră dintre noi! Nu scap de tine, sîntem legați prin ombilic; dar nici tu n-ai să scapi de mine, să știi!” Sorescu cel egoist și rece uitîndu-se la Nichita peste umăr rapid, cu o privire ușor amuzată, de om căruia îi plac declarațiile sportive, și parcă înduioșat: Nichita e enorm și livid. Livid ca Iulia. Aseară a avut (spune el) o ușoară hemoragie. (S-a trezit, ci-că, cu sînge închegat pe buze, ceea ce ar fi obișnuit, zice, la boala lui de ficat).

5 iulie 1983

Plecarea din Vidin. Cald. Dunărea pare plină de praf.

Stau în camera de hotel, îmi fac un ness, citesc două pagini din *Justine* (Durrell). Cînd am venit încoace, disperare și un fel de afecțiune timidă pentru Nichita și Mircea Horia Simionescu. Acum nimic decît căldura și un praf cenușiu-auriu plutind prin mine ca deasupra Dunării.

Cum sînt scriitorii români în lume? Megalomani și lingușitori.

Descopăr privind prin surprindere în oglindă (salonul motonavei) că am ochi plîngăcioși. În spatele meu Nichita Stănescu livid, cu mîna pe fața alburie, cu părul alburii.

Tehnologia manipulării (II)

„Ultimul obstacol în calea comunizării țării“

ÎN BIOGRAFIA Marthei Bibescu¹, figură aristocratică autohtonă, ale cărei simțăminte patriotice s-au vădit cu prisosință, pot fi citite următoarele două fraze: „Lipsită, din 1945 (când, înțelegând prompt ce urmează, a emigrat în Franța), de veniturile românești, ea n-a mai primit din țara sa decât vești proaste, între altele cele privitoare la abdicarea Regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, și despre plecarea lui în exil. *Suveranul era ultimul obstacol în calea comunizării țării care, după căderea lui, a înaintat rapid în această direcție.* (subl. ns.)“

Din 23 august 1944 până în 30 decembrie 1947 s-au intercalat exact 1224 de zile. Mult? Puțin? Trei ani și patru luni. Cineva a prevăzut acest termen: Ana Pauker. Ea știa ce știa. Iată și „proba“: în anii '80, Ștefan Voicu (îi deconspir numele pentru întâia oară, căci fostul ideolog ilegalist s-a prăpădit, octogenar, într-un cămin de bătrâni) mi-a dat să citesc un volum de amintiri, scris de el, dactilografiat, pe care-l ținea în dulap, sub cheie, în biroul său din „Casa Scânteii“. Printre alte fapte interesante, revelatoare, am găsit consemnată și scena sosirii Anei Pauker, pe aeroport, la București, în ziua de 31 august 1944 (și nu abia în... 16 septembrie, cum pretind unii autori). Prin urmare, Ana Pauker - preluată de sovietici, prin schimb, în timpul războiului - a revenit în capitală odată cu intrarea primelor trupe ale Armatei Roșii, în București eliberați de către Armata Română. Mai mult chiar: ea reapăru pe pământul românesc încă din iunie '44, oprindu-se la Botoșani în compania unui maior sovietic, nimeni altul decât Vasile Luca, unde a rămas câteva săptămâni, găzduită într-o casă din spatele bisericii Uspensia. Avea grad de colonel, însă purta o rubașcă kaki, militară, cu epoleți fără însemnele gradului, tunsă bărbătește, veșnic în cizme cu carâmb scurt...

Dar Ștefan Voicu o revăzuse pe aeroport (sau aerodrom) în 31 august 1944, când Gh. Gheorghiu-Dej îl luase cu el la sosirea personajului care - se știa - era în grațiile marelui Stalin. Să fi venit A. P. în același avion militar cu cei doi generali, Susaikov și Tevcenkov? Punctul de comandă al Frontului 2 ucrainean se stabilea la Bârlad, curând după declanșarea ofensivei la 20 august, iar distanța dintre Bârlad și București, în linie dreaptă, depășea cu puțin două sute de kilometri... Nimeni n-a lămurit, până astăzi, acest semn de întrebare. Oricum, coincidența ne îngăduie să

credem că, la nivelul unor asemenea căpetenii comuniste (ca Ana Pauker, ca Gheorghe Gheorghiu-Dej), misiunea celor doi generali sovietici era, firește, cunoscută, mai ales dacă A. P. a călătorit împreună cu ei... Aici, după aterizare, când Gh. Gh.-D. a avut tendința de a o îmbrățișa „tovărășeste“ pe cunoscuta militantă, aceasta l-a oprit printr-un gest scurt, cerându-i ca, mai întâi, să răspundă la două întrebări²: „Cine v-a dat sarcina să-l înlocuiți pe Foriș de la conducerea partidului?“ și „Cine v-a îngăduit să vă coalizați cu Regele, când Armata Roșie ar fi putut elibera ea singură România, sprijinind imediat instaurarea unui regim comunist? Așa o să mai avem nevoie de doi, trei ani, ca să scăpăm de monarhie...“ (deși în ghilimele, am citat din memorie). La data la care, după decembrie '89, firește, am dat publicității, pentru prima oară, acest *fapt real*, consecventul meu „cenzor“ (Ed. Mezincescu), intervenind cu precizări (unele interesante!), susține că „Reproșul Nr. 1, formulat de Ana Pauker, este - literalmente - stupefiant“, însă demonstrația domniei sale nu confirmă susținerea... Și este de mirare cum un tovarăș de nădejde, cu state vechi, de activitate, nu-i în stare să-și „imagineze“ că A. P., expertă în materie, putea lansa „Reproșul Nr. 1“ numai pentru a-l intoxica pe Gh. Gh.-D. (ori pentru a-i comunica, indirect, că Moscova n-are de gând să-și recunoască imixtiunea în afacerea Foriș). În schimb, „Reproșul Nr. 2“, formulat de aceeași tovarășă, nu este comentat în nici un fel; mai mult, Ed. M. consideră, la data aceea, că „Dinastia își juca existența pe o singură carte. Cartea era pierzătoare, dar care e jucătorul să se scoale de la masa de joc înainte de a-și încerca toate șansele?“ (1991). Comparația aceasta se potrivește de minune prezentului, justificând, cu voce, fără voce, *restaurația actuală*.

În filmul-pirat „dăruit“ de Studioul TV al guvernului, în chiar ziua de 30 decembrie, Suveranului, acestuia i se aduceau două acuzații:

1. A dat țara pe mâna rușilor.
2. A refuzat să-l grațieze pe Mareșalul Antonescu.

În legătură cu prima „acuzație“ există zeci de documente care probează faptul că Regele s-a zbatut să obțină, măcar, atunci când tăvălugul roșu se rostogolea, implacabil, peste pământul României, o prezență militară anglo-americană, fie și simbolică, pe teritoriul țării. Dacă ar fi intenționat să joace cazacioc și să bea șampanie cu militarii Armatei Roșii, atunci de ce insistă, pe lângă lt. col. britanic A. G. G. Chasterlaine (conform raportului întocmit de acesta): „Am fost duși direct

la Palat (din locul de așa-zisă detenție), unde ne-am întâlnit cu regele, cu primul ministru, cu ministrul de externe și cu apropiații regelui. Regele era foarte îngrijorat că stația de transmisiune nu reușise să stabilească un contact cu Istanbulul³. (...) Întrucât regele era vizibil preocupat de lipsa legăturii cu lumea exterioară și întrucât el dorea, în mod deosebit, să beneficieze de sprijinul bombardamentelor noastre și, dacă este posibil, de orice fel de ajutor, i-am sugerat să părăsesc imediat Bucureștiul cu avionul spre Istanbul, pentru a stabili legătura cu Cairo și Londra. (...) El era evident pesimist în ceea ce privește trimiterea de trupe anglo-americane în România⁴...“

De altminteri, istoricii de ocazie confundă istoria cu politica, de aceea omit (minciună prin omisiune!) să explice deznodământul din anul 1944-1945 neapărat și din perspectiva existenței formulei *an Unconditional Surrender - o capitulare fără condiții*, impusă de către Aliați tuturor celor care făceau parte din Axa Berlin-Roma-Tokio. Astfel, la conferința de la Casablanca (începutul anului 1943), unde Stalin nu putuse veni, „Roosevelt declară că Națiunile Unite nu vor accepta din partea adversarilor lor decât o capitulare fără condiții“⁵. (Raymond Cartier). Tot el precizează: „Churchill nu fusese avertizat de nimic. El avu o tresărire de iritare la anunțarea unei formule de victorie care lega Anglia, fără consimțământul ei, de o concepție totalitară asupra războiului (subl. ns.)“... De atunci încolo, anglo-americanii îi obligau pe toți „sateliții“ Axei din zona de influență sovietică să intre în legătură - în primul rând - cu aceștia, singurii abilitați de către Cei Trei Mari să ia decizii, măsuri, inițiative⁶. În privința așa-zisului „refuz“ de a-l grația pe Ion Antonescu, filmul-pirat a primit prompt replica adevărului istoric, exprimat atât de monarhiști, cât și de republicani. Și în acest tragic episod al istoriei naționale, comunistii - îndeaproape sprijiniți de Centrală - au pus la cale o întreagă mascaradă pretins juridică, ministrul de justiție (liderul P.C.R. Lucrețiu Pătrășcanu⁷, singurul îndreptățit prin lege să-i supună Regelui propunerile de grație) nu l-a închis pe Mareșal printre cei grațiați; dimpotrivă chiar, susținea, negru pe alb, *îndeplinirea sentinței - execuția!* - din înalte rațiuni statale, în cazurile celor patru din capul listei-raport⁸.

Mărturia cea mai credibilă o depune însuși Mihai I de România⁹: „S-a insinuat uneori că l-am îndepărtat pe Antonescu de la putere din motive dictate de o animozitate ce îi purtam.

Este un neadevăr flagrant. Niciodată nu voi putea uita noblețea uneia dintre primele măsuri luate de Mareșal după venirea sa la conducerea Statului, și anume, invitarea mamei mele de a reveni în țară din exilul ei.¹⁰ Este drept că l-am considerat pe Antonescu ca foarte sever, și uneori orgolios, dar niciodată nu i-am pus la îndoială calitatea de bun român. Am fost, într-adevăr, spionat de agenții săi, și colaboratorii lui aveau prea puțin respect pentru drepturile constituționale ale românilor, dar un monarh constituțional nu poate fi influențat de interesele sale personale, nici nu poate asista cu pasivitate la tragica prăbușire a patriei sale, doar pentru că însuși conducătorul armatei considera această problemă legată de «onoarea» sa personală. Monarhul Constituțional reprezintă pe toți românii și le apără interesele. În fața unor asemenea responsabilități, considerentele de ordin personal nu contează.“

Cum se suspendă exercițiul conștiinței morale

FLAGELUL continuă! În emisiunea „Veniiți cu noi pe programul doi“ din 24 ianuarie a.c., inițial dedicată Mareșalului Antonescu, au fost folosite toate procedeele care țin de tehnologia manipulării, mai cu seamă în cele trei filme scurte, botezate „documentare“ (două datorate lui Filaret Acatrinei, realizator - alături de Mihai Tatulici - al emisiunii în cauză, al treilea purtând semnătura lui Horia Vasiloni).

Sfidându-se orice logică a argumentelor contextuale a semnificațiilor reale, cei care au produs pretinsa „materie primă“, vizualizată, a dezbaterii, au folosit din plin, după exemplul filmului-pirat de tristă amintire (din seara zilei de 30 decembrie 1993), montajul paralel, amalgamarea temporală și factică, parazitarea adevărurilor de către minciuni notorii etc. Consemnez doar câteva asemenea metamorfozări ale minciunii în adevăr, pornind de la ideea exprimată de J. F. Revel în „Cunoașterea inutilă“: „Ideologia funcționează ca o mașină de distrus informația, chiar cu prețul afirmațiilor total contrare realității.“ În virtutea cărei *ideologii* acționează, astăzi, domniile lor? Iată exemplele: comentatorul unuia din „documentare“ afirmă că Regele Mihai I ar fi fost „mâna dinăuntru (din țară) a sovieticilor“; tot un solo voce ne învață că „doar trei condamnați la moarte au beneficiat de grația regală“, când, se știe limpede, conform legislației în vigoare atunci,

¹ „Prințesa Bibescu - Ultima orhidee“ de Ghislain de Diesbach, Paris, 1986, (pag. 526).

² Are cunoștință de această scenă, parese, și prof. univ. Paul Cornea.

³ Regele voia să stabilească legătura cu Istanbul, Cairo (comandament anglo-american), Londra, nicidecum cu... Moscova, așa cum va proceda un alt *number one* contemporan, în decembrie '89, într-o situație relativ asemănătoare... Quod erat demonstrandum!

⁴ Încercase, în mod repetat, prin emisari, să obțină prezența unui corp expediționar anglo-american, de 2000-3000 de

combatanți, pe teritoriul românesc. Fără succes!

⁵ „Această expresie atât de gravă venea din timpul Războiului de Secesiune. U.S. (Ulyses Simpson) Grant nu era, încă, în 1862, decât un necunoscut general care lupta împotriva sudiștilor, în valea fluviului Mississippi. Când îl încercuise, în Fortul Donelson, pe generalul Briker, acesta întrebă care sunt condițiile capitulării. Grant răspunse prin două cuvinte care aveau înțelesul prenumelor sale: *Unconditional Surrender*. Nici un școlar din America nu ignoră această anecdotă și, în chip automat, reminiscența a revenit pe buzele

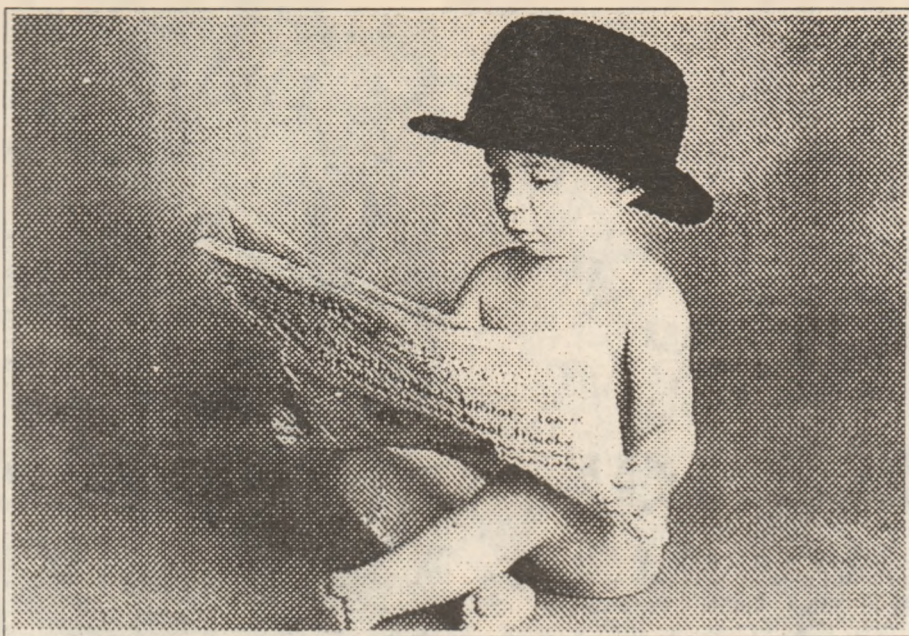
președintelui. Aceasta e versiunea lui Roosevelt. După Robert E. Sherwood, istoriograful lui Hopkins, ea este falsă. Roosevelt își pregătise cu grijă declarația proprie și, în timpul conferinței de presă, ținu în mână o hârtie pe care își făcuse însemnări.“ (R. Cartier)

⁶ Constantin Vișoiu povestea cum toate propunerile românești (secrete), transmise de el, la Cairo, anglo-americanilor, erau *numaidecât* comunicate, de către interlocutorii săi, și ambasadorului sovietic local. Din spirit de camaraderie, de fair-play... Dar cu ce „costuri“!

⁷ Despre care Regele avea să spună

(1990): „un intelectual marxist cu care se putea, totuși, avea un dialog.“ Cândva declarase și L. Pătrășcanu: „Regele, în ciuda tineretii sale, a arătat că are un mare curaj, o capacitate de a lua decizii importante și maturitate politică.“ („New York Times“, 1944, septemb. 5).

⁸ „Sire, În urma respingerii de către Înalta Curte de Casație și Justiție a recursurilor declarate de (urmează numele celor șapte) condamnați la moarte, prin sentința Tribunalului Poporului din 20 mai 1946 (greșit: din 17 mai 1946). În numele și din însărcinarea Guvernului, am onoarea a propune Majestații Voastre, pentru înalte rațiuni

Regele nu primea direct cererile de grațiere, ci numai prin Ministerul de Justiție, așa cum s-a și întâmplat în realitate, aprobând propunerile formulate de către ministrul respectiv, adică Lucrețiu Pătrășcanu, lider comunist, cel care insistă, în textul său supus Suveranului, să nu fie grațiat... cei trei (puși, astăzi, de intoxicatori, în contul Regelui); cât privește cele două „cereri” de grațiere, una singură – a mamei Mareșalului – e certă, deși nici un însemn, de nici o natură (ștampilă, apostilă regală, număr de înregistrare la Casa Regală) nu există, ceea ce arată, mai degrabă, că a fost blocată pe undeva, pe parcurs, probabil, la prim-ministrul Petru Groza, ori chiar la Ministerul Justiției); cealaltă „cerere”, a avocatului, e o biată dactilogramă, nici măcar semnată de pretinsul autor, deci un „document” fără valoare autentică; sentințele curg, decapitante, pe tot parcursul derulării „suportului de imagine”: astfel, în memoria publică se inoculează formula „Regele și forțele politice au hotărât sacrificarea Mareșalului” (textual!), în schimb nici un cuvânt despre prezența, pe teritoriul României, în anii aceia, a 900 000 de militari sovietici; și pentru a desăvârși confuzia generală, ca din întâmplare, Regele este numit Mihai I de Hohenzollern-Sigmaringen, așa cum nu s-a numit niciodată, deoarece, mult înainte, bunicul său Ferdinand I a renunțat, tocmai, la titlatura de „Hohenzollern-Sigmaringen”; mobilul „scăpării” sare în ochi: să știe românii contemporani, tinerii mai ales, că Suveranul este un... „venetic”; deși s-a născut în România, la Sinaia, deși bunicul său a înfăptuit România Mare...; sau, în fuga imaginilor, cu o emisie vocală voit neutră, un fapt real, dar introdus absurd, este comentat astfel: „Printr-un decret regal, România este proclamată „Stat național-legionar”, exact formularea din „Istoria României în date” – ediția 1971, pag. 371 – fără nici o referire cât de vagă la „context” (adică: Basarabia, Bucovina și Herța – pierdute la sfârșitul lui iunie '40, apoi Transilvania de nord – cu doar două săptămâni mai devreme, Cadrilaterul – cu o săptămână înainte, iar vechii aliați, tradiționali, înfrânți sau asediați); etc. etc.

S-ar zice, astfel, că „Paralel cu falsificarea percepției realității, ideologia suspendă și exercițiul conștiinței morale” (J.F. Revel). Și tot el, în aceeași lucrare: „Una din funcțiile ideologiei este și

fabricarea explicațiilor care o absolvă. Câteodată, explicația se reduce la o pură afirmație, la un act de credință: „Nu socialismului trebuie să i se impute dificultățile întâlnite în țările socialiste în dezvoltarea lor”, scria Mihail Gorbaciov în *Perestroika*, volumul său publicat în 1987. Redusă la armătura ei logică, fraza vrea să spună: „Nu apa este vinovată de problemele umidității cu care se confruntă țările inundate”. Dispensa morală anulează noțiunile de bine și de rău, în ce-i privește pe protagoniștii ideologiei; sau, mai degrabă, în cazul lor, ideologia ține loc de morală.” Compararea frazei semnate de Gorbaciov cu apa-inundație poate fi, la rândul ei, comparată cu afirmația care circula subteran în peliculele ce s-au dispensat de adevăr, și nici nu caută adevărul. Așadar: nu comuniștii sunt de vină că l-au sustras pe Mareșalul Antonescu din Palatul Regal, uzând de o stratagemă tipică; nu comuniștii l-au ascuns, timp de o săptămână, în casa lor conspirativă din Vatra Luminoasă; nu comuniștii l-au predat apoi generalilor sovietici veniți anume la București pentru acest „transfer” pus la cale demult, la Moscova; nu comuniștii – în exclusivitate – alcătuiau așa-zisa instanță de judecată în așa-zisul Tribunal al Poporului; nu comuniștii formau plutonul de execuție vestimentat, extrem de ciudat, în gardieni publici, adică polițai de stradă (apropo: șeful plutonului, cel care trage câte un glonte de revolver, fără să tresară, în cap, după execuție, celor căzuți la pământ, un ins cu ten deschis, ras în cap, cu mișcări precise, obișnuit cu asemenea „împrejurări”, suplu, chiar slab, ca unul care a făcut frontul, oricum nici vorbă să arate ca un Pristanda, uns cu alte alifii; și al doilea apropio: de ce nu se dă publicității lista componentelor plutonului de execuție, inclusiv numele comandantului?); nu liderul comunist Lucrețiu Pătrășcanu (omorât, la rândul ei, de către tovarășii săi) a mașinat toată operațiunea grațierilor, indiscutabil la îndemnul Moscovei și al conducerii P.C.R.-ului...

Pe bună dreptate, prof. Andrei Pippidi, prezent în emisiunea amintită, a constatat în final că totul n-a fost decât o „încercare de a folosi un Mareșal mort împotriva unui Rege viu.” Așa că, în concluzie, au fost incriminați cei aliați cu Hitler, și deloc cei aliați cu Stalin (vorba prof. Florin Constantiniu).

Mihai Stoian

¹⁰ În 1940, noiembrie 8, ziua Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, la Iași, Mareșalul Antonescu a rostit următoarele cuvinte, adresându-i-se Regelui Mihai I: „Aveți alături, Sire, reazem de liniște și de iubire pe Mama încercată și credincioasă, pe Maiestatea sa Regina Elena. Suferințele sale, resemnarea sa domnească, să vă fie pildă de cumpănare și mândrie. (...) V-a dat Domnul, Sire, o domnie grea. Răsăritul domniei a început, Sire, într-un apus întunecat al țării. Cu sprijinul Domnului, vă doresc, Sire, ca apusul cărmuirii voastre să fie un răsărit de glorie și lumină pentru Neam!...” N-a fost să fie! 30 decembrie 1947...

În replică

ÎN Nr. 3 al revistei *România literară* (pg. 14), referindu-se la cele afirmate de mine, cu vreo doi ani în urmă, în paginile aceleiași publicații, cu privire la preluarea și transferul lui Ion Antonescu la Moscova, dl. Mihai Stoian citează pasajul în care spun, între altele: „De la generalul Emilian Ionescu știu însă că a asistat la un dejun la cartierul general al lui Malinovschi, instalat la conacul Negroponte de la Afumați – cițiva kilometri de la bariera Colentina – la care Ion Antonescu era oaspetele de onoare, așezat la dreapta amabilei gazde. Aceasta pare – rețineți afirmația mea prudentă! – să situeze expedierea lui Ion Antonescu la Moscova după întoarcerea regelui Mihai I din refugiu de la Dobrița (subl. ns.¹). Mărturisesc – scrie în continuare dl. Stoian – că, la data respectivă, n-am dat prea mare importanță așa-zisului „amănunt” cu „ospetia” Mareșalului Antonescu la amabila gazdă numită Malinovschi, ciă împărtășită² lui Ed. M. de Emilian Ionescu, decedat, deci o informație incontrolabilă...”

Îmi pare rău că trebuie să-l decepționez pe ilustrul meu propinent: informația este controlabilă.

Dl. Mihai Stoian nu a inclus în calculele sale polemice un amănunt deloc neglijabil: autorul relatării celor afirmate de generalul Emilian Ionescu avea și mai are încă deprinderea de a însemna în caiete observații și întâmplări ale zilelor ce tot trec de vreo patru decenii încoace. Și, spre deosebire, cred, de toți cei care au făcut și fac aceasta, după vreo zece ani și-a dat seama că materialul consemnat în caiete devine inutilizabil. Drept care s-a apucat să înscrie pe fișe, ordonate alfabetic, materia și datele necesare pentru o mai lesnicioasă regăsire a celor notate cindva. După lectura pasajului citat mai sus, am consultat câteva minute indexul pe materii și am ajuns astfel la cele notate cu 14 ani în urmă. Pe care, dimpreună cu rîndurile de mai sus, vă rog să binevoiți a le publica în revista *România literară*, cu titlul de drept la replică.

„15.09.80/./ d. amiază/ Azi la prînz am fost la Spitalul Militar ca să-l scot pe vărul meu /Prof. Dr./ Mircea Mezincescu, operat acolo pentru aplicarea unei proteze de cornee, după glaucom și enucleare de cristalini cu cițiva ani în urmă. În rezerva 10, unde a fost spitalizat, fac cunoștință cu generalul Emilian Ionescu, fostul aghiotant al Regelui Mihai, care a jucat un rol activ în arestarea lui Antonescu în 1944. Începem să ne depănăm amintirile despre respectivul eveniment. Rămînem înțeleși să-l vizitez după ce iese din spital. Personajul e deosebit de simpatic. Se emoționează pînă la lacrimi atunci cînd, la auzul numelui său, eu ezit pentru /ca/ apoi să spun: „Dar dv. ați jucat un rol la efectuarea actului de la 23 august 1944.” Îmi spune, între altele, că din cînd în cînd e

chemat de cîteva personalități din conducere, care-l întreabă despre modul cum s-a săvîrșit actul de la 23 august. Citează, de pildă, pe Gogu Rădulescu/ membru al Complexului și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri/ care, după ce s-a prezentat la el, îl interpelează: „Ia spune, mă generale, cum a fost cu 23 aug...” Etc. Îi spun că nici într-o împrejurare și indiferent de rangul și funcția pe care le-aș fi avut, nu mi-aș fi îngăduit să mă adresez lui cu apelațiunea de „mă, generale.” Îi lăcrămează ochii iar. La plecare îmi cere voie să mă îmbrățișeze. Armează cîteva însemnări cu caracter personal și altele referitoare la stilul de conducere al lui N. Ceaușescu”.

„16.09.80/ Trebuie neapărat să-l vizitez pe generalul Ionescu Emilian, peste 10-15 zile, cînd va părăsi spitalul, ca să continui și să sistematizez unele din subiectele abordate în discuția de ieri. Așa, de pildă, întîlnirea lui Malinovschi cu Antonescu, la conacul Negroponte de la Afumați, unde se instalase comandamentul sovietic și unde a fost adus Antonescu, probabil pe la 27 sau 29 august, ca să fie predat contrainformației sovietice. Malinovschi, care știa binîșor românește, l-a primit cu toată deferența, dar l-a întrebat pe Antonescu: „Bine, bine, domnule Mareșal, înțeleg să vă fi angajat pînă la Nistru, dar de ce ați mers cu nemții mai departe?!” La care Antonescu a replicat că în discuțiile avute cu Fuhrerul, acesta a cerut ca Armata română să țină pasul cu aliații germani, cunoscînd că drumul la Cluj trece prin Moscova. Va trebui să discut cu generalul/Emilian Ionescu/ problema perspicivelor războiului după înfrîngerea trupelor germane în fața Moscovei și contra-ofensiva sovietică din Dec. 1941. Să încerc să clarific cam cînd și-a dat seama Antonescu că războiul era pierdut. Din 1943, dacă nu ceva mai devreme, încep tatonările și apoi încercările opoziției burgheze de a negocia armistițiul cu occidentalii la Ankara, Cairo etc. La 12 august, Comandamentul sovietic transmisesse direct lui Antonescu – prin linia frontului (?) – nu prin Stockholm, o propunere de armistițiu, în care se cerea ca trupele sovietice să fie lăsate să treacă în Transilvania pe Valea Trotușului și în Bulgaria prin Dobrogea (Malinovschi în nord, Tolbuhin la sud). Propunerea n-a fost acceptată de Antonescu, dar n-am avut timp să clarific pentru care anume motive. Ionescu Emilian are cuvinte de apreciere pentru Pătrășcanu și pentru Emil Bodnăraș. Va trebui să clarific ce știe despre rolul concret jucat de acesta din urmă, care și-a asumat apoi toate meritele. Generalul se referă la ședința în care E. B. ar fi bătut cu pumnul în masă în prezența Regelui, care încă ezita cu privire la stabilirea datei loviturii de palat. Ar fi interesant de clarificat dacă această ședință a avut loc vreodată în formația respectivă, dat fiind că Regele a lăsat greul tratativelor pe seama/ generalu/ /Și/ Sănătescu și /a lui/ Mocsony...”

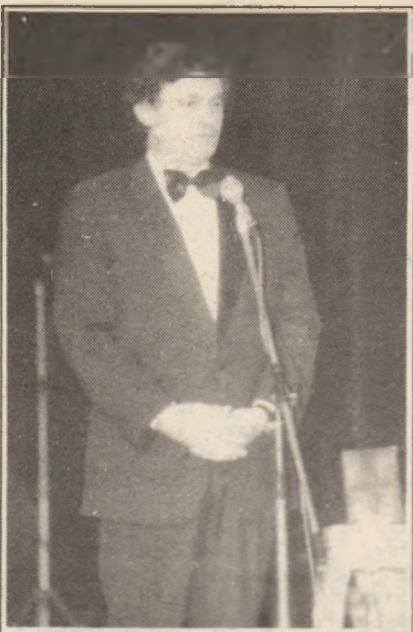
Eduard Mezincescu

¹A d-lui M. Stoian

²Articularea corectă ar fi trebuit făcută cu vocabula „amănunt”, care e neutră.

de stat, respingerea cererilor de grațiere, făcute de Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Constantin Vasiliu și Gheorghe Alexianu, și comutarea în muncă silnică pe viață a pedepsei cu moartea, aplicată condamnaților (urmează numele celor trei). Guvernul își îngăduie să solicite Majestății Voastre aprobarea în *integritate* (subl. ns.) a acestui raport, avînd în vedere necesitatea satisfacerii marilor interese ale țării noastre. Sunt cu cel mai profund respect al Majestății Voastre, Ministru al Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu”.

⁹ 1990, august 20. Deci, cu mai bine de trei ani înainte de difuzarea, la TVR, în 30 decembrie 1993, a filmului-pirat.

Ion Caramitru

IMPORTANȚA unei GALE A PREMIILOR cum este cea inițiată și realizată de UNITER este indiscutabilă. Ecurile serioase de anul trecut au confirmat acest lucru. Ideea introducerii sistemului nominalizărilor, nominalizarea fiind ea însăși o recunoaștere a valorii, face ca această GALĂ să capete ceva distinct și inconfundabil pe plan național. Premiile acordate unor mari regizori, actori, scenografi, oameni de teatru, premiul pentru excelență, dovedesc preocuparea UNITER-ului față de marile personalități ale teatrului românesc, uneori prea curind uitate. Ele sînt un gest de reverență. Premiul pentru cea mai bună piesă a anului, acordat de Prințesa Margareta și de Fundația alteței sale este o formă de stimulare a dramaturgiei românești contemporane, o „provocare” adresată dramaturgilor. Diploma pentru producțiile școlilor de teatru aduce în lumea Numelor ceea ce este nou și promițător, speranța viitorului.

După spectacolul de anul trecut, ne-am dorit ca festivitatea să existe și anul acesta, să devină o tradiție, un simbol. Numai ceea ce se repetă nu se uită, la fel ca și acele lucruri care se întîmplă doar o dată, dar semnificativ. Aici chiar era nevoie de consecvență și nu doar de unicitate. Dorința este necesară însă nu suficientă. Ca această GALĂ să aibă ediția a II-a a trebuit să aibă sponsori și mulți oameni generoși, care nu apar niciodată în linia întâi, dar cărora, tuturor, trebuie să le mulțumim. Și, după lupte „seculare” cu deloc imaginare mori de vînt, în seara de 31 ianuarie, și tot la Teatrul Odeon, întotdeauna o gazdă la înălțime, oameni de teatru din țară și din afară, dar nu numai ei, au participat cu emoție la GALELE Premiilor UNITER. Din păcate, nu pot discuta ce s-a întîmplat

Și premiile au soarta lor

în comparație cu ce-a fost anul trecut, pentru că atunci n-am participat. Asta nu mă împiedică să încerc să remarc cîte ceva, pe ici, pe colo, și anume, prin punctele esențiale.

Pentru o mai mare obiectivitate, anul acesta au funcționat două jurii. Unul format numai din specialiști – Cristina Dumitrescu, Sanda Manu, Irina Coroiu, Florica Ichim, Lucia Hossu-Longin – care a făcut nominalizările. Pe acest „material al clientului” a operat și a desemnat premiile cel de-al doilea juriu, un juriu de personalități ale vieții culturale, neimplicate direct în viața teatrală: Gabriela Adameșteanu, Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu. Subiectul discuției, trebuie să precizăm, a fost stagiunea 1992-1993. În această ordine firească – nominalizări-premiu – încerc să discut criteriile, și nu să dau neapărat judecăți de valoare.

„Premiul pentru debut” are o însemnătate specială pentru că introduce în circuitul numelor cunoscute, impuse, un tînăr aflat la început de drum, pe care nu numai că-l încurajează, dar îl și creditează. Dacă avem premii pentru cel mai bun actor, pentru cea mai bună actriță și pentru cel mai bun regizor, nu înțeleg de ce la debut s-au cam amestecat mere cu pere și cu prune, adică tineri actori cu tinere actrițe și cu un tînăr regizor. Pe de o parte. Pe de altă parte, unele sînt criteriile care intră în joc pentru aprecierea unei regii, și altele pentru aprecierea interpretării unui rol, și aici principal sau secundar. Dificultatea introducerii mai multor premii pentru debut poate ar merita să fie depășită într-un fel, fie și numai pentru importanța lor la începutul carierei. Anul acesta a fost bogat în debuturi și poate ar fi fost necesar să se țină cumva seama de asta. Cine știe ce va mai fi la anul? Nominalizările pentru critică au introdus în joc un singur critic teatral și doi foarte buni realizatori de emisiuni radio și T.V. Cred că și aici planurile sînt puțin diferite, la fel ca și cele două profesii. În ceea ce privește nominalizările pentru cel mai bun spectacol de teatru radiofonic și T.V. cred că ele, nominalizările, nu se susțin și nu sînt comparabile cu celelalte din foarte multe puncte de vedere. Poate că premiile ar fi trebuit formulate altfel, nu știu, să zicem pentru prezența dramaturgiei românești. Poate că

televiziunea ar fi meritat un alt fel de premiu, pentru eforturile reale și de nimeni tăgăduite de a înregistra ore în șir spectacolul, aceasta fiind o formă concretă de colaborare cu UNITER, obținută cu greu, ce-i drept, dar obținută. În orice caz, mie personal cele două șiruri de nominalizări nu mi s-au părut a fi acoperite complet prin creații. Și în ceea ce privește juriul nr. 2, stabilit oarecum în pripă, ar fi cîte ceva de spus. Viteza, în unele cazuri, cu care s-au văzut spectacolele nominalizate pentru unul dintre premii, timpul

Oana Pellea

destul de scurt și-au spus cuvîntul. O analiză a fenomenului teatral dintr-un an necesită un timp de sedimentare, unul de reflecție și de abia după aceea, în cunoștință de cauză, unul de opțiune. Poate dacă acest juriu ar fi fost ales mai din vreme, dacă n-ar fi fost unele scăpări în nominalizări, dacă anumite criterii ar fi funcționat, s-ar fi putut evita, după părerea mea, două erori (mă gîndesc la Adriana Grand și la Marcel Iureș) și s-ar fi impus un juriu memorabil. Sigur că fiecare persoană a avut palmaresul propriu, ca fiecare dintre noi probabil, sigur că orice juriu este subiectiv. Importantă la acest juriu ar fi fost tocmai, să zicem, distanța cu care ar fi putut judeca și alege pe cei mai buni dintre cei foarte buni nominalizați de juriul nr. 1. Discuțiile de după gală mi se pare că, în multe cazuri, se îndreaptă spre superficial și derizoriu, într-un mod absurd care nesocotește în primul rînd dreptul la opțiune și chiar dreptul la eroare. Să hulești este la îndemînă, să construiești presupune un efort de cooperare. Și, la urma urmelor, fiecare răspunde de propriile greșeli. Trebuie să mărturisesc că ceea ce m-a dezamăgit a fost spectacolul propriu-zis, mult prea lung (peste șase ore), inegal, cu momente care nu au rezonat unele cu altele (de pildă, Marius Popp cu grupul de umor *Vacanța mare*). Mi s-a părut un spectacol căruia i-a lipsit mizanscena. Poate tocmai de aceea predominantă a fost, să zicem, improvizația, care a devenit, cu timpul, obositoare. Neinspirat alege, și ca dimensiuni și ca imagini, au fost filmulețele, și ele parcă pe ultima sută de metri realizate, care prezentau pe fiecare nominalizat. Nu s-a înțeles întotdeauna nici la cine trebuia să fim atenți, nici ce este semnificativ pentru un rol sau pentru un spectacol. Aceia dintre spectatori care nu au văzut

Prințesa Margareta

spectacolele n-au putut înțelege mare lucru și și-au pus, cu siguranță, multe semne de întrebare.

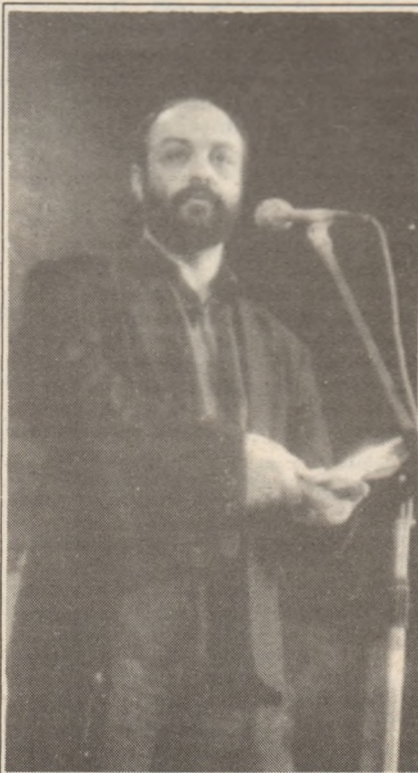
Trebuie să recunosc, în același timp, că au fost cîteva momente extraordinare. Prezentarea, impresionantă prin stil și afecțiune, pe care Richard Eyre, directorul Teatrului Național din Londra, a făcut-o Ginei Patrichi, căldura cu care sala a răsplătit prin aplauze de minute în șir personalitatea acestei mari și rafinate actrițe au atins sublimul în seara de 31 ianuarie. De asemenea prezența unor mari figuri din lumea teatrului internațional este un semn de recunoaștere și prețuire. Au fost în sală, au vorbit minunat despre teatrul românesc și despre valorilor lui, au înmînat premii: George Banu, director al Academiei Experimentale de Teatru din Paris, profesor și critic teatral; Michelle Kokosowski, director adjunct al aceleiași Academii; Neil Wallace, director al Teatrului *Tramway* din Glasgow; Borja Sitja, directorul Teatrului *Odeon* din Paris; John Fairleigh, profesor la Universitatea din Belfast; Chris Barron, directorul lui *Manchester City of Drama*. Discursul rostit, în limba română, al Prințesei Margareta m-a mișcat prin simplitatea directă și emoționantă cu care a apreciat și cu care încurajează cultura română. Prezența lui Ion Caramitru a fost inspirată și constantă.

O gală care a reunit pe aproape toți profesioniștii teatrului românesc ar fi meritat să fie ea însăși un model de profesionalism. Din păcate, în anumite momente ale ei, gala a avut carențe tocmai de ordin profesional. Recunosc că e mai ușor să apreciezi decît să organizezi o manifestare atît de complexă și poate că, dacă noi toți am fi pus umărul, cum se spune, impresia artistică finală ar fi fost mai bună.

Marina Constantinescu

Mihai Măniuțiu

Tompa Gabor

Gina Patrichi

Cu MIRCEA DANELIUC:

Amintiri din copilărie

Mircea Daneliuc continuă să fie privit, și azi, după atâtea filme, mai degrabă ca un „tînăr furios” decît ca un „clasic în viață”. Deși, e limpede, acest etern tînăr furios rămîne – vrem nu vrem – unul dintre puținii maeștri ai cinematografului românesc. Ciudat e și faptul că, în timp ce despre alți maeștri, îndeobște străini, cinefilii cunosc – din cărți, din interviuri – o serie de date biografice, despre Daneliuc nu știm, practic, mai nimic. Să încercăm să descifrăm ceva din traseul biografic fără de care opera nu s-ar fi născut niciodată. Nu vom vorbi, de astă dată, cu Daneliuc, nici despre mizeria din cinematografie, nici despre scandalul actualității, nici despre actualitatea scandalului. Vom vorbi numai despre lucruri „inactuale”. Daneliuc înainte de admiterea la Institutul de teatru!

Am reușit destul de greu să-i smulgem lui Mircea Daneliuc aceste „amintiri din copilărie”: „Dar pe cine crezi că interesează lucrurile astea?” sau „Dar cred că lucrurile astea nu interesează absolut pe nimeni!” În ceea ce mă privește, eu cred că interesează.

Ideea este că, în rîndurile care urmează, sau printre rîndurile care urmează, se va vedea și cum putea să arate traseul biografic al unui viitor mare artist, în „epoca” bine cunoscută. Acest interviu – din care am eliminat aproape toate întrebările, pentru că, în fond, e un fragment al unui amplu monolog –, de citit cu un inevitabil „va urma”, îl oferim și ca un posibil răspuns unor cititori care ne-au scris și ne-au cerut sfaturi de genul „să dau sau să nu dau examen de regie de film” (și în special ca un răspuns doamnei profesoare din Timișoara, mama unui băiat care termină acum liceul și care ar vrea să dea examen la regie de film). Adevărul e că în acest domeniu nu se pot da sfaturi, de vreme ce logica se întîmplă să contrazică realitatea (sau invers). Pentru că, iată, să-l ascultăm pe Mircea Daneliuc:

– Data și locul nașterii?

– În primul rînd mă plictisește să-mi aduc aminte cîtî ani am. Jur! După aceea: sînt născut în Bucovina, care nu mai este în România. Acuma, eu nu știu dacă asta e bine sau nu e bine! Că a fost o vreme cînd nu era bine; nu știu ce va fi de-acum încolo! Nu știu niciodată cum s-o iei, chestia asta. Pentru că, despre o parte a teritoriilor furate României se vorbește, iar despre altele, inclusiv locul nașterii mele, nu se vorbește deloc. Cum așa? Pentru că aparține Ucrainei.

– Mai ești și ucrainean, o să deducă știm noi cine?

– Sînt român din Hotin. Hotin a fost cetatea lui Ștefan cel Mare, nu a Ucrainei. Numai că nimeni nu face referire la teritoriile astea, ci numai la ce este între Prut și Nistru.

– Cînd ai părăsit locul nașterii?

– La o vîrstă foarte fragedă. Un an. Ai mei s-au refugiat încoace.

– Ai tăi ce meserie aveau?

– Ingineri. Sînt, în familie, singurul intelectual, adică sînt singurul care nu sînt inginer. Restul – toți sînt ingineri. Am un frate inginer constructor, în București, și altul tot inginer constructor, emigrat în Canada. Eu sînt fratele mijlociu.

– Deci ai și rude în străinătate?

– Da, dar au plecat după revoluție.

– Unde te-ai format „din punct de vedere intelectual”?

– Am venit în București dinspre Moldova. Copilăria mi-am petrecut-o la Cîmpulung Moldovenesc. Asta a fost marea șansă a vieții mele. Am avut o copilărie extraordinară, pe care mi-am petrecut-o prin lunci, pe gîrlă, cu undița, într-o natură încă neperturbată.

– N-ai locuit la bloc?

– N-am locuit la bloc, n-am copilărit pe asfalt. Datorz totul acelor ani de copilărie. Din Cîmpulung Moldovenesc ne-am mutat la Iași, ca să ne apropiem de școli, de universități, de locurile unde se învăța carte. Și am intrat la liceul cel mai select, după părerea maică-mi, Liceul Sadoveanu, fostul Liceu Național, de unde m-au dat afară după un an jumate pentru că l-am bătut pe băiatul Primului-secretar. Dar asta nu trebuie s-o iei drept o disidență, pentru că n-am știut că era băiatul Primului-secretar. Era unul care mă înjurase. După care m-au mutat disciplinar, directoarea spunîndu-mi maică-mi, în cancelarie, arătîndu-mă cu degetul, că voi ajunge un pușcăriaș, că nimic nu se va alege de mine. Și maică-mea a trebuit să facă, cumva, un armistițiu cu ei, concretizat în două perechi de palme, lucru care m-a umilit nespun. După care m-au mutat la Liceul Negruzzi, fostul liceu-internat din Iași, unde au terminat și Puiu Hulubei, și Beligan și alții. Era un liceu de băieți, unde se făcea carte foarte multă. Atît de multă încît am fost capabil să intru la facultate, la franceză, după ce am picat la facultatea pentru care de fapt mă pregătisem: actorie. Asta după ce, în liceu, maică-mea își dorea să devin medic și m-a determinat să mă pregătesc, un timp, pentru medicină, ceea ce am și făcut. Eram fiu de intelectual și trebuia să obțin minimum nota 9 ca să pot intra. Fiii de muncitori intrau cu 5 sau chiar cu 4. A fost vremea cînd se crea o nouă intelectualitate, vreme ale cărei roade se văd astăzi. Generația mea exprimă orientarea acelor vremi. Cine avea origine sănătoasă putea intra la facultate și cu 4. Cine nu, trebuia să ia peste 9. M-am pregătit ce m-am pregătit pentru medicină, pînă mi-a venit, brusc, chestia cu actoria. De fapt, ce s-a întîmplat? Mergeam la teatru, la Iași, și jucam în niște spectacole pe care le puneă Constantin Dinulescu, care este la Teatrul Național acum. Aveam semne că am oarece succes.

– Și părinții erau fericiți că, în loc să te bați, măcar mergi să joci?

– Eram și nu erau, pentru că dădeam semne că nu pot continua tradiția de inginer a familiei, fiind complet idiot la matematică, ceea ce i-a determinat să mă transfere la secția umanistică a liceului.

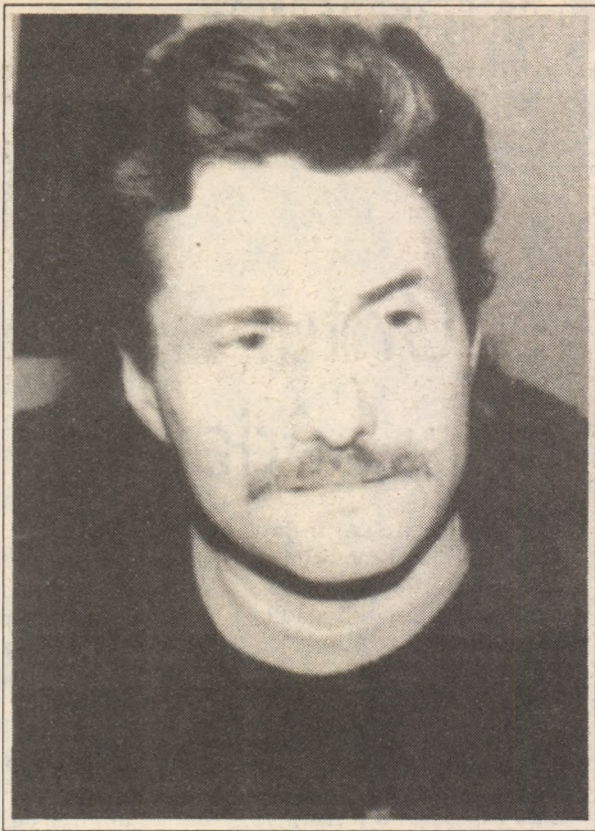
– Dar au avut ceva de lucru cu tine!

– Da! Și-am dat examen la actorie, la București, și am picat. Nu spun ce dezastru a însemnat pentru mine lucrul ăsta. Profesor era Moni Ghelerter, care încă de la pregătire mi-a spus că nu corespund. Pe vremea aceea se căutau bărbați gen Florin Piersic, adică eroi care să întrușipeze idealurile de toate felurile ale socialis-

mului. Or, eu nu corespundeam fizic. Trebuia să merg la armată, deci am dat cu banul, trebuia să dau undeva, oriunde, și am intrat la franceză cu o medie foarte mare, deși, cum îți spuneam, nu mă pregătisem deloc. Cînd am ajuns în anul III am reușit, printr-o șmecherie de care nu era străină nici maică-mea, să-mi scot actele, provizoriu, ca să dau un examen de admitere la regie de film. Jucam teatru la o Casă de cultură, eram o mică vedetă în Iași, pe vremea aceea.

– Dar cu dragostea cum stăteai?

– Stăteam bine. Ei, și printre noi era un tip mai matur, care avea mai puțin talent – a ajuns profesor – dar compensa asta printr-o umilință perpetuă pe care o exercita asupra noastră cu tot felul de date din istoria cinematografului. Îl citise pe Sadoul și-l învățase pe de rost. Și, pentru că nu-i puteam face față în nici o discuție, am pus și eu mina pe cărțile astea. Și, citindu-le, am început să fiu interesat de cinema, am început să merg la film și am început să văd altfel lucrurile. Asta a fost motivul pentru care am dat imediat un examen la regie. Și am ajuns pînă la ultima probă, care era o probă de limba și literatura română, cu Piru. Îmi căzuse un subiect la scris, despre „Lucașfărul, esență a liricii eminesciene”, așa se chema. Eu eram doctor în Eminescu față de ceilalți, pentru că la filologie la mine făcusem un semestru întreg despre Eminescu, cu oameni serioși. Mai mult: montasem Lucașfărul la casa aia de cultură, și-l știam și pe de rost. Însă toată argumentația lucrării mi-am bazat-o pe Perpessicius, fără să știu că Piru nu se înghite cu Perpessicius. Și Piru mi-a dat 4 în lucrare. Și iar m-am întors la Iași. Înfrînt. Or, a te întoarce înfrînt într-un oraș de provincie, de la o facultate de arte, echivalează cu o catastrofă. Termin franceza, dau imediat la regie, din nou, și mă pică la prima probă! Eu veneam de la Iași, nu cunoșteam nici măcar portarul. Or, de ce să te mint, la institutele astea se intră cu pile. Nu știu cum o fi acuma, după revoluție, că n-am mai dat examen de mult la Institut, dar la vremea respectivă se intra cu pile mari, și repet, eu nu cunoșteam pe nimeni. Cum m-au picat: la oral am avut de vorbit despre filmul Tudor; am vorbit eu cît am vorbit și m-au întrebat cînd s-a întîmplat revoluția. Am zis: 1821. Bun, zice un individ – Marius Teodorescu, a fost șef la Arhivă, acum e prin Canada – și ce s-a întîmplat în pictura franceză la 1821? Pauză. Și mi-a spus: romantismul francez, tovarășe! Eu mă gîndeam că și-o fi scrîntit Delacroix un picior, că i s-o fi spart vioara lui Ingres! N-am fost întrebat ce curent cultural exista în Franța la acea epocă, am fost întrebat ce s-a întîmplat în pictura franceză la 1821. Erau întrebări specifice pentru a te pica. În toamna respectivă mă prezint din nou, de astă dată din nou la actorie!, dînd în felul acesta al patrulea examen la acest Institut, „Caragiale”, unde sînt picat și de data aceasta. N-am ce face, mă

Fotografie de Ion Cucu

întorc din nou, înfrînt, la Iași și mă apuc de profesorat de franceză. Am stat profesor un an de zile la un liceu de fete. După care, în toamna anului următor, tocmai cînd îmi luasem gîndul, aflu că mai rămăseseră niște locuri neocupate la regie de film. Și-atuncea mi-am zis să încerc să fiu mai deștept ca ei; și am inventat trei subiecte-tip, care mergeau la orice fel de îmbinare de cuvinte, – pe vremea aceea se trăgeau niște bilețele cu trei cuvinte, din care trebuia să improvizezi o poveste. Mai era și examenul de cultură generală: sigur că eu terminasem o facultate, sigur că stăteam cu mult mai bine decît majoritatea candidaților, dar dacă voiau să te pice, te picau. Și-atunci a trebuit să găsesc o soluție și pentru asta. Am început să fac „exegetică” în domeniul cît mai incomod. De pildă, în muzică: Stockhausen; am început să studiez tot ce se putea despre muzica concretă, ca, în timpul probei, să enunț în treacăt și numele respectiv. Ei prindeau cîrligul și mă agățau în el, ca să mă bugească undeva, și aici îi terminam: eram acasă, știam mai multe decît ei! Starea jalnică a cinematografului noastre de astăzi este dată și de aceste examene de admitere. Adică, în mod deliberat, era respins orice om care dădea cît de cît semne că s-ar pricepe în meseria respectivă. Iar acuma, după noi, dacă stai și te uiți bine, lipsesc cam două generații. Și-n felul ăsta am intrat. A cincea oară. Nu-mi imaginam fericire mai mare pe lume decît să fiu student în locul acela, în care, cînd dădeam admiterea, vedeam pe culoare diverse panouri cu distribuții ale foștilor studenți, care între timp deveniseră mari actori și mari regizori. A fi student acolo mi se părea ceva de domeniul miracolului. Cînd am venit, seara, să citesc listele, eram chiar primul pe listă – și eu, singur, în fața panoului... Era de-o tristețe lamentabilă, totul, și de un ridicol desăvîrșit. Stăteam și mă uitam, și-mi citeam numele pentru a nu știu cîta oară, căutînd să mă ambalez, să mă autoexcit, să mi se pară că trăiesc o bucurie extraordinară, ceea ce eu nu prea izbuteam. Și în clipa aia s-a apropiat de mine un mașinist, care fusese la examen și mă știa de acolo, și care mi-a zis: „dai o bere?”. Am intrat cu el la o circumă lingă Podul Izvor, am mîncat niște mici, am băut o bere și am plecat să mă culc. Asta a fost victoria, și cred că toate victoriile sînt la fel.

Eugenia Vodă

P.S. Despre alte victorii ale lui Mircea Daneliuc, într-un număr viitor.

Urâtul și seriialele

LA ORA ASTA, în familie, locul conflictelor iscate de politică a fost luat de partizanatul față de un anumit serial.

Dacă îți place *Dallas*-ul nu se poate să-ți placă și *Beverly Hills* și viceversa. Nu e numai o problemă de vîrstă, ci și, cum s-ar zice, de viziune.

Dacă ești adeptul lucrurilor așezate, pe care surprizele și răsturnările de situație nu fac decât să le așeze și mai bine, te uiți la *Dallas*. Dacă însă vrei să vezi cum se încheagă lucrurile, cu bucățica, și cum se fac și se desfac ele, fără mari obligații din partea personajelor, atunci te uiți la *Beverly Hills*. Cu atât mai mult cu cît știi că și colo și dincolo lucrurile se rezolvă. Viața e, adică, mult mai roz decât o știm. Și chiar dacă nu e, pentru asta sînt făcute seriialele. S-o corecteze, s-o facă mai pastelată.

Seriialele astea seamănă cu porția de *Cavit* pe care o primeam în copilărie. Tabletele acelea învelite în staniol nu erau prea bune la gust, dar semănau cu ciocolata, pe care o vedeam rar – și erau cu totul altceva decât lingura de untură de pește. Veneau dintr-o altă lume. Cu alte ambalaje. Hîrtia groasă de împachetat în care se vindeau marmelada și bomboanele avea ceva mohorît, rimînd perfect cu cămășile din material „antijeg”, cu praful de pe strada principală și cu mirosul de motorină din cinematograful. Și dacă azi mă irită seriialele de tip *Dallas* e tocmai din pricina *Cavitului* din copilărie. Să aștepți zilnic

(sau de două ori pe săptămînă) porția de *altceva* și să-ți faci o mitologie pornind de la acest *altceva* nu mi se pare o afacere grozavă. Una e să visezi și cu totul alta, să trăiești prin procură. În copilărie nu prea ai încotro, deși apar și atunci momente de exasperare pe care nu știi s-o explici cînd te trezești dat jos din tren de un vecin care a apucat să te vadă la timp.

Cam toți puștii cu care mă jucam pe maidanul de pe malul Canalului au încercat experiența asta în clasele primare, nu în adolescență. Se duceau la gară să caște gura la trenuri și se trezeau în vagoane. În adolescență dorința asta de a o lua din loc le-a trecut, pe măsură ce căpătau și ei aerul încrunțat al părinților.

Cei care au plecat din oraș ca să-și găsească de lucru și cu care mă întîlnesc, din cînd în cînd, își amintesc cu plăcere de praful, moda cămășilor antijeg și de maidanul acela. Uitînd de urîtul care ne împingea spre gară și de mohoreala după-amiezilor. În restul zilei, funcționau în oraș cîteva difuzoare care emiteau cîntece vesele *Marinică, Marinică !, Ia mai zi !* și altele, de același soi, care-mi stîrnesc și azi alergii, în schimb, poate tocmai din pricina urîtului, îmi amintesc cu nostalgie de fiecare vecin în parte, de bunăvoința adulților față de copiii altora, de căruțașii turci care ne plimbau pînă la depozitul de lemne de la marginea orașului, toate, lucruri care în general, n-au ce căuta în seriiale.

Rebelul din cauza căruia toți au rămas niște drăguți

CÎT VĂ UITAȚI la „Beverly Hills”, îmi permiteți să vă delirez sobru și cuviincios pentru James Dean? Pentru „Rebel fără cauză” de la 1955? În marțea aceea nu s-a uitat nimeni la „Cinematecă”, „sînt obosit, dragă, și știu cauza: era nebun!”. Sîmbăta după-amiază nu poate fi nimeni deranjat, „mă uit la „Beverly Hills”, revino!”. Revin. Îmi permiteți să vă urlu ca James Dean că „mă innebuniți”? Să vă arunc lait-motivul din '55: „Cum se poate trăi într-o menajerie ca asta?”. Firește, sînt toți drăguți, sînt toți simpatici. Nici unul nu-i rebel. Din cauza lui.

De 40 de ani le-a luat totul celor de vîrsta lui: inconformismul, nonconformismul, mica revoltă din care se nasc inadvertențele totale, spasmele, spaimile, neputințele. Le-a lăsat doar adjectivele, cum zicea Wilde după moartea lui Dostoievski: „Domnilor, nu ne-au mai rămas decât adjectivele!”. Truffaut îl vedea ca pe un erou baudelairian – în „Rebel fără cauză” are momente de adolescență shakespeariană, aceea a lui Romeo, a lui Mercutio, obsedat de onoare, de sinceritate, de consecvența principiilor în trestiiile gînditoare, de firul de pai pentru care trebuie să te bați cînd cîntea îți este pusă în joc. Jocurile în care intră sînt mortale, cum este această „cursă a fricosului”: fiecare la volanul unei mașini, pe un promontoriu al oceanului, cei doi demarează în noapte spre prăpastie, cine sare din mașină primul, mai devreme, e un laș! Uriă din timiditate, tremurînd din pudoare, îl lasă rece cursurile de astronomie, „face pe durul”, nu suportă să fie numit fricos și habar n-are ce-i de făcut cînd dă de primul coleg mort. Din cauza lui? De ce din cauza lui? S-au jucat de-a fricoșii – Buzz n-a putut sări din mașină fiindcă i s-a prins haina de portieră. Ce vină are el? Nici una. Dar nu era implicat în joc? Și dacă era implicat, nu trebuie să se ducă la poliție, să dea seamă? Mama și tata îi cer să nu se ducă; îl apucă toți dracii cînd tata îl asigură că „toți am

trecut prin asta”. Nu admite ca tata să fie o cîrpă în casă, să strîngă firimiturile de pe jos, nu-l suportă cu șorț de bucătărie; se îndrăgostește de-o fată ca el și nu îndrăznește s-o sărute decît pe tîmplă, cum nimeni n-a mai sărutat în cinema, dar știe să fie rece cu ea, s-o tragă de fular și să-i arate o oglindă: „Uită-te, vrei să vezi o maimuță?”. Are un singur prieten, mai mic decît el, cu care a stabilit de la bun început că n-ai cu cine vorbi pe lumea asta; puștii îl idolatrizează fiindcă nimeni nu i-a mai spus atît de clar: „Nu vreau să mă împrietenesc cu nimeni...”. E gata să-și dea haina pentru ca amicului să nu-i fie frig, e gata să-și dea viața pentru a-l liniști și a-l face să creadă în vorbele oamenilor mari; numai Laurence în „Hamlet” a fost la fel de frumos ca Jamie în „Rebel fără cauză”, cînd dă pe gît o sticlă de lapte și fură, din zbor, o felie de chec făcut de mama. Și, ca prințul, e nebun fiindcă vrea adevărul și vorba să fie urmată de fapta ei, ca ziua de noapte. E ceea ce nu se poate. E cauza revoltei lui; e scena sublimă cînd tatăl îi spune să nu se ducă la poliție pentru moartea lui Buzz, cum să nu se ducă?, „dar sînt implicat!”, nu m-ai învățat tu să spun mereu adevărul?”. Jamie își doboară tatăl, îl strînge de gît, gata să-l omoare, strigîndu-i: „Apără-mă! Ocrotește-mă!” Era nebun? Era naiv. Parcă niciodată la cinema, naivitatea n-a atins violența și frumusețea de aici. Din cauza lui ne-am lămurit cu toate cauzele.

Deschid ochii la „Beverly Hills”-ul dv. și văd o scenă ca pusă cu mîna: Brandon face, la beție, un accident de mașină și se duce spășit cu părinții la poliție. Necazul n-are nici o dramă, totul se aranjează repede și cuminte ca în „Mai sînt oameni buni” de D. Ionescu Morel. Tatăl îi spune că „toți am trecut prin asta”. Băiatul cade frumușel și conform la pieptul părintelui. Niște drăguți. Sunați-mă la scena cînd se vor duce, noaptea, pe o terasă, să aștepte venirea fantomei lui James Dean.

Citate, reminiscențe, analogii

OBSESIE, un miraj, o himeră? sau cum altfel poate fi înțeleasă, la Borges, identificarea universului cu necuprinsa Bibliotecă în care, sîntem imediat avertizați, nu există două cărți identice, deoarece în lumea pură a fantasmelor proba fișierelor, probă indiscutabilă la nivelul realului, este total lipsită de relevanță. Așa se întîmplă și în cazul lui Pierre Menard, personaj de nuvelă, la care scriitorul descoperă capitole din *Don Quijote*, descoperire menită să-l pună pe gînduri, cu atît mai mult cu cît el însuși cel dintîi este silit să constate: „Textul lui Cervantes și cel al lui Menard sînt din punct de vedere verbal identice, dar cel de al doilea

este infinit mai bogat. (Mai ambiguu, vor spune detractorii săi: dar ambiguitatea este o calitate.)”. O ambiguitate deopotrivă seducătoare și primejdioasă fie și pentru faptul că, ducînd lucrurile la ultima consecință, o întrebare nu poate fi ocolită. Și ea este formulată tot de Borges în esul *Magii parțiale în „Don Quijote”*: „De ce ne îngrijorează că *Don Quijote* este cititor al lui *Don Quijote* și Hamlet spectator al lui *Hamlet*? Cred că am găsit cauza: asemenea inversiuni sugerează că dacă personajele unei ficțiuni pot fi cititori sau spectatori, noi, cititorii sau spectatorii acesteia, putem să fim ficțiuni. În 1833, Carlyle a observat că istoria uni-

versală este o infinită carte sacră pe care toți oamenii o scriu, o citesc și încearcă s-o înțeleagă și în care de asemenea sînt scriși”. Așadar, avea dreptate William Blake: „Faceți ce vreți, această lume e o ficțiune”. Așadar, avea dreptate *Don Quijote* dorind a-și îndeplini destinul sub acest iluzoriu semn. Citate, reminiscențe, asociații de idei stîrnite de o recentă ediție a *Dialogurilor culturale* (redactor Constantin Vișan) la care a fost invitat Octavian Paler pentru a-și prezenta viitoarea sa carte *Don Quijote în Est*. O carte despre ceilalți, o carte despre sine și m-a interesat mai cu seamă acest autoportret schițat în raport cu modelul (mitul) literar. „M-am visat

să fiu ca el” dar „trebuie să recunosc că este una dintre utopiile mele ratate”. Căci, „n-am nici idealismul”, „nici forța lui de a trăi în lumea iluziilor ca într-o lume paralelă”. Rumoarea străzii tulbură severa liniște a bibliotecii. Pentru scriitor, imposibilitatea de a alege este un motiv de neliniște: „a trebuit să țin cont de lumea din afară și nu știu dacă asta a fost în favoarea mea”. Mie îmi pare că tocmai această indecizie, această disponibilitate de a se abandona în virtutejurile absorbante a două tentații antinomice este în stare a întemeia certitudinii. Atîtea cîte ne sînt nouă, oamenilor, îngăduite.

Bella nazione!

DUPĂ lupte seculare care au durat mai bine de cincizeci de ani, iată încă unul din visurile mele împlinite: am izbutit să ajung și eu în Cetatea Eternă, unde am stat sau mai bine zis alergat unsprezece zile, de la un loc celebru la altul și de la un monument la un peisaj, contemplând cu aviditate tot ce se putea vedea. Luptele mele seculare au început în liceu, unde farmecele limbii italiene pe care mi le-au dezvăluit profesorii Al. Balaci și Edgar Papu, dar și D. Tudor m-au dus, ca și întreaga mea formație culturală spre Roma. Pe atunci, era epoca războiului și împărăția pe acolo acel blestemat Mussolini care favoriza excursiile chiar școlare în țara sa (și de care cu o generație înainte beneficiase tot ca elev adolescentul Mircea Eliade).

Ce să zic deci? Ca tot ceea ce s-a întâmplat în viața mea: mai bine mai târziu decât niciodată! Am stat numai unsprezece zile, dar ce zile, Domnule! Deși aveam bani puțini, am căutat să-mi folosesc timpul cât mai bine și să trag din toate împrejurările un ce profit. Din păcate, am surșit tot timpul și în modul cel mai dureros valabilitatea vorbeii românești pe care n-aș ști să o traduc în italianește, deși sint convins că o posedă și ei într-o anumită formă: frate, frate, dar brînza e pe bani!

Am căutat să mă comport cât mai firesc și am avut în trenul de întoarcere (pe la Veneția) surpriza că persoanele din compartiment m-au crezut italian! Dar, o dată, măcar într-o singură ocazie, mi-am dat și eu în petic: atunci când văzându-l pe unul dintre ei cu o gazetă în mână l-am întrebat plin de curiozitate dacă s-a format în fine, guvernul Ciampi. Toți au ris mirati că am asemenea curiozitate, deoarece în Italia omul obișnuit habar n-are cine e primul ministru și nu poate de obicei enumera mai mult de doi membri ai cabinetului. Asta deoarece de la război guvernele s-au perindat cu zecile, spre deosebire de fixismul bine cunoscut al regimului fascist anterior. Eu am văzut aici o dovadă certă a valabilității democrației italiene, în contrast cu autoritarismul precedent; țara a fost pusă, după înfrângere, sub o tutelă americană dintre cele mai benefice, lăsând pînă azi urmele cele mai bune. Anti-etatismul american se poate identifica și în Italia, care s-a „americanizat” cel mai repede dintre țările din Vest, spre deosebire de obtuza și retardata Franța, blocată într-o atitudine de refuz, la care n-a renunțat cu totul nici în clipa de față. A fost ajutat de faptul că în noua situație Italia a fost lipsită de două angarale care influențează guvernarea unei țări: de armată și de politica externă, toate „angrenate” în sisteme dominate practic vorbind de americani, cam tot așa cum s-a întâmplat cu Bulgaria în raport cu „eliberatoarea” ei Rusia. La asta cred că s-a adăugat și catolicismul, căci partidele clericale au fost coloana vertebrală a guvernelor efemere, neutralizând naționalismul de care italienii erau sătui după experiența mussoliniană (a se compara din nou cu Franța, al cărei galicanism de fond a ținut în urmă tendințele de integrare europeană).

Unul dintre efectele slăbiciunii statului, a puterii centrale, a fost în Italia recrudescența gangsterismului, a societăților mafioate, ca și în S.U.A. E plata pe care o acceptă democrația: în timpul fascismului principiul represivului îngăduia să arestezi 99 de nevinovați ca să fi sigur că-l prinzi și pe cel unic vinovat; în democrație, accepti ca 99 de infractori să rămână nepedepsiți pentru a nu risca să năpăstuiesti și pe unicul nevinovat pînă la o sută. De aici slăbiciunea poliției, magistraturii, statului italian, care sacrificind doi-trei „eroi” pe an, victime ale gangsterismului tolerat „în mare”, ajunge să-și solidarizeze măcar în parte populația,

Italia fiind o țară în care poliția e în cel mai mare grad iubită, ceea ce nu se întâmplă în centralizată și brutală Franța, unde odiul popular la adresa autorității e lege de sute de ani și a supraviețuit tuturor „regimurilor” politice.

În perioada de mare înflorire a gangsterismului în S.U.A. a apărut o carte. *Les états des-unis* a lui Vladimir Pozner, un publicist evreu-rus, stabilit în Franța, care avea deci o dublă experiență a autoritarismului de stat, dar și tendințe comuniste; el a fost frapat de stilul descentralizat al Statelor Unite, care mai erau încă pe atunci niște „state” în sensul cel mai autentic al cuvîntului și autoritățile locale (elegibile și controlabile) stăteau mai presus de guvernul abstract de la Washington. Pozner leagă pe bună dreptate gangsterismul și mafia de această situație, pentru el stranie: S.U.A. nu aveau o poliție predominantă; mult mai activ era încă șerifatul, delegarea funcției de păstrare a ordinii unui cetățean oarecare, ajutat de alți cetățeni. Pentru o democrație e într-adevăr un maxim pericol tolerarea unor grupe de indivizi ultraspecializați și ultraînarmați, cu grade militare și cu spirit de corp, necontrolabili prin însuși acest fapt și putînd deveni o forță abuzivă, cum se întâmplă în toate regimurile autoritare, abia contrabalansate, în unele cazuri, de altă forță abuzivă: armata.

Timpurile acestea paradisiace au trecut, S.U.A. au devenit din ce în ce mai mult un stat, au o poliție și o armată nu de revoluționari, ci de ultraspecialiști, care nu pot să alunece spre spiritul de castă, obligațiile de mare putere i-au impus rolul de jandarm al lumii, silit să tolereze și să dezvolte și o jandarmerie lăuntrică. Dar principiul democrației e salvat, rămînd într-un echilibru instabil. În țara în care prefectul are dreptul să anuleze o hotărîre a primarului nu există democrație, ci, în cazul cel mai bun, o alternanță a abuzului de putere, ca în Franța.

Italia mai păstrează ceva din frumusețea aceasta a democrației. Anual o sută de victime cel mult (dintre care unele sînt criminali omorîți chiar de rivalii lor) constituie sacrificiul plătit acestei „dezordini”, specifice societăților libere, excelent subiect de romane și de filme de aventuri. Americanii au înghițit greu nașterea și progresele F.B.I.-ului chiar dacă acesta i-a curățat de gangsteri. Mafiotismul e un fenomen tipic al democrației, atestînd slăbiciunea statului, a puterii centrale. Mafia e o formă „privată” de a asigura cu forță securitatea unui grup social din care componenții nu pot scăpa decât evadînd exact ca și cetățeanul din țările cu regim totalitar. Combaterea mafiei presupune un lucru foarte simplu: întărirea statului. Italia se află și ea în acea stare de echilibru instabil care caracterizează regimul democratic. Ferice de ea (grație Americii).

Încît, întors în țară unde mă așteptau multe lucruri tot plăcute, dar mai ales pensia (or, pensia e bașca, o am după legea a veche, e dreptul meu; mai ales cînd e republică, dreptul e sfînt...), mi-a venit să zic: - Bella nazione! În forța, Italia! Evviva Republica! și să iscălesc: Conul Leonida vis-à-vis de Reacțiune... dar m-am oprit, nu se potrivește, eroul lui Caragiale, cu toată admirația lui pentru Italia, era un partizan al statului ferm, detesta dezordinile, tîmbălăul și pe zavragii. Dar mai ales nu admitea Revoluția decât dacă în mijlocul ei se află și poliția, dar nu oricum, ci „în persoană”.

Asta e semnul democrației românești care are desigur multe calități dar în primul rînd e ... originală.

Alexandru George

La întîmplare (4)

ARESTAT în 1948. Regimul de închisoare se înăsprește. Hainele mai groase și tot ce e de prisos într-o detenție severă sunt trimise acasă. Maică-sa crede că a murit. Toți cei cărora le sunt trimise acasă efectele, - semn de deces. I se fac parastase. Familia ține doliu. În următorii zece ani, colegii de liceu îl pomenesc regulat la întrunirile lor. Maică-sa, croitoreasă, vrea să afle totuși cum a murit, în ce loc se află îngropat. Trimite mai întîi o cerere la minister. Hîrtia circulă de colo pînă colo plină de apostile, mult timp, nimeni nu mai pomenise așa ceva, și legea-i, totuși, lege; și uite că mama lui D., croitoreasa, perseverează. Te omoară ăia, o sfătuiam cei din familie, prietenii, nu le mai scrie, lasă!... Da' de ce? făcea croitoreasa, nu-i dreptul meu de mamă? ăia n-are și ei mame? care or fi, are și ei! să ție seamă, și-apoi eu nu-s bogată, ce-are cu mine? eu lucrez cu acu', sînt muncitoare. D-ăia le scriu. Și-i bombardase cu scrisori, care toate umblă încoace și-ncolo zăpăcite, pline de semnături și de apostile din ce în ce mai alarmate; unii cred chiar că e vorba de o provocare a șefilor superiori, să se vadă cum reacționează, legal, subalternii. Așa că, pînă la urmă, dau de urma lui D. Drăguțul de D., mic, cu ochelari cu șase dioptrii și care, la internat, în liceu, în dormitor, în toiul nopții mă trezise odată, zicînd clar: *sforăi!* - dacă mai sforăi, să știi că-ți pui asta în nas, și-mi arătase un cîrlig de lemn de prins rufe pe care îl ținea încheștat de o margine a pernei cazono umplută cu paie. Și D. e anunțat într-o zi că i-a venit o petiție; nu lui, dar în legătură cu el. Ce femei cunoaște, afară, deținutul? D. stă, se gîndește la nevastă-sa, ... la sor-sa, ... au trecut între timp opt ani; și zice, îi zice comandantului: *sigură e doar mama!* Comandantul îl ține la distanță, să nu vadă scrisul, dar D. distinge totuși la un moment dat un *F* foarte înalt și cu bara de sus lungă de tot, și filșită și alte cîteva stîngăcii ale scrisului, și își dă seama că scrisul de pe petiție era într-adevăr al maică-si. Că ce studii are maică-sa... D. spune patru clase primare. Nu se poate! exclamă comandantul, o fi pus pe cineva să scrie, e prea inteligent modul cum scrie, sinceritatea, stilul direct, glumele, să-ți meargă

la inimă, - pană de scriitor, mama lui de tîlhar!, care o fi?! Era ca o glumă, ca o glumă. Cum îi zici unuia „hoț”, cînd de fapt nu e decît deștept foc. Este invitat la birou, pe un scaun, i se pune în față o carte poștală. Scrie! îi spune comandantul. Scrie-i mă-ti! „Dragă mamă - îi dictează el plimbîndu-se prin jur- află despre mine că sunt bine, sănătos.” De ce nu scrii?! i se adresează el deținutului, n-ai înțeles? vrei să-ți repet? Nu, zice D., nu că n-am înțeles, dar nu sunt bine, sănătos, nu vedeți în ce hal sunt, inima, reumatismul... Bine, zice comandantul, atunci scrie așa: „Dragă mamă, află că sunt bine, sănătos, dar am reumatism și ceva la inimă...” D. nu mișcă. „Păi nu scrii, banditul?” D. răspunde: nu, că e o contradicție: dvs. nu vedeți? bine, sănătos, și pe-urmă hop, reumatismul și inima, cum vine asta?! A dracului e pielea pe tine!... Dacă scrii cum zic eu, te pun să scrii să-ți trimită și efecte, pulover, izmene, bocanci... Ajunge scrisoarea lui D. la maică-sa acasă, la croitoreasă.

Bucurie, chef pe toată familia. Popa e chemat și el să dezlege ce se legase prea repede și fără probe. Și, într-o lună, sosește la închisoare un pachet cu efecte. Comandantul îl chemă, triumfător, - na-ți-le!!! (făcu-se și el o faptă bună). Nu le iau, zice D. Nu le primesc. Cuuuum?! - cască ochii acela fioros - ai înnebunit???... Nu, zice D., nu le iau; că dacă le iau, ăia or să spună că sunt turnător, că d-ăia primesc eu pachet. Să le trimeată și lor; și pe-urmă, vedem. Șefii respectivi se minunează. Nu mai pomeniseră una ca asta. Și totul pornise de la o croitoreasă dată naibii. După cîțva timp, încep să le sosească și celorlalți pachete. Și-abia cînd se asigură că ăilalți au pe ei izmene noi și bocanci întregi în picioare, își ridică și D. pachetul. Veste care i-a înmuiat și pe ticăloși.

Cînd l-am văzut peste foarte mult timp, la o întîlnire colegială, nu mai vedea aproape deloc. În schimb, i se ascuțise auzul; și din cauza regimului celular. Venea la tine, îți puneă mîna pe piept și zicea: *zi ceva!* și, după glas, te recunoștea pe loc. A fost rebotezat în glumă și i s-a confecționat și un certificat de naștere pe dosul unei note de plată, purtînd ștampila restaurantului ARO... (1972, 30 de ani de la absolvirea liceului).

Juan José ARREOLA

TĂCEREA LUI

ÎNCĂ DE LA debutul din 1943 – avea 25 de ani – cu nuvela *Hizo el bien mientras vivió* (*A făcut numai bine cât a trăit*), scriitorul mexican JUAN JOSÉ ARREOLA s-a dovedit un maestru al genului. „S-a născut adult pentru litere, evitând astfel bijubiile începutului”, scria criticul compatriot Emmanuel Carballo. „Rețeta” stilului său e dată de o doză foarte fină a absurdului în interiorul unei narațiuni impecabile, de o mare simplitate, care-i slujește drept veșmînt logic. Dincolo de această liniștitoare mască de echilibru, totul devine posibil: grotescul, misteriosul, insolitul, oribilul... Realitatea fuge de sub picioare ca un covor smuls de-un demon nevăzut, și utopia absurdului se înscăunează cu drepturi depline, dovedind relativitatea, insignifianța a tot și a toate (fie destin uman ori subiect de nuvelă...) Însuși genul acestor povestiri își schimbă într-una măștile, ca la carnaval; nu știi cum să le mai numești: fabule, crochiuri satirico-sociale, ori ficțiune pură? Un lucru e, însă, cert: dincolo de toate piruetele, Arielul din Arreola tinjește după o utopie *veritabilă*, după o revelație a *adevărului ultim* – și, mai ales, tinjește să *poată crede* în posibilitatea venirii lor pe pămînt.

CRED că așa ceva nu se obișnuiește: să lași scrisori deschise pe mese ca să le citească Dumnezeu.

Urmărit de zile iuți de picior, hărțuit de idei tenace, am ajuns să mă izbesc de noaptea asta, ca de capătul tăios al unei fundături întunecoase. Noapte pusă în spatele meu ca un zid și deschisă în fața mea ca o întrebare nepuizabilă.

Împrejurările îmi cer un act disperat, și nu pot face altceva decît să pun scrisoarea aceasta în fața ochilor dumitale, care le văd pe toate. Află că de-o viață întreagă mă tot dau îndărăt, încă din copilărie, amînînd mereu ceasul acesta, cînd în cele din urmă am căzut.

Să nu-ți închipui că mă silesc s-apar în ochii dumitale drept cel mai nefericit dintre oameni. Nici gînd. Mai aproape ori mai departe trebuie să existe și alții care-au fost prinși între ulucii unor nopți ca aceasta. Te întreb, însă: Cum au făcut ei ca să trăiască mai departe? Au ieșit barem vii din fundul de sac?

Simt nevoia să vorbesc, să-mi spun păsul, și te am pe dumneata ca unic destinatar pentru mesajul acesta de naufragiat. Îmi place că cred că-l vei culege. Scrisoarea mea nu va pluti în gol, deschisă și stingheră, ca pe o mare implacabilă.

E puțin lucru un suflet care se pierde? Cad cu miile, fără încetare, lipsite de un reazem, încă din ziua cînd s-au ridicat, cerînd cheile vieții. Dar nu vreau să știu de ele. Nu pretind ca dumneata să-mi dai rațiunea universului. N-am de gînd să caut la ceasul acesta de tenebre ceea ce n-au găsit în arii de lumină înțelepții și sfinții. Nevoia mea e concisă și personală.

Vreau să fiu bun, și solicit unele informații. Asta-i tot. Mi le vei da oare? Mă află azvîrlit în toate părțile într-o bulboană de îndoieli, și mîna mea, ieșind pentru ultima oară la suprafață, nu înlîmeste nici un fie de care să se-agațe. Iar ceea ce-mi lipsește e-o nimica toată, și simplu reperul de care am nevoie. Ascultă numai:

De la o vreme încoace am început să dau un anumit traseu faptelor mele, o orientare ce mi s-a părut judicioasă, și sînt îngrijorat. Mă fem să nu fiu victima unei confuzii, pentru că totul, pînă la data actuală, mi-a ieșit foarte prost.

Mă simt înșelat în cel mai înalt grad constatînd că formulele mele de bunățate produc totdeauna o masă explozivă. Balanțele mele funcționează prost. Există ceva care mă-mpiedică să aleg cu precizie ingredientele binelui. Întotdeauna

aderă la ele și o particulă perversă, și rezultatul îmi explodează în miini.

Oi fi eu incapabil să elaborez binele? Spune-mi dumneata. M-ar dura s-o recunosc, mărturisesc însă că sînt gata pentru-o ucenicie.

Nu știu dacă ți-ai dat seama pînă acum, dar eu îmi petrec viața curtat de-un demon îndatoritor, care-mi sugerează cu delicatețe tot soiul de răutăți. Nu știu dacă are autorizația dumitale, fapt e că nu mă slăbește nici o clipă. Știe să-i dea tentației atracții irezistibile. E subtil și eficient. Ca un prestidigitator, scoate monstruoziități din cele mai nevinovate obiecte, și e întotdeauna echipat cu variate sortimente de gînduri rele, pe care le proiectează în imaginația mea ca pe niște role de film. Ca să-ți spun cinstit, niciodată nu mă-ndrept spre rău cu pași intenționați; el îmi facilitează rutele, el dispune toate drumurile în pantă. Este sabotorul vieții mele.

Pentru cazul că te-ar interesa, anexez aici prima dată din biografia mea morală:

La optsprezece iulie 1924, viața mă pune în contact cu cițiva copii care cunosc niște lucruri secrete, atrăgătoare, care se împărtășesc din mister.

Desigur, eu nu mă număr printre copiii fericiți. Un suflet copilăresc care păstrează secrete din trecut e ceva care nu zboară bine, un înger împovărat care nu poate lua înălțime. Zilele copilăriei mele, împodobite cu peisaje suave, dacă le iei în amănunt prezintă Pete regretabile, care-ți sar în ochi. Satana, cu apariții regulate, de fantasmă, dădea viselor mele un curs de coșmar și mi-a umplut amintirile naive cu o savoare picantă și criminală.

Cînd am aflat că dumneata îmi priveai toate faptele, m-am silit să le ascund prin unghere întunecoase, mai ții minte? După aceea, însă, sfătuit de cei mari, mi-am dat pe față secretele pentru-a fi examinate într-un tribunal. Am aflat că între dumneata și conștiința mea existau anumite ființe însărcinate să slujească drept intermediari, și o vreme mi-am rezolvat pe această cale oficială treburile, pînă ce-nt-o bună zi, lăsînd în urmă copilăria, am dorit să mă ocup personal de ele.

Atunci s-au ridicat niște probleme a căror examinare a fost mereu amînată. Am început să dau îndărăt din fața lor, să fug de amînțarea lor; să trăiesc zile după zile închizînd ochii, lăsînd binele și răul să-și facă treaba în devălmășie. Pînă ce, o dată, uitîndu-mă în urmă, am dorit să le delimitez funcțiunile și să îmbrățșez cauza unuia dintre cei doi adversari înlînțuiți.

Dintr-un elan cavaleresc, m-am dat de partea celui mai slab. Vezi și dumneata ce-a ieșit din alianța noastră.

Am pierdut toate bătăliile. Din toate înfîlnirile am ieșit invariabil cîmăgiți, și acum iată-ne bătînd în retragere în noaptea aceasta de pomină.

Spune-mi dumneata, pentru ce este binele atît de lipsit de apărare? Pentru ce se prăvale atît de lesne? Abia se plăsmuiește cu migală o fortăreață de cîteva ceasuri, cînd izbitura unui minut vine să năruie la pămînt întreaga structură. În fiecare noapte mă pomenesc strivit sub dărîmăturile unei zile distruse, ale unei zile care era să fie frumoasă, clădită cu toată dragostea.

Simt că va veni clipa cînd n-am să mă mai ridic, cînd voi hotărî să trăiesc printre ruine ca o șopîrlă de ziduri. În noaptea asta, vezi dumneata, mîinile mele se simt ostenite pentru truda de mîine. Și dacă nu vine somnul, barem somnul, ca o mică moarte, să încheie socotelile jalnice ale acestei zile, în van îmi voi mai aștepta reînvierea. Voi lăsa ca forțe obscure să trăiască în sufletul meu și să-l împingă, în vrie, spre o cădere accelerată.

Dar te mai întreb: se poate oare trăi pentru rău? Cum se consolează cei răi de-a nu simți în inimă setea năvalnică de bine? Iar dacă îndărătul fiecărui act răuvoitor se ascunde o oaste de ispășiri, cum fac oare cei răi pentru-a se apăra? În ceea ce mă privește, am pierdut totdeauna această luptă, și bande de remușcări mă urmăresc ca niște spadasi plătîți, pînă-n fundătura acestei nopți.

DE MULTE ORI am trecut în revistă, cu satisfacție, un grupuleț de fapte bine disciplinate și aproape triumfătoare, și-a fost de ajuns cea mai mărunță amintire vrăjmasă ca să le pună pe fugă. Mă văd silit să recunosc că de multe ori sînt bun pentru că-mi lipsesc împrejurările propice pentru a fi rău, și-mi amintesc pînă unde am putut ajunge ca anumite prilejuri, cînd răul mi s-a pus la-ndemînă cu toate farmecele sale.

Așadar, pentru a-mi cîrmui destoinic sufletul pe care mi l-ai incredințat, strig din ghearele restriștii, cerînd un reper, un semn, o busolă.

Înțelegi dumneata, spectacolul lumii m-a dezorientat. Asupra-i se revarsă hazardul și le-nclîcește pe toate. Nu-i chip să culegi o serie de date și să le confrunți. Experiența răsare totdeauna de după faptele pe care deja le-am soluționat, inutilă ca o morală.

Văd oamenii din jurul meu ducînd fiecare o existență ocultă, inexplicabilă. Văd copiii bind din ape contaminate și viața, ca o doică neleguită, nutrindu-i cu venin. Văd popoare disputîndu-și cuvintele eterne, pretinzîndu-se favorizate și alese. De-a lungul secolelor, peste tot hoarde de sanguinari și de imbecili, și, pe neașteptate, ici-colo, cîte-un suflet ce pare însemnat cu o pecete divină.

Mă uit la animalele care-și îndură cu docilitate soarta și trăiesc după norme distincte, la plantele care se veștejesc după o viață tainică și viguroasă, la mineralele dure și tăcute.

Enigme neîncetate cad în inima mea, închise ca niște semințe, pe care o sevă lăuntrică le face să se umfle.

Fiecărei amprente pe care mîna dumitale miraculoasă a lăsat-o pe pămînt îi deslușesc și-i urmez dîra. Ciulesc atent urechea la zvonul confuz al nopții, mă aplec spre tăcerea ce pe neașteptate se deschide și pe care un sunet o-nterupe. Pîndesc și mă silesc s-ajung pînă în străfunduri, să mă cuprind în tot.

Dar rămîn pururi izolat. Ignorant, individual, pururi la țarm.

De pe țarmul acesta, deci, de la debarcader, îndrept spre dumneata scrisoarea aceasta, care, fără îndoială, se va pierde undeva, în tăcere...

*

Într-adevăr, scrisoarea ta s-a tot dus spre tăcere. Dar s-a brodit să mă găsec și eu pe-acolo, chiar în clipele acelea. Galeriile tăcerii sînt foarte întinse, și era ceva vreme de cînd nu le mai vizitasem. De mai multe mii de ani, poate.

Încă de la-nceputurile lumii, am statornicit ca toate lucrurile de soiul acesta să nimerescă aici. O legiune de îngeri specializați se ocupă să scoată copii imprimare după tot ce se scrie, se rostește ori se gîndește despre mine pe pămînt. După ce-au fost clasificate cu migală, mesajele omenești se păstrează în niște fișiere dispuse de-a lungul tăcerii.

Eu vin din cînd în cînd să le revizuiesc. După ce le-am citit, le pun la loc în rafturile immense. Chiar cu asta mă îndeletniceam cînd am primit în miini copia scrisorii tale. Am ținut să examinez originalul, și acum tocmai fac în el unele modificări.

Simplu ca bună-ziua: orînduiesc, adică, altfel cuvintele, făcîndu-le să alunece pe hîrtie, demontînd multe din ele, care sună prost, pentru a compune altele mai frumoase și mai armonioase. Într-un cuvînt, îți răspund la scrisoare cu propriile tale litere.

Pe cînd tu dormi și uiți, eu mă ocup cu munca asta de zețar, pentru ca la trezire să dai cu ochii de-o viață mai împăcată.

Să nu te surprindă faptul că-ți răspund la scrisoarea care, potrivit uzanțelor, ar trebui să rămînă depozitată în tăcere. Așa cum cu multă justețe te exprimi în scrisoare, n-am să depun în mîinile tale secretele universului, ci doar am să-ți dau cîteva indicații utile. Cred că vei fi suficient de cu scaun la cap să nu te porți de mîine-ncolo ca un iluminat sau să socoți că m-ai cîștigat definitiv de partea ta.

Fiecare pasaj din scrisoarea mea îți va dezvălui treptat interpretarea pe care trebuie s-o dai întregului. În privința utilizării pe care poți s-o dai respectivei, îți las toată libertatea. N-are un caracter de revelație ori de miracol, și poți s-o arăți oricîtor persoane ai pofti. Întrucît nimeni nu va crede că-i scrisă chiar de mine, nu-mi dăunezi nici cît negru sub unghie.

De altminteri, această scrisoare se scrie acum cu cuvintele tale, care, în treacăt fie spus, nu sînt cele mai fericite cu putință. Material omenesc, se vede de la o poștă, la fel și literale, intervenția mea nu le lasă aceeași utilizare, și cred că pot să le dau o dezinvolvatură de care în scrisoarea ta duseai lipsă. Obișnuite fiind cu

DUMNEZEU

manevrarea unor lucruri mai ample – semnele acestea mărunte, alunecoase ca pietricelele, se dovedesc puțin potrivite pentru mîinile mele.

Ca să mă exprim după gustul meu, ar trebui să născocesc un limbaj special, adecvat substanței mele. Însă atunci ne-am întoarce la pozițiile noastre dintotdeauna, iar tu nu m-ai mai putea înțelege. Așa stînd lucrurile, nu căuta în scrisoarea mea calități sublime. Sînt propriile tale litere, incolore și evident umile, pe care mîinile mele le manevrează fără dibăcie.

EÎN scrisoarea ta un accent care-mi place. Obişnuit s-aud numai învinuiri sau rugăminți, scrisoarea ta mi-a adus un ton de noutate. Conținutul nu-i nou, dar există în ea sinceritate, o chemare de fiu îndurerat și-o oarecare lipsă de trufie.

Înțelege că oamenii se îndreaptă spre mine pe două căi: ori extazul sfîntului, ori blasfemiile ateilor. Majoritatea mai folosesc, pentru-a ajunge aici, și un limbaj sistematizat în rugăciuni mecanice, care de regulă rămîn neînregistrate, cu excepția cazurilor cînd un suflet adînc răscolit le îmbracă într-o emoție proaspătă.

Tu îmi vorbești calm, și singurul lucru pe care ți l-aș putea reproșa este de-a fi spus cu atîta resemnare că scrisoarea ta are să nimerească undeva, în tăcere. Ca și cum ai fi știut-o dinainte și-ai fi scontat cu asta pe un protest din partea mea. Ai văzut doar în ce măsură a fost o întîmplare faptul c-am aflat de scrisoarea ta, chiar în clipa cînd o isprăveai de scris. Să-mi fi întîrziat nițel vizita pe întîinderile tăcerii – și cînd voi fi citit cuvintele tale pătimește n-ar mai fi existat de mult pe pămînt nici măcar pulberea oaselor tale.

Vreau să vezi lumea așa cum o contempul eu: ca pe-un mărț experiment. Pînă acum rezultatele nu-s prea clare, și mărturisesc că oamenii au distrus deja o grămadă din cele ce prevăzusem eu. Socot că n-ar fi de mirare dacă le-ar da gata pe toate. Și asta datorită unui strop de libertate prost întrebuițată.

Tu abia atingi niște probleme pe care eu le aprofundez cu amarăciune. Există suferința animalelor și cea a copiilor, care li se aseamănă atît de mult prin puritate. Îi văd pe copii suferind și aflînd lucruri nepotrivite cu vîrsta lor, și-aș vrea totdeauna să-i salvez. Totuși, trebuie s-aștept, și aștept încrezător. Asupra acestui capitol mi-ar plăcea să consultî tabelatele mortalității infantile.

Dacă nici tu nu poți suporta dramul de libertate pe care-l porți cu tine, schimbă-ți atitudinea sufletească și fii pur și simplu pasiv, umil. Acceptă cu emoție tot ceea ce viața ți-ar pune în mîini și nu jindui la roadele cerești. Nu merge atît de departe.

În privința busolei pe care mi-o ceri, îți spun cu regret că nu ți-o pot da. În oscilația propriei vieți stă meritul sufletului tău. Echilibrul pe care l-ai obținut ți va fi cea mai bună călăuză. Ceea ce-ți pot da eu, ți-am acordat de mult. Acum mi-e imposibil să dau fuga ca să te salvez, așa cum n-am putut s-o fac nici la optsprezece iulie 1924.

Poate ți-ar prinde bine să-ți afli un reazem într-o anumită religie, dar și acest lucru îl las la alegerea ta. Eu nu-ți pot recomanda nici una dintre ele, întrucît nu sînt cel mai indicat s-o facă. În orice caz, reflectează și decide-te,

dacă există în tine o chemare dinlăuntru care ar cere-o.

Ceea ce-ți pot recomanda, și-o fac din toată inima, este ca în loc să te lași absorbit de căutări amare, să te dedici observării mai atente a micului cosmos care te-nconjoară. Înregistrează atent miracolele de zi cu zi și găzduiește frumusețea în inima ta. Primește-i mesajele indicibile și talmăcește-le în limba ta.

Din nefericire, aceasta nu-ți va aduce nici un beneficiu economic. Trebuie să-ți cauți o ocupație anume, care să-ți satisfacă nevoile și să-ți lase cîteva ceasuri libere. Ia toate acestea foarte în serios, e un sfat care-ți prinde tare bine. La sfîrșitul unei zile de muncă nu te întilnești de obicei cu nopți de soial acesteia, pe care din fericire o închei dormind adînc.

În locul tău, mi-aș căuta o slujbă de grădinar sau aș cultiva pe cont propriu un răzor de zarzavaturi. Cu florile care-ar crește pe el și cu fluturii care ar veni să le viziteze aș avea tot ce mi-ar trebui ca să-mi înveselesc viața.

Vreau să-mi mai scrii. Mă atrage jocul acesta cu cuvintele, care cîștigă sau pierd semnificații printr-o simplă schimbare de poziție. Tot descilcindu-ți frazele pentru-a le construi pe ale mele, am pătruns în tainele expresiei, și mi-ar plăcea să continui practica acestui exercițiu magic.

Scrie-mi dacă într-adevăr renunți ritos la a mai trata teme neplăcute și la a mai folosi cuvinte pe care eu să mă văd nevoit a le dezarma. Sînt atîtea teme de care putem să ne ocupăm, încît viața ta va ajunge, cu siguranță, pentru prea puține dintre ele. Să le alegem pe cele mai frumoase.

Nu-mi mai pomeni de însoțitorul acela diabolic, care există doar în închipuirea ta. L-ai inventat ca să-l faci răspunzător de eșecurile tale și ca să-i atribui propriile tale plămui; de pildă, acele role de film pe care tu însuși le-ai turnat.

Îți spun acum ceva foarte important: dacă te simți prea singur, caută tovărășia altor suflete și frecventează-le. Nu uita, însă, că orice suflet a fost croit anume pentru singurătate.

Aș fi vrut să-mi punctez mai bine propozițiile, dar mi-au lipsit o cantitate însemnată de puncte și virgule, ca și o seamă de sublinieri pe care le las la discreția ta. În schimb, am lăsat nefolosite o jumătate de duzină de semne de întrebare. Te rog să nu le mai folosești de-acum înainte.

Mi-au rămas deja foarte puține litere, și mai am încă multe de spus. Ciudat, îmi irosc cuvintele rămase spunînd că ele mi se isprăvesc.

Constat că scrisoarea mea n-are nici un merit, pe lîngă cel de-a fi fost scrisă cu un număr restrîns de cuvinte. A trebuit să-mi iau unele precauții pentru ca în final să nu-mi rămînă cumva doar consoane.

Vreau să văd cît de curînd alte scrisori pe masa ta. În chip de semnătură, și pentru-a autentifica această scrisoare, îți ofer următoarele:

Am să mă arăt ție în cursul zilei, în așa fel încît să mă poți recunoaște cu ușurință, de pildă... dar nu, asta tu singur va trebui s-o descoperi.

Prezentare și traducere
Anca-Domnica Ilea

(*El silencio de Dios*, din volumul
Varla invención, 1949)

Premiul Pulitzer
pentru poezie
pe anul 1993

LOUISE GLÜCK

LOUISE GLÜCK s-a născut pe 22 aprilie 1943 la New York. A studiat la Columbia, a predat la mai multe universități americane (într-o bună tradiție scriitoricească a celor de acolo) și locuiește la ora actuală în Vermont. Înaintea acestui Pulitzer decernat la sfîrșitul anului trecut, a obținut mai multe premii pentru poezie, printre care *American Academy Award* și *National Book Critics Award*.

Poeziile sale au glisat odată cu trecerea timpului de la intensitatea marcată de tonuri grave a „marilor teme”, la expresivitatea discursiv-colocvială exemplificată de poemele următoare.

Muntele

Studentii așteaptă, privindu-mă.

Le spun că viața artei e o viață de chinuri eteme. Nu-i prea impresionează; trebuie să afle ceva mai mult despre chinurile eteme.

Deci le povestesc despre Sisif, cum a fost sortit să împingă o stîncă sus pe-un munte,

neștiind ce se va alege din efortul lui, doar că-l va repeta la nesfîrșit. Le spun că așa ceva aduce bucurie

în viața artistului, arta nu presupune judecată și, pe măsură

ce vorbesc, împing în taină o stîncă, o împing cu viclenie pe creasta aspră a muntelui. De ce-i mint

pe copiii ăștia? Nu mă ascultă, nici nu mă dezamăgesc, bat darabana pe lemnul pupitelor – Așa că o las baltă cu mitul;

le spun că se petrece în iad și că artistul minte, pentru că e obsedat de împlinire,

că privește vîrfurile ca pe un loc de veci, un loc pe cale de a fi transformat de cenușa sa:

cu fiecă răsufulare ajung pe vîrfurile muntelui. Cu mîinile goale. Și piatra a făcut muntele mai greu.

(1985, din volumul
Triumful lui Ahile)

Muzica sferelor

Am o prietenă care mai crede încă în rai.

Nu-i proastă, însă, oricîte-ar ști, chiar vorbește cu dumnezeu, crede că în cer cineva ascultă.

Pe pămînt, e neobișnuit de bine pregătită. Și curajoasă, capabilă să înfrunte neajunsurile.

Am găsit o omidă hărtănită în țărînă, cu fumul mișunînd lacome pe ea.

Sînt întotdeauna impresionată de slăbiciune, de nenorociri, mereu domică să resping pofta de viață.

Dar, timidă, repede gata

să-nchid ochii. În timp ce prietena mea a putut privi lăsînd lucrurile să-și urmeze cursul obișnuit. De dragul meu,

a intervenit, îndepărtînd fumul de pe

creatura sfișiată și așezînd-o de cealaltă parte a drumului. Prietena mea spune că țin

ochii închiși, că nimic altceva nu explică

aversiunea mea față de realitate. Spune că sînt ca o fetiță care își îngroapă capul în pernă

ca să nu vadă, un copil care își spune că lumina pricinuieste înfrîstare –

Prietena mea e ca mama. Bînd, grăbindu-mă să mă trezesc matură ca ea,

vitează – În vis, prietena mea îmi face reproșuri. Mergem pe același drum, numai că acum e iarnă;

ea-mi zice că, dacă iubești lumea, auzi muzica sferelor: privește în sus, spune.

Cînd mă uit, nimic. Numai nori, zăpada, o chestie albă pe copaci

ca o mireasă sărînd mult în sus – Apoi mă tem pentru ea: o văd prinsă într-o plasă dinadins

aruncată peste lume – În realitate, stăm la marginea drumului, privind amurgul;

din cînd în cînd, tăcerea străpunsă de un strigăt de pasăre.

O asemenea clipă încercăm să ne explicăm, faptul că moartea nu ne sperie, nici singurătatea. Prietena mea desenează un cerc

în țărînă; în centru, omida nu mișcă.

Ea încearcă să facă mereu ceva rotund, ceva frumos, o imagine aptă să viețuiască dincolo de ea.

Tăcem mult. Aici e un loc pașnic, fără vorbe, un tablou static, drumul înnegrîndu-se

treptat, aerul răcindu-se, ici și colo pietrele scînteind și lucind-amîndouă iubim nemișcarea asta.

lubești forma, iubești sfîrșitul.

(1990, din volumul *Ararat*)

Prezentare și traducere
Cosana Nicolae

„Bărbați“

● Astfel se intitulează noua carte scrisă de Carmen Llera Moravia (editura Bompiani). Volumul nu este un roman, cu atât mai puțin un studiu. Poate mai curând o culegere de relatări sau de amintiri sau chiar de fantezie. În imagine: autoarea volumului alături de cel care a fost Alberto Moravia.

Succes regesc

● În Franța, numele englezoaicei Rose Tremain (în imagine) era necunoscut pînă la

apariția romanului *Darul regelui* (titlul în engleză - *Restoration*) care s-a vîndut în aproape 100.000 de exemplare. Și totuși este a șasea carte a romancierei în vîrstă de 50 de ani, selecționată pentru Booker Prize. *Darul regelui* e un roman picaresc relatînd tribulațiile unui bufon filosof în epoca lui Charles II.

Opera cîmatului european

● Compozitorul britanic William York, care trăiește în Amsterdam a scris în colaborare cu David Clough libretul pentru o operă intitulată *Către un cîrnat european unic*, o poveste de dragoste și ură între europarlamentari, cîntată în engleză. Opera se referă la raporturile excelente pe piața europeană după Maastricht și la ea s-a lucrat serios timp de un an. Durează 70 de minute și include 7 cîntăreți, 14 instrumentiști, cor. Premiera e prevăzută pentru stagiunea 1994-95.

A crede și a îndrăzni

● Generalul Philippe Morillon, comandantul trupelor ONU din Iugoslavia între 1991-1993 și responsabilul operațiunilor de menținere a păcii, își evocă misiunea într-o carte, *A crede și a îndrăzni. Cronica de la Sarajevo*, apărută de curînd la Editura Grasset. Cartea a intrat deja în topul succeselor de librărie ale lunii ianuarie.

„Prietenii lui Sciascia“

● La Milano s-a constituit asociația

„Amici di Sciascia“, al cărei președinte de onoare este Gesualdo Bufalino, iar președinte „pro tempore“ Giancarlo Vigorelli, asociație la care au aderat numeroși oameni de cultură italieni și străini. În colaborare cu „Amici di Sciascia“, Centrul național de studii manzoniene va promova și va realiza în 1994 o reuniune europeană de studii pe tema „Manzoni și Sciascia“. În imagine: Leonardo Sciascia.

Ironia în sol minor

● Ultima carte a lui Anthony Burgess (în imagine), care a murit la sfîrșitul anului trecut, la 76 de ani, se intitulează *Mozart și Amadeus* și închide cercul cu începutul carierei lui (a debutat ca muzician autodidact). Povestirea e construită pe structura Simfoniei 40 în sol minor de Mozart și antrenează cititorul, cu umor caustic, într-o călătorie intemporală în care, din înălțimea cerului lor, Beethoven, Mendelssohn, Prokofiev, Wagner, Rossini și Berlioz aruncă priviri dubitative asupra sfîrșitului de secol 20. O altă temă a cărții este raportul dintre om și compozitor, altfel spus dintre Mozart și Amadeus, dintre muzică, de esență divină, și banalitatea vieții din care se naște. Cartea a apărut recent în traducere și la Editura Grasset.

Umor britanic

● În fiecare an revista liberalilor englezi, „Bookseller“, premiază cel mai stupid titlu de carte. Anul acesta juriul a avut de ales între titluri precum „Tehnică de a face găuri mari și foarte mari“, „A-ți face nevoile în pădure: o atitudine sănătoasă și ecologic viabilă“, „Biblia marmeladei“ etc. Redactorul șef al revistei a avut multe ezitări dar în cele din urmă a decis să acorde premiul anului Japoniei. University of Tokyo Press a publicat o carte cu titlul „Protocol de la cel de al II-lea seminar internațional despre șoarecii fără păr“. Inofensivele animale sîvesc drept cobai dar, de data aceasta, au adus și un nerîvnit premiu editurii respective.

Iar continuări!

● Elfriede Jelinek, autoare austriacă de mare succes, pe care am prezentat-o cititorilor noștri cu un fragment de roman anul trecut, a căzut și ea în mania „continuărilor“. În romanul *Ce i s-a întîmplat Norei cînd și-a părăsit soțul*, urmărește aventurile eroinei lui Ibsen după părăsirea „Casei cu păpuși“.

Visul debutanților

● Orice debutant ar visa să trăiască experiența american-ului Donna Tart (în imagine): ea a trimis manuscrisul primului său roman, *Maestrul iluziilor*, mai multor

edituri, care s-au bă-
tut pentru el. Pînă la urmă a vîndut drepturile de autor pentru 450.000 de dolari și cartea a fost publicată în 250.000 de exemplare în SUA, apoi a fost tradusă în zece limbi iar Alan J. Pakula a cumpărat drepturile de adaptare cinematografică. Fals roman polițist, cartea debutantei de 29 de ani este portretul generației tinere americane, în timpul studiilor universitare.

Dorințe pioase

I ANUARIE. Începutul unui nou, scurt răstimp, ce ne e dat să-l parcurem, în fără-de-timpul amezător. Netimpul care ne-azvîrle pe pămînt. Scurt dăinuitori, și, iarăși, grăbit, ne-absoarbe în sinul său.

Din timp și veșnicie plămădiți, însemnați cu fierul roșu al duratei pieritoare, ne cuprind adesea frigul pierderii de sine în neant.

Paradoxal (ca tot ce există): teama, înghețatul vîrtej al neînțelegerii și humusul cald, argila din care se clădește vatra credinței, arta, prietenia, dragostea.

Ne e frig. Sîntem singuri. Întindem mina. Căutăm privirea. Cîtă vreme privirile ni se-ntînesc, e cald, e bine.

Exist. Exiști. Eu, enigmaticul, necunoscutul mie însumi.

Tu, ție însuși necunoscut.

La mulți ani, spunem. Festivitate cu măști. Un carnaval?

Se poate. E și asta. Dar nu numai.

Bem, mincăm (dacă avem). Dansăm (dacă putem).

Dăm spaima la spate, ca o trenă de neguri.

Mereu prezentă, întunecată, ea pune pecetea nobleței costumului peștiră-țîpător al sărbătorii.

Veselele măști ne sînt necesare precum apa și aerul.

Sînt așa de lipite de față că-s una cu ea și e bine că se amestecă.

Ianuarie, 1994.

Trimitem, primim scrisori cu urări de an nou, cu dorințe pioase și răspunsuri la fel.

Uneori, de sub crusta convențiilor sărbătorești, răzbate un geamăt.

Doris Mühringer, poetă austriacă, binecunoscută în spațiul germanic, îmi scrie: „Unde te uiți și ce auzi, numai ură, violență, orori, sub ochii celor puternici, în fața nepăsării, a cinismului lor. Asta mă paralizază...“

În scrisoarea mea, îmi exprimasem dorința să cunosc cîte ceva din recentele ei poeme. Îmi trimite cîteva „ilustrații eruptive“. Grăitoare pentru o anumită stare de spirit „ridicolă în comparație cu atîtea altele“ - se autoflagează poeta - mi se pare poezia

Am, și accept, lațul de gît

și alerg așa, și alerg, cu lațul de gît,

și-l tîrăsc după mine, cu mine,

și alerg și lațul tîrăsc

și pe mine la capătul lațului

și la capătul lațului eu

și alerg cu lațul de gît,
și eu
și la capăt
și-alerg.

Din București, altă scrisoare. Plînsul nu se aude. Nici măcar un suspin. Ambalajul e ușor ironic, sufletește pudic, așa cum îi stă bine omului de știință. Corespondenta e fiziciană Beatrice Iosifescu: „Mi-a venit în minte replica lui Hamlet: «The time is out of joint.» Dar asta s-a spus probabil pe bună dreptate, cu secole în urmă. Și, între timp, totuși, s-au mai făcut și întîmplat și lucruri bune pe lume. Deci să sperăm?...“

Să sperăm. Ianuarie 1994. Omul omului - lup. Cîmpii de cenușă, ruine și sînge. Ulucă-n ulucă, vecini. Terra - un sat. Privire-n privire. Mină-n mină. Mutilări văzute și nevăzute. Exoduri. Morți, în urmă rămași. Morți, înăuntru, în creier. În somn, în nesomn. În arhaicul nu-se-știe-unde, suflet, astfel numit în vechime.

Cu sfîciune mă-ntorc la Pascal. La pariul lui.

Și ales, între incertitudini, ruga, dorința pioasă:

Fă ca rațiunea să-nvingă.

Pune diluviului stavilă. Ura să n-o înghită pe Gee.

Buna, bătrîna noastră mamă, Gee.

Maria Banuș

Pentru prima oară în România: "Lolita" de Vladimir Nabokov Primejdioasa magie a „nimfetelor”

ULTRACONSERVATOAREA „Societate a Fiicelor Revoluției Americane” nu a bănuț, desigur, nici când a depus la tribunal plângerea de imoralitate împotriva lui *Ulise* al lui Joyce, nici când, după trei decenii, va repeta plângerea, de data aceasta împotriva *Lolitei* lui Nabokov, cât de mult va contribui astfel la popularizarea a două cărți importante din literatura acestui secol care vor trebui reeditate, de atunci înainte, mult mai des decât își imaginaseră editorii lor. Valva stărnită de aceste procese a avut un ecou mult mai larg decât ar fi izbutit să aibă reclama cea mai iscusită, pusă la punct de specialiștii cei mai iscușiți. Nu e, însă, mai puțin adevărat că scandalul, sport de ziarele de senzație, nu i-a lăsat indiferenți nici pe comentarii din anii '50 și '60 ai cărții lui Nabokov – printre ei, unii de incontestabil prestigiu: ei s-au simțit obligați să se oprească asupra aspectelor incriminate de puritanele doamne americane și să demonstreze că ele nu erau înțelese dintr-o perspectivă intelectuală, că vulgaritatea nu era (cum nu fusese nici la Joyce) a textului literar, ci a lecturii rudimentare.

Fără îndoială, nu se poate ignora nici una din implicațiile erotismului care constituie substanța însăși a narațiunii din *Lolita*. Dar a transforma personajele romanului în „cazuri” ale medicinei psihiatrice și a le discuta exclusiv din perspectiva „patologiei sexuale” înseamnă a te mulțumi cu o lectură la fel de rudimentară. La formularea unor concluzii de acest tip a contribuit, e drept, și împrejurarea că fusese publicat, în primă ediție, de o editură pariziană a cărei faimă – nu tocmai ireproșabilă – se sprijinea pe tipărirea unor cărți de un erotism explicit; și, la drept vorbind, dacă vrea cineva să găsească neapărat pasaje ample în stare să-i indigneze pe adepții unei morale riguroase, le găsește ușor. A face, însă, rezumatul cărții (așa cum îl aflăm, de altfel, nu o dată, în istoriile literare), spunând despre ea că e povestea unui intelectual, emigrant din Europa, și a unei fete de doisprezece ani echivalează cu deplasarea problemelor narațiunii spre un tip de convenții pe care Nabokov nu le-a avut deloc în vedere.

Să fie oare *perversiune* purtarea Lolitei? De ce, pentru că are doar doisprezece ani? Margareta din *Faust* are paisprezece: diferența de doi ani să fie cea care definește „perversiunea”? Dar câți ani avea Julieta? Dar Chloe a lui Longos? Și, oricum, nu aceasta e problema nici în romanul lui Nabokov, nici în celelalte scrieri. De altfel, cei care nu l-au cunoscut pe Nabokov înainte de a-i fi citit *Lolita* nu sunt pregătiți îndeajuns să interpreteze sensurile acestei povești despre care, într-un interviu de pe la începutul anilor '70, autorul ei spunea că „nu trebuie parcursă cu o seriozitate clinică, sociologică sau mitică”. Numai așa se poate înțelege de ce se vorbește despre ea ca despre „o terifiantă parodie, pe jumătate serioasă, a lui *Manon Lescaut*”: aproape totul e parodistic în *Lolita*, cu excepția

poveștii de dragoste, care nu se ridiculizează decât pe ea însăși.

Aproape că nici nu ne interesează dacă eroul-narator din roman, Humbert Humbert, e, așa cum crede unul dintre cei mai atenți comentatori ai cărții, poetul John Hollander, internat într-un spital de psihiatrie și apoi într-o celulă de închisoare când își scrie presupusele amintiri. Oricum, el vine de la hotarele unei lumi mitice, familia lui ținea un hotel pe Riviera, „într-un regat la margini de mare” (ca în celebrul poem al lui Poe), unde, când avea doisprezece ani, și-a întâlnit întâia dragoste (pe care o chema, firește, Annabel Leigh, omonimie a numelui eroinei lui Poe). Idila lor se termină curând, fata moare (din nou Poe!), iar Humbert își clădește în jurul imaginii ei idealul feminin, a cărui vârstă el o situează între 9 și 12 ani (câți ani o fi avut Annabel Lee?) și a cărui putere erotică avea să-l țină prizonier, ca într-un descântec, întreaga viață. Acestor fapte, copii-femei, amestec de inocență diafană și de cruzime, el le spune *nimfete*. „Lolita” e o nimfetă americană (al cărei nume adevărat e, ca și la Joyce, o compunere alegorică, Dolores Haze – de la „durere” și „ceață”); „legătura primejdioasă” dintre ea și Humbert constituie trunchiul narativ al romanului.

Dintr-o descriere, destul de sumară, a vieții lui Humbert Humbert de dinaintea întâlnirii cu Lolita, aflăm că a avut o căsătorie nefericită cu o oarecare Valeria, o femeie cu mult mai infantilă decât i-ar fi îngăduit vârsta; ea fuge, în cele din urmă, cu un refugiat rus, șofer de taxi la Paris, și sfârșește într-un chip caracteristic finalurilor din proza nabokoviană („cei doi au ajuns, într-un fel sau altul, în California și au fost folosiți acolo, contra unui salariu excelent, într-o experiență care a ținut un an de zile, condusă de un distins etnolog american: experiența consta în observarea reacțiilor umane și rasiale la o dietă cu banane și curmale, în timp ce ei se aflau într-o poziție constantă în patru labe”). În cele din urmă, purtându-l în America, destinul îl duce pe Humbert într-un orașel din Noua Anglie; el închiriază o cameră în casa văduvei Charlotte Haze, a cărei fică îi stărnește irezistibile reverberații ale pierdutei pentru totdeauna Annabel.

Humbert se însoară cu detestata de el doamnă Haze: scopul lui e unul singur – s-o ucidă și, astfel, să obțină tutela legală asupra copilului orfan. E din nou vădov și își urmează neabătut planul: o aduce acasă pe Lolita, plecată într-o tabără de vacanță, și ... de aici începe simplu, fără nici un fel de sfâșiere de conștiință, relația lor vinovată. Care devine un fel de tur frenetic, delirant al Americii, cu opriri în moteluri îngrozitor de asemănătoare între ele. În cele din urmă, Lolita îl părăsește pentru un anume Clare Quilty, dramaturg, deci creator al unei realități paralele, al unei lumi în care oamenii adevărați – actorii – intrupează alți oameni și își pierd identitatea pe durata spectacolului. Asasinarea rivalului lui Humbert e una dintre scenele cele mai groțesti ale cărții.

De fapt, privirea lui Nabokov e îndreptată tot timpul spre reacțiile sentimentale ale amantilor, mai mult decât spre povestea de amor însăși. Și, mai ales, spre diversele înfățișări ale kitschului american prin care peregrinează ei. Retică lui Humbert e de o dezarmantă flexibilitate, permițând rapide mișcări, de la cele de tipul „i-am simțit povara caldă în poală (așa încât, într-un anume sens, am fost întotdeauna cu Lolita așa cum e o mamă cu copilul ei)”, la „am luat micul dejun în orașelul Soda, populație 1001 locuitori” (inscripție uzuală pe panourile de la intrarea așezărilor americane). Cea mai semnificativă trăsătură a comicului cărții trebuie căutată în stilul ce alternează elemente specifice prozei lui Turgheniev cu parodii ale lui Proust sau ale riguroaselor *analyses de l'amour* de felul celor ale lui Benjamin Constant. Parodia și pastșa sunt instrumentele predilecte ale prozatorului.

SUNT momente de o claritate halucinantă, ca în pictura suprarealistă, în care eventualul efect dramatic e lăsat, însă, deoparte. Ele pot veni mai curând din unele romane dickensiene, din *Bleak House*, de pildă, unde, înainte de a se desluși semnele concrete ale dezordinii ce tulbură tragic raporturile de familie, un personaj, Esther Summerson, bagă de seamă că una din perdelele locuinței doamnei Jellyby e fixată cu o furculiță.

Dar elementul cel mai des folosit e jocul de cuvinte. „O, Lolita – exclamă la un moment dat Humbert –, nu mi-au mai rămas decât cuvintele cu care mă pot juca!” Jocul e, de obicei, un reflex al obsesiei erotice, o extensie a conștiinței eșecului, în care acest „hocus-pocus” verbal capătă o luminiscentă intelectuală, urmărindu-l pretutindeni pe nefericitul erou al lui Nabokov, așa cum îl urmărise pe Finnegan în întunericul dintru începuturi din cartea lui Joyce. Am avut șansa să citesc manuscrisul traducerii românești cu câteva timp înainte ca textul să fi apărut la Editura Universal Dalsi. Performanța traducătorului, Horia Florian Popescu, e remarcabilă: toate aceste prelungite jocuri de cuvinte își păstrează uimitoarea prospețime, transpunerea nu are niciodată aerul artificial care ar fi putut proveni dintr-o echivalare pur fonetică, oricât de inventivă ar fi fost ea. Traducerea a știut să păstreze sensurile semantice, să construiască serii logice, fără să pună în pericol cursivitatea frazei; pentru că, în pofida aparentei bizarerii a lui Nabokov, acest adevărat poem eroi-comic se desfășoară lin, captând cititorul care descoperă, dincolo de picanterie, de aluziile erotice transparente, acțiunea antrenantă a unui roman picaresc. Iar recenta traducere e, fără doar și poate, una dintre cele mai izbutite ale unui roman anglo-saxon (și încă a unuia ale cărui dificultăți sunt tocmai acelea ale păstrării clarității fără a sacrifica poezia textului) din câte am avut prilejul să citesc în ultimii câțiva ani.

S-a spus – și nu fără temei – că *Lolita* e, de fapt, complicata și vinovata poveste a dragostei dintre Nabokov și America. Evident, Dolores, cu jargonul ei scandalos, cu gusturile ei de o stridentă vulgaritate, e parte din ceea ce Auden numea cândva „trențele eterogene” ale peisajului american, ale celui peisaj pe care îl străbate, însoțită de amantul ei orbit de dragoste. Dar mai e, negreșit, ceva mai mult decât atât, ceva care îl ajută pe cititor să se salveze din lumea echivocă, heterosexuale, la periferia căreia trăiește Humbert. Delictul lui poartă o etichetă ambiguă, dar care marchează, judiciar și medical, gravitatea lui: „violarea unei persoane sub paisprezece ani”.

DESIGUR, ne putem întreba „de ce paisprezece?”. Dar nici aceasta nu e adevărata problemă. Aflăm de la Humbert însuși că „nu așa-zisul sex” îl interesează în vreun fel, pentru că „oricine poate să-și imagineze aceste elemente ale animalității”. Altceva îl ispitește: să stabilească, „o dată pentru totdeauna”, în ce constă primejdioasa magie a *nimfetelor*. „Sexul” e, în *Lolita*, subiectul unei „exegeze tandre”, cum spunea un proeminent comentator al romanului, Alfred Kazin; fata abia ajunsă în pragul pubertății, copleșindu-și eruditul amant cu porunci ridicule, dar foarte normale (cerându-i să-i aducă înghețate sau reviste de cinema, marile ei bucurii puerile), este, sugerează Nabokov, singura *femeie fatală* plauzibilă a epocii moderne. Puterea ei e trecătoare (Valeria, și ea, cândva, o *nimfetă*, în felul ei, va deveni obiect al unei groțesti experiențe, stând în patru labe, semn inconfundabil al penibilei supunerii). Și, de aceea, caută să profite de ea prin orice mijloace. Problemele condiției morale există, fără îndoială, în carte, dar ele se suprapun lexicului patologiei: „nimfolepsia”, atașamentul delirant de un obiect care nu poate fi păstrat, era un termen curent în patologia romantică.

Strategia lui Nabokov a fost să interpreteze *ad litteram* metafora cuprinsă în cuvântul acesta și să-l aplice la o categorie de *nimfete* reale care pot provoca în viața lăuntrică a nefericiților lor admiratori un impuls ce se traduce într-o retorică romantică. Numele personajelor, ale femeilor iubite și al copilului pierdut, vin de la Swinburne și de la Poe. Nu știu cât de mult înseamnă *Lolita* povestea de dragoste a autorului cu America, dar cred că ea evocă, în orice caz, povestea lui de dragoste cu romanul romantic. Și marea lui izbândă e că a cucerit acest obiect care, în vremea noastră, nu mai poate fi păstrat.

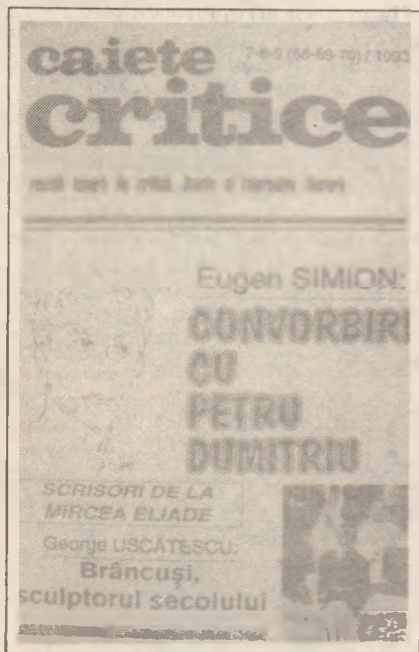
Editura Universal Dalsi are meritul de a pune la îndemâna cititorului român o carte pentru care puritanismul american a avut nevoie de mulți ani să fie convins că e una din operele cele mai reprezentative ale acestui secol și să-i îngăduie să apară și în Statele Unite.

Dan Grigorescu

Revista revistelor

Frate cu dracul

● În *CAIETE CRITICE* (NR.7-8-9/1993) putem citi noi bile din prețioasa corespondență a lui Mircea Eliade cu Dumitru Micu. În scrisoarea din 6 dec. 1973, Eliade este indignat pînă la furie de comportarea „duplicitară” a autorităților comuniste față de el: prețuire oficială în vorbe iar în fapt interzicerea pătrunderii în țară a

cărților sale. „Sunt pur și simplu furios! Din 22 de volume expediate de Gallimard, la sfîrșitul lui Octombrie, niciunul n-a ajuns la destinație (...) În orice caz, dacă se confirmă interdicția (mă încapăținez încă să sper într-o ... întîrire), voi fi silit să suspend orice fel de «relații» cu oficialitățile și, spre dezolarea mea, întîlnirile și corespondența cu Românii din țară. Mă exasperează duplicitatea: pe deoparte sunt adulat în toate felurile, oficial și oficios, iar pe de altă parte se interzice cartea mea cea mai personală, una din puținele de care nu mă îndoiesc că va rămîne în cultura românească”. ● Un

element de atracție pentru cititor îl constituie, fără îndoială, în acest număr triplu al *Caietelor critice*, *Convorbirile cu Petru Dumitriu* purtate în această vară, la Metz, de Eugen Simion. Criticul ne anunță că din ele „a ieșit o carte”, la concurență, după cît vedem, cu aceea anunțată de George Pruteanu în *Evenimentul zilei*. Impresionează, în aceste mărturisiri ale lui Petru Dumitriu, deplina sinceritate privitoare la colaborarea sa cu regimul comunist, în anii '50. Colaborare gîndită lucid, ca o deliberată înfrățire cu dracul pentru trecerea punții: „N. Moraru și Novicov. Cum să spun, eu să-i critic pe ei? Am fost frați la toartă. O toartă cam rece, să spun drept. Cred că niciodată nu m-au crezut. Eu jucam un joc. Jucam «așa se joacă» – cum se spune pe românește. Așa am jucat, pe muzica lor, fiind în sinea mea din ce în ce mai hotărît. De la început am spus: e provizoriu, mă fac frate cu Dracul, trec puntea. M-am făcut frate cu Dracul. Puntea s-a lungit...” Poate părea cinică această poziție dar parcă este de preferat celei ipocrite adoptate de alți foști corifei ai realismului socialist care, la ora confesărilor tîrzii, o țin una și bună că au crezut în ce scriau pe atunci, că nu știau ce se întîmplă cu adevărat în țară, că au fost seduși, tineri fiind, de generoasele idealuri ș.a.m.d. ● Prin cineva care semnează Andrei Grigor, *Caiete critice* continuă să plătească, inelegant, diferite polite scriitorilor neagrați de redacție (Gh. Grigurcu. S. Damian, Octavian Paler). Deși este o revistă, uneori foarte bună, de critică, nu prea găsește resurse de a se menține în sfera seninătății imperturbabile. Păcat!

Eliminarea din calendar a Sfîntului Dumitru

● Vasile Băran, autor lipsit de însemnătate, delator și slugarnic. își dă cu părerea despre *România literară*.

Umor involuntar

„D.R.Popescu are curajul să prea în sfîrșit această temă în contul său, într-un orizont mustind de interferențe ideatice și polarizante semnificări.”

Jeana Morărescu în *Caiete critice* nr.7-8-9/1993

„Socialismul opera selecții pe criteriul valorii, în principiu, dar aplica acest criteriu, fatalmente, arbitrar. Asumându-și funcția de a distribui bunurile eluctabile, el a provocat cele mai monstruoase inechități.”

Dumitru Micu, în *Literatorul* din 7 ianuarie 1994

„Să nu ne dăm așadar pe după plop cu «perspectiva fotbalului românesc» și cu alte asemenea marafeturi apte doar să ne ajute la subtilizarea cu mai multă aplicațiune a propriei cușme.”

Gelu Negrea în *Vocea României* din 1 februarie 1994

Face asta în *VREMEA*. Cum pe V.B. ideile îl vizitează rar, iar atunci nu-l găsec acasă, scrie și el pe tema la care alții au renunțat, că *România literară* e revistă de partid. Pentru asta se străduiește să dovedească două lucruri și despre sine însuși – că e cult și are umor. Peste poate. Băranismul funcționa cîtă vreme purtătorul său își îngroșa tocmai incultura și își debita stupiditățile acceptînd resemnat că nu e în stare de altceva. ● În acest număr nu vom mai consemna infamiile pe care le înșiră CVT în foaia lui. Se repetă și scrie prost. În ceea ce îl privește, tinde să devină monedă curență cuvîntul „mirșăvie”. Toți cei care au răspuns atacurilor lui, în ultima vreme, n-au uitat să-l folosească. ● La Cotroceni a început campania de primăvară a ridicării acreditărilor ziariștilor. Se ridică dintr-o parte și se inghite în sec spre partea cealaltă. Adică nu e acreditat *Evenimentul zilei*, în schimb *România mare* în care sînt publicate mizerii greu de imaginat e amenințată cu degetul. Rămîne de văzut cum va acționa puterea după scrisoarea adresată de ministrul apărării Comisiilor de apărare, ordine publică și siguranță națională ale Parlamentului. „Scopul acestor acțiuni, scrie gen.lt. Nicolae Spiroiu, este, evident, acela de a deforma imaginea despre persoana mea, de erodare a credibilității publice a ministrului apărării naționale. Pentru aceasta este utilizat întregul arsenal al tehnicilor dezinformării, de la minciuni și răstălmăciri, pînă la asociații hilare denigratoare. De altfel nu este un secret că aceasta a fost arma principală pe care patronul celor două publicații, ce nu se sfiește acum să-și semneze producțiile cu titlul de SENATOR DE BUCUREȘTI, a folosit-o cu obstinație pentru propria ascensiune politică.” Aceasta mi se pare una dintre cele mai exacte caracterizări ale *vadimismului*. De altfel, pentru a înțelege cît rău produce, în politică și nu numai, comportamentul de tip C.V.T. e

suficient să menționăm că la o conferință de presă a uneia dintre filialele acestui partid s-a cerut, nici mai mult, nici mai puțin, decît eliminarea din calendar a Sfîntului Dumitru din pricină că numele său amintește de cele ale lui Dumitru Iuga, Dumitru Mazilu și Dumitru Costin, persoane care nu plac conducerii respectivei filiale. Știrea am descoperit-o în *ROMÂNIA LIBERĂ* și ne-ar fi făcut să ridem dacă ar fi fost această propunere atribuită reprezentanților altui partid. ● Doi senatori PDSR l-au omagiat la gazetă pe Ceaușescu, de 26 ianuarie. Dnii Văcaru și Dumitrușcu l-au tîmniat pe N.C. cu un aplomb pe care nu-l dă decît obișnuința.

Cronicar

SPORT

Fotbalul și dosarul

CE GLUMĂ să-i facă fotbalistii lui Mironov! Dacă naționala pierdea toate meciurile de pregătire, ministrul sportului și al S.F.-ului ar fi fost mai liniștit. Dar așa, să-l viziteze pe Rege – se poate? Ce scenarii s-or fi făcut în minister după vizita asta! Cine a aprobat turneul din Elveția? O instruire a antrenorilor s-a făcut, ca să știe și ei cui să dea bună ziua prin Elveția aia și cui nu? În cheltuielile de deplasare a fost trecută o vizită la Versoix? Pesemne că după aceea s-a dat telefon după dosarul lui Mircea Sandu. Căci, lucru verificat de 40 de ani încoace, dosarul spune totul. Dosarul cuprinde orice posibilă mișcare a persoanei despre care e vorba. Cu condiția, firește, să știi să-l interpretezi. Un dosar bine făcut nu lasă loc imprevizibilului.

Și n-ar fi de mirare dacă Mironov însuși n-o fi primit vreun telefon mîhnit, cu întrebarea tulburătoare: „Ce se întîmplă în ministerul tău, Mironoave?!”

Cînd vine vorba de semnificații politice, la noi se taxează orice, inclusiv politețea. Și mare minune dacă prin Ministerul Sportului n-o fi stat lumea liniștită, apropo de turneul din Elveția, biziindu-se pe lipsa de politețe a fotbalistului român. Dar acesta, după ce a mai văzut lumea și după ce și-a dat seama că și cei 7 ani de-acasă au rostul lor, au reacționat normal, răspunzînd politicos unei invitații pe care n-avea nici un motiv s-o refuze.

Tușier

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.